باسمه تعالی

اقتصاد مقاومتی در سایه وحدت ملّی و امنیت ملّی

روسای محترم تشکل های اقتصادی وابسته به اتاق ایران

با سلام

احتراماً، تصویر نامه شماره ۲۷/۱۰۲۲۴/د مورخ ۱۴۰۵/۰۸/۰۶ مرکز بهبود کسب و کار اتاق ایران، درخصوص گزارش راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی، به منظور استحضار و بهره برداری به شرح فایل پیوست ایفاد میگردد. خواهشمند است دستور فرمائید موضوع به نحو مقتضی به اعضای محترم آن تشکل اطلاع رسانی گردد.

سید جواد زمانی
معاون امور استان ها و تشکل

تاریخ : ۱۴۰۵/۰۸/۰۶
شماره : د/۲۷/۱۰۲۲۴
پیوست : دارد

باسمه تعالی

اقتصاد مقاومتی در سایه وحدت ملّی و امنیت ملّی

جناب آقای مهندس زمانی
معاون محترم امور استان‌ها و تشکل‌های اتاق ایران

با سلام و احترام؛

بدینوسیله به استحضار می‌رساند، در راستای ارتقای محیط حقوقی فراروی کسب‌وکارها، «**راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی**» در تاریخ ۳۰ مهرماه ۱۴۰۵، از سوی حجت‌الاسلام‌والمسلمین جناب آقای انصاری، معاون محترم حقوقی رئیس‌جمهور، ابلاغ شده است. متن کامل راهنمای ابلاغ شده، به‌منظور استحضار و بهره‌برداری، به‌شرح فایل پیوست، تقدیم حضور می‌گردد.

راهنمای مذکور در اجرای بند (۱۴) برنامه اقدام عملیاتی ذیل تفاهم‌نامه پنج‌جانبه همکاری مشترک میان اتاق ایران، معاونت حقوقی رئیس‌جمهور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور و دفتر هیئت دولت و با بهره‌گیری از دیدگاه‌ها و تجربیات فعالان بخش خصوصی تدوین شده است. این سند، دومین راهنمای حقوق فعالان اقتصادی است که در ادامه ابلاغ «**راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در مواجهه با مقررات**» در تاریخ ۳۰ مهرماه ۱۴۰۳، با هدف تبیین حقوق قانونی فعالان اقتصادی و تقویت قانون‌مداری در تعامل میان بخش خصوصی و دستگاه‌های اجرایی تدوین و ابلاغ شده است.

ساختار و محتوی «راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی»، به شرح زیر است:

- ✓ راهنمای ابلاغ‌شده مشتمل بر ۳۰ بند است و حقوق فعالان اقتصادی را در سه بخش تبیین می‌کند. بخش نخست به حقوق کلی فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی اختصاص دارد؛ بخش دوم، حقوق آنان را در فرآیند برگزاری مناقصات تشریح می‌کند؛ و بخش سوم به حقوق فعالان اقتصادی در فرآیند رسیدگی به شکایات مربوط به مناقصات می‌پردازد.
- ✓ حق شرکت در مناقصات و برخورداری از فرصت‌های رقابتی برابر، دسترسی به اطلاعات و اسناد مناقصه، شفافیت شرایط و معیارهای ارزیابی پیشنهادها و رعایت الزامات قانونی در مراحل مختلف برگزاری مناقصه، از جمله موضوعات مورد توجه در این راهنما است.

[فاقد ارزش برون سازمانی است]

- ✓ همچنین، حقوق فعالان اقتصادی در زمینه اعتراض و طرح شکایت، نحوه رسیدگی به شکایات و جبران خسارات ناشی از نقض حقوق آنان در موارد مقرر، در این راهنما تبیین شده است.
- ✓ آگاهی از مفاد این راهنما، امکان شناخت دقیق‌تر حقوق و تکالیف قانونی طرفین، شناسایی موارد احتمالی نقض ضوابط و پیگیری آن‌ها از مجاری قانونی را برای فعالان اقتصادی فراهم می‌سازد.
- ✓ اتاق ایران، در جایگاه دبیرخانه کمیته حمایت از کسب‌وکار و شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مسئولیت پایش اجرای این راهنما و انعکاس موارد نقض حقوق فعالان اقتصادی را بر عهده دارد. از این رو، راهنمای مذکور علاوه بر تبیین حقوق قانونی فعالان اقتصادی، مبنایی برای پایش رعایت این حقوق و پیگیری موارد عدم انطباق در فرآیند مناقصات بخش عمومی نیز به شمار می‌رود.

با توجه به اهمیت موضوع، خواهشمند است دستور فرمایید گزارش مذکور جهت استحضار و بهره‌برداری به تشکل‌های اقتصادی سراسر کشور، ارسال گردد و موارد نقض احتمالی این حقوق و چالش‌های اجرایی در فرآیند مناقصات بخش عمومی به دبیرخانه کمیته حمایت از کسب وکار منعکس شود تا پیگیری‌های لازم برای رفع مسائل و موانع شناسایی‌شده از طریق دستگاه‌های ذی‌صلاح به عمل آید.

شایان ذکر است، تدوین راهنماهای مشابه با هدف تبیین حقوق فعالان اقتصادی، پیشگیری از رویه‌های مغایر با قوانین و مقررات و ارتقای مستمر کیفیت محیط کسب‌وکار کشور، در دستور کار مشترک طرفین تفاهم‌نامه پنج‌جانبه قرار دارد. امید است با حمایت و راهبری معاونت حقوقی رئیس‌جمهور و مشارکت مؤثر بخش خصوصی، این روند به‌صورت مستمر و نظام‌مند در سایر حوزه‌های اقتصادی نیز استمرار یابد.

توفیق روزافزون جنابعالی را از خداوند متعال خواستارم.

محمد زائری
رئیس مرکز بهبود کسب و کار

[فاقد ارزش برون سازمانی است]

معاون حقوقی رئیس جمهور

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

شماره ..... ۸۹۸۵۸..
تاریخ ۱۴۰۵/۷/۳۰
پیوست .....

بسمه تعالی

به کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی، استانداری‌ها
و سایر دستگاه‌های اجرایی

در راستای بند (۱۷) سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری، ابلاغی رهبر شهید انقلاب اسلامی (شماره ۹۰۸۵۷ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۲۰) مبنی بر ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ رعایت، تمکین و احترام به قانون و تبدیل آن به یک مطالبه عمومی، **راهنمای «حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی»** در (۳۰) بند، جهت رعایت دقیق آن توسط دستگاه‌های اجرایی، به شرح زیر ابلاغ می‌گردد:

«راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی»

الف) حقوق کلی فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی

بند اول– حق شرکت در مناقصه

تشکیل انواع معاملات بخش عمومی باید مبتنی بر روش‌های رقابتی باشد به همین دلیل، اصل بر لزوم برگزاری مناقصه است و همه افراد واجد شرایط حق شرکت در مناقصه را دارند و ترک تشریفات یا عدم الزام به برگزاری مناقصه جنبه استثنایی داشته و مستلزم نص قانونی و رعایت تشریفات مربوطه است.

*** مستند قانونی:**

۱) ماده (۷۹) قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱)

۲) ماده (۵) قانون آئین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

۳) مواد (۲۷) و (۲۹) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۴) ماده (۲۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

ماده ۷۹- معاملات وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (باستثناء مواردی که مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید حسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود.

ماده ۵- در مورد معاملات عمده معامله باید با انتشار آگهی مناقصه (مناقصه عمومی) یا ارسال دعوتنامه (مناقصه محدود) به تشخیص وزیر انجام شود.

ماده ۲۷ـ ترک تشریفات مناقصه

در مواردی که انجام مناقصه بر اساس گزارش توجیهی دستگاه مناقصه‌گزار به تشخیص یک هیأت سه نفره مرکب از مقامات مذکور در ماده (۲۸) این قانون میسر نباشد، می‌توان معامله را به طریق دیگری انجام داد و در این صورت هیأت ترک تشریفات مناقصه با رعایت صرفه و صلاح دستگاه، ترتیب انجام این گونه معاملات را با رعایت سایر مقررات مربوط در هر مورد برای یک نوع کالا یا خدمت تعیین و اعلام خواهد نمود.

ماده ۲۹ ــ موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه

در موارد زیر الزام به برگزاری مناقصه نیست و دستگاههای اجرائی مندرج در بند (ب) ماده (۱) این قانون می‌توانند بدون انجام تشریفات مناقصه، معامله مورد نظر را انجام دهند: ...

ماده ۲۱ ــ در مواردی که بر اساس مواد (۲۷) و (۲۸) قانون برگزاری مناقصات، ترک تشریفات مناقصه صورت می‌گیرد، بالاترین مقام دستگاه اجرائی مناقصه‌گزار موظف است مصوبه جلسه و دلایل ترک تشریفات مناقصه را ظرف سه روز کاری پس از برگزاری جلسه و نیز هویت طرف قرارداد در هر مناقصه ترک تشریفات شده را تا سه روز پس از انتخاب طرف قرارداد، به پایگاه اطلاع‌رسانی معاملات بخش عمومی ارسال کند.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند دوم– حق بهره‌مندی از قانون برگزاری مناقصات

مناقصات دستگاه‌های اجرایی اصولاً باید بر اساس قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ برگزار شود و مناقصه‌گران می‌توانند از مزایا و حمایت‌های قانونی مندرج در آن بهره‌مند شوند.

• مستند قانونی:

۱) مواد (۱)، (۲۷) و (۲۹) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
۲) ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)
۳) بند (ب) ماده (۳) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵)
۴) نظریه معاونت حقوقی ریاست جمهوری (شماره ۴۹۳۰۴/۳۷۰۸۸ مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۰۳)

ماده ۱ـ کاربرد

الف- این قانون به منظور تعیین روش و مراحل برگزاری مناقصات به تصویب می‌رسد و تنها در معاملاتی که با رعایت این قانون انجام می‌شود، کاربرد دارد.

ب ـ قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی (در مواردی که آن بنیادها و نهادها از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند)، مؤسسات عمومی، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، شورای نگهبان قانون اساسی و همچنین دستگاهها و واحدهائی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است، اعم از این که قانون خاص خود را داشته و یا از قوانین و مقررات عام تبعیت نمایند نظیر وزارت جهاد کشاورزی، شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران و شرکتهای تابعه آنها موظفند در برگزاری مناقصه مقررات این قانون را رعایت کنند.

تبصره ـ نیروهای مسلح، تابع مقررات و ضوابط خاص خود بوده و از شمول این قانون مستثنی هستند.

ماده ۵۰- دولت مجاز است سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمام مراحل انواع معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و **قانون برگزاری مناقصات** تکمیل کند... .

بند ب ماده ۳- تمام دستگاه‌های صدر موضوع ماده (۲) این قانون در ارجاع کار (موضوع ماده (۵) این قانون)، به دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات افزوده می‌شوند.

نظریه معاونت حقوقی ریاست جمهوری- «هرچند به موجب بند ب ماده (۱) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی از جمله شهرداری‌ها، صرفاً (در مواردی که از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند) مشمول این قانون قرار گرفته‌اند، ولی به تصریح ماده (۹) قانون برنامه ششم و ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵، تمامی این دستگاه‌ها مکلف به رعایت قانون برگزاری مناقصات و انجام معاملات خود از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت شده‌اند».

بند سوم– اصل تساوی و رقابت برابر

تمامی شرکت‌کنندگان در مناقصه باید در شرایط یکسان و عادلانه با هم رقابت کنند؛ این اصل تضمین می‌کند که هیچ یک از مناقصه‌گران به دلایل غیرموجه یا تبعیض‌آمیز از فرآیند مناقصه حذف نشوند یا برتری خاصی نسبت به دیگران نداشته باشند؛ اگر طبق مقررات یا اعلان در اسناد مناقصه «گواهی صلاحیتی لازم باشد» و مناقصه‌گزار از ورود اشخاص فاقد گواهی صلاحیت ممانعت کند، این تبعیض ناروا نیست؛ بلکه منطق فنی و اقتصادی این رفتار را روا می‌داند، مشروط بر اینکه این قیدها متعارف و معقول باشند اما ذکر نام تجاری کالای خاص به نحوی که مانع رقابت باشد اصولاً جایز نیست؛ لذا در این موارد به جای ذکر «نام تجاری» باید «کارکرد مورد نیاز مناقصه‌گزار» در اسناد مناقصه ذکر شود و تجربه مثبت از هر «نام تجاری» در حد معیار «حسن سابقه» در ارزیابی مناقصه‌گر می‌تواند موثر باشد. همچنین اصولاً دستگاه اجرایی نمی‌تواند با ایجاد فهرست سیاه از ورود مناقصه‌گر واجد شرایط به مناقصه جلوگیری نماید.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

• مستند قانونی:

۱) بند (الف) ماده (۱۴) و بند (الف) ماده (۲۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (د) و (ک) ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

۳) بند (۳) ماده (۷) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۰۱)

۴) بند (پ) ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاعات رسانی مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۰۹/۰۱)

ماده ۱۴ـ اسناد مناقصه

الف ـ تمامی اسناد مناقصه باید **به طور یکسان** به همه داوطلبان تحویل شود.

بند الف ماده ۲۶ ـ وجود فهرست‌های مناقصه‌گران صلاحیتدار معرفی شده توسط مراجع ذی‌صلاح دولتی

تهیه این فهرست با رعایت **اصل رقابت بین تمامی مناقصه‌گران صلاحیتدار**، برابر آیین‌نامه‌ای است که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۵– هیأت، صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجراء نشدن هر یک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله موارد زیر را دارد: ...

بند د - اعمال تبعیض در تحویل یا تشریح اسناد یا کسری آنها در مقایسه با سایر مناقصه‌گران؛ ...

بند ک - اعمال تبعیض بین مناقصه‌گران در ارجاع کار و انجام معامله به وسیله مناقصه‌گزار؛ ...

۳- رعایت شرایط رقابتی و برگزاری مزایده عمومی برای خریداران طرح‌ها، پروژه‌ها و فعالیت‌ها و برگزاری مناقصه عمومی برای فروشندگان کالاها و خدمات ناشی از اجرای طرح‌ها، پروژه‌ها و فعالیت‌ها الزامی است.

آیین‌نامه اجرائی این ماده با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف مدت دو ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

بند پ ماده ۷- در فراخوان مناقصات درج نام‌های تجاری جز در موارد مربوط به خرید قطعات یدکی ممنوع است.

بند چهارم– حق دسترسی به کلیه اطلاعات راجع به فرایند برگزاری مناقصه از فراخوان تا قرارداد و الحاقیه‌های آن

اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های خصوصی و تعاونی اصولاً باید بتوانند به اطلاعات کامل و شفاف در مورد مراحل مختلف مناقصه، از جمله فراخوان، ارزیابی پیشنهادها، انتخاب طرف قرارداد، انعقاد قرارداد و هرگونه تغییرات یا الحاقیه‌های بعدی، دسترسی داشته باشند.

• مستند قانونی:

۱) ماده (۲۳) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۱۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

۳) تبصره (۱) ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)

۴) بند (ب) ماده (۳) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۹)

۵) مواد (۲۲) و (۲۳) آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاعات رسانی مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۰۹/۰۱)

ماده ۲۳ ـ مستندسازی و اطلاع‌رسانی

الف ـ دولت موظف است ظرف مدت یک سال بانک اطلاعات و پایگاه ملی‌اطلاع رسانی مناقصات را ایجاد و اطلاعات و اسناد زیر را ثبت و نگهداری کند..... ج - اطلاعات کلیه معاملات اعم از مناقصه و ترک مناقصه ـ جز آن دسته از معاملاتی که به تشخیص هیأت وزیران باید مستور بماند ـ باید از طریق شبکه ملی اطلاع رسانی مناقصات در اختیار عموم قرار گیرد.

ماده ۱۹ ـ به منظور ایجاد شفافیت و امکان رقابت همه ذی‌نفعان در انجام معامله با دستگاههای اجرائی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور [سازمان برنامه و بودجه کشور] موظف است با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود خود، پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات موضوع ماده (۲۳) قانون برگزاری مناقصات را به پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی توسعه و ارتقاء دهد. این پایگاه اطلاع‌رسانی باید اطلاعات کلیه معاملات متوسط و بزرگ بخش عمومی شامل خرید، فروش، اجاره و غیره را اعم از این که از طریق برگزاری مزایده یا مناقصه یا موارد عدم الزام به تشریفات یا ترک تشریفات یا دیگر روشها تشکیل و منعقد شده باشد به

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

تفکیک دستگاه و موضوع و نیز به تفکیک شهرستان، استان و ملی در زمانی که برای همه واجدان شرایط، فرصت برابر فراهم کند، به اطلاع عموم برساند. همچنین پس از انعقاد قرارداد، نام طرف قرارداد و مشخصات، کیفیت و کمیت مورد معامله و مدت و مبلغ قرارداد و حسب مورد تغییرات بعدی حجم و مبلغ اصل قرارداد یا الحاقیه‌های آن را اعلان نماید. کلیه دستگاههای اجرائی موظف به همکاری با این پایگاه اطلاع رسانی و ارائه اطلاعات یاد شده در زمانهای تعیین شده توسط این پایگاه می باشند.

تبصره ۱ ـ معاملات نیروهای مسلح و امنیتی، تابع مقررات و ضوابط خاص خود است و از شمول این ماده مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲ ـ کلیه معاملات بخش عمومی موضوع این ماده بدون رعایت حکم این ماده، مصداق اخلال در رقابت موضوع ماده (۴۵) قانون اصل (۴۴) است و شورای رقابت موظف است خود و یا با شکایت ذی‌نفعان، به موارد عدم رعایت حکم این ماده رسیدگی و بر اساس ماده (۶۱) قانون اصل (۴۴) درباره آنها تصمیم بگیرد.

تبصره ۱ ماده ۵۰ ـ با ایجاد بستر الکترونیکی معاملات و بانک اطلاعاتی به روز و تجمیع شده معاملات بخش عمومی کلیه پایگاه‌های اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی معاملات این بخش از جمله پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات، پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی و هرگونه سامانه های نظارت بر معاملات باید فقط از طریق این سامانه تغذیه شود و از تعدّد و تکرار ورود اطلاعات توسط دستگاههای بخش عمومی جلوگیری گردد.

بند ب ماده ۳ ـ متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاههای مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون منعقد می‌گردد و همچنین اسناد و ضمائم آنها و هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد پیش از موعد و تغییر آن و نیز کلیه پرداختها، باید به پایگاه اطلاعات قراردادها وارد گردد.

ماده ۲۲ ـ اطلاع‌رسانی مناقصات یک مرحله‌ای

الف - اطلاعات زیر در فرایند اطلاع‌رسانی مناقصات یک مرحله‌ای جریان می‌یابد:

۱- اطلاع‌رسانی پیش از فراخوان

۲- اطلاع‌رسانی فراخوان

۳- اطلاع‌رسانی ارزیابی شکلی پیشنهادها

۴- اطلاع‌رسانی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران طبق ماده (۲۱) این آیین‌نامه در مناقصات محدود یک مرحله‌ای

تبصره- در مواردی که فهرست کوتاه مناقصه گران صلاحیتدار قبلاً تهیه شده باشد (موضوع بند «ب» ماده (۲۶) قانون)، فهرست مزبور پیوست صورتجلسه موضوع بند «ث» ماده (۹) این آیین نامه خواهد شد.

۵- اطلاع‌رسانی جلسه گشایش پاکت های مناقصه و تعیین برنده

ب ـ اطلاع‌رسانی پیش از فراخوان طبق ماده (۱۹) و اطلاع رسانی فراخوان طبق ماده (۲۰) و اطلاع‌رسانی ارزیابی کیفی مناقصه گران طبق ماده (۲۱) و اطلاع رسانی جلسه گشایش پاکت های مناقصه و تعیین برنده، حاوی مستندات موضوع بند «الف» ماده (۱۰) این آیین نامه، باید قبل از انعقاد قرارداد انجام شود.

ماده ۲۳ ـ اطلاع‌رسانی مناقصات دو مرحله‌ای

الف- اطلاع‌رسانی مناقصات دو مرحله ای شامل موارد زیر می‌باشد:

۱ – اطلاع‌رسانی پیش از فراخوان

۲ – اطلاع‌رسانی فراخوان

۳ – اطلاع‌رسانی ارزیابی شکلی پیشنهادها

۴ – اطلاع‌رسانی ارزیابی کیفی مناقصه گران در مناقصات دو مرحله ای محدود

۵ – اطلاع‌رسانی ارزیابی فنی و بازرگانی

۶ – اطلاع‌رسانی ارزیابی مالی پیشنهادها و تعیین برنده مناقصه

ب - اطلاع رسانی پیش از فراخوان طبق ماده (۱۹) و اطلاع رسانی فراخوان طبق ماده (۲۰) و اطلاع رسانی ارزیابی کیفی مناقصه گران طبق ماده (۲۱) این آیین نامه انجام می شود.

پ - صورتجلسه پایانی ارزیابی فنی - بازرگانی پیشنهادها، موضوع بند «پ» ماده (۱۱) این آیین نامه، باید دو روز کاری قبل از گشایش پاکت های مالی اطلاع رسانی شود.

ت – اطلاع‌رسانی صورتجلسه پایانی ارزیابی مالی، باید دو روز کاری قبل از انعقاد قرارداد انجام شود.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند پنجم– حق آگاهی از برگزاری مناقصه به نحو برابر

تمامی اشخاص واجد شرایط باید از فرصت برابر برای اطلاع از برگزاری مناقصه و شرکت در آن برخوردار باشند.

• مستند قانونی:

بند (ب) ماده (۴) و بند (الف) ماده (۱۳) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

بند ب ماده ۴ ـ مناقصات از نظر روش دعوت مناقصه‌گران به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱ ـ مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد.

۲ ـ مناقصه محدود: مناقصه‌ای است که در آن به تشخیص و مسؤولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار، محدودیت برگزاری مناقصه عمومی با ذکر ادله تأیید شود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوتنامه برای مناقصه‌گران صلاحیتدار [بر اساس ضوابط موضوع مواد (۱۳) و (۲۷) این قانون] به اطلاع مناقصه گران می‌رسد.

بند الف ماده ۱۳ ـ مفاد فراخوان مناقصه حداقل باید شامل موارد زیر باشد:

۱ ـ نام و نشانی مناقصه‌گزار.

۲ ـ نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.

۳ ـ نوع و مبلغ تضمین شرکت در مناقصه.

۴ ـ محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل و گشایش پیشنهادها.

۵ ـ مبلغ برآورد شده معامله و مبانی آن (در صورتی که تعیین آن میسر یا به مصلحت باشد). در مواردی که فهرست بهای پایه وجود دارد، برآورد مربوط طبق فهرست یاد شده تهیه می‌شود.

بند ششم– حق دسترسی به اسناد مناقصه به صورت شفاف و برابر

کلیه اسناد و اطلاعات مربوط به مناقصه متضمن جزئیات قانونی لازم باید به صورت شفاف و برابر در اختیار تمامی شرکت‌کنندگان قرار گیرد؛ این اسناد باید توسط مناقصه‌گزار با رعایت الزامات قانونی به ویژه ضوابط مندرج در آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع‌رسانی مناقصات تدوین گردد؛ شایان ذکر است اگرچه برابر بند (الف) ماده (۱۵) قانون برگزاری مناقصات، فروش اسناد مناقصه هم مجاز اعلام شده است اما باید توجه کرد که قیمت‌گذاری این فروش نباید چنان بالا باشد که حق دسترسی به اسناد مناقصه را تهدید کند؛ این قیمت‌گذاری صرفاً باید یک نقش کنترلی برای حصول اطمینان از جدیت دریافت‌کنندگان اسناد داشته باشد.

• مستند قانونی:

۱) ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (الف) ماده (۱۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

ماده ۱۴ـ اسناد مناقصه

الف ـ تمامی اسناد مناقصه باید به طور یکسان به همه داوطلبان تحویل شود.

ب ـ اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:

۱ ـ نام و نشانی مناقصه‌گزار.

۲ ـ نوع و مبلغ تضمین مناقصه.

۳ ـ محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل پیشنهادها و گشایش آنها.

۴ـ مبلغ پیش پرداخت و تضمین حسن انجام کار.

۵ ـ مدت اعتبار پیشنهادها.

۶ ـ شرح کار، مشخصات فنی بازرگانی، استانداردها، نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.

۷ ـ برنامه‌ریزی انجام کار یا تحویل کالا.

۸ ـ معیارها و روش ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.

۹ ـ روش تهیه و مهلت مقرر برای تسلیم پیشنهادها و تعداد نسخه‌های آنها.

۱۰ ـ متن قرارداد شامل موافقتنامه، شرایط عمومی و خصوصی و ضمائم آن.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

۱۱ ـ صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده (۱۷).
۱۲ ـ سایر اسنادی که به تشخیص مناقصه‌گزار لازم باشد.
ماده ۱۵ ـ ترتیب تهیه و تسلیم پیشنهادها.
الف ـ شرکت کنندگان در مناقصه پس از دریافت یا خرید اسناد باید پیشنهادهای خود را به ترتیب زیر تهیه و به مناقصه‌گزار تسلیم کنند...

بند هفتم– حق اطلاع کامل از شروط مورد نیاز مناقصه‌گزار

مناقصه‌گر حق دارد از شروط مورد نیاز مناقصه‌گزار به نحو شفاف مطلع شود تا در دوره تشکیل قرارداد (برگزاری مناقصه) با ارایه پیشنهاد لازم و سپردن تضامین مربوطه، امکان برنده شدن را داشته باشد و همچنین در دوره اجرای قرارداد با ایفای تعهدات و شروط مقرر، در مظان نقض تعهد قرار نگیرد؛ این حق از طریق الزام دستگاه مناقصه‌گزار به پذیرش محصولات منطبق با اسناد مناقصه و کنار گذاشتن محصولات فاقد انطباق، تکمیل می‌شود.

• مستند قانونی:

۱) بند (هـ) و (و) ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
۲) بند (ج) ماده (۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

ماده ۲- تعاریف ...
بند هـ – ارزیابی کیفی مناقصه‌گران: عبارت است از ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران که از سوی مناقصه‌گزار یا به تشخیص وی توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود.
بند و – ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها: فرآیندی است که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگیهای فنی بازرگانی پیشنهادهای مناقصه‌گران بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند.
بند ج ماده ۶ – وظایف کمیسیون مناقصه
اهم وظایف کمیسیون مناقصه به شرح زیر است:...
ج - ارزیابی پیشنهادها و تعیین پیشنهادهای قابل قبول طبق شرایط و اسناد مناقصه.

بند هشتم– حق اطلاع از معیارها و روش‌های ارزیابی

دستگاه مناقصه‌گزار موظف است معیارها، شرایط و نحوه امتیازدهی و انتخاب برنده را از قبل به طور شفاف در اسناد مناقصه اعلام کند تا همه شرکت‌کنندگان بدانند بر چه اساسی ارزیابی می‌شوند و از تبعیض و اعمال سلیقه جلوگیری شود.

• مستند قانونی:

جزء (۸) بند (ب) ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

ماده ۱۴ - اسناد مناقصه
الف - تمامی اسناد مناقصه باید به‌طور یکسان به همه داوطلبان تحویل‌شود.
ب – اسناد مناقصه شامل موارد زیر است: ...
۸- معیارها و روش ارزیابی کیفی مناقصه‌گران...

بند نهم– حق آگاهی از تجدید یا لغو مناقصه

در صورتی که مناقصه‌ای تجدید یا لغو شود، مناقصه‌گزار موظف است این موضوع را به صورت رسمی و قابل تصدیق به اطلاع تمامی مناقصه‌گران برساند؛ لازم به ذکر است تجدید یا لغو مناقصه محدود به مواردی است که در قانون احصاء شده باشد.

• مستند قانونی:

بند ج ماده (۲۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

بند ج ماده ۲۴ ـ مناقصه‌گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را مطابق ماده (۲۲) این قانون به آگاهی همه مناقصه‌گران برساند.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند دهم– حق بهره‌مندی از بستر برخط و غیرحضوری در فرآیند تشکیل و انعقاد قرارداد

دستگاه‌های مناقصه‌گزار موظفند تمام مراحل معاملات خود را از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) و به طور الکترونیکی انجام دهند.

• مستند قانونی:

۱) ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)

۲) ماده (۱۰۴) قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (مصوب۱۴۰۳/۰۳/۰۱)

۳) ماده (۳) آیین‌نامه فعالیت سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (مصوب ۱۳۹۰/۰۲/۲۰)

۴) تبصره (۵) ماده (۱۶۹) قانون مالیاتهای مستقیم (مصوب ۱۳۹۴/۰۴/۳۱)

۵) نظریه معاونت حقوقی ریاست جمهوری (شماره ۱۴۸۶۴۴ مورخ ۱۴۰۴/۰۹/۰۶)

ماده ۵۰ ـ دولت مجاز است سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمام مراحل انواع معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل کند. دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات و دیگر معامله‌کنندگان بخش عمومی، از جمله دستگاههایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است و کلیه مؤسسات دولتی یا عمومی غیردولتی، باید برنامه زمانبندی مورد تأیید هیأت وزیران در این سامانه ثبت نام کنند و با امضای الکترونیکی معتبر و رعایت مقررات مربوط، تمام مراحل معاملات خود مانند درخواست استعلام، فراخوان، توزیع و دریافت اسناد، گشایش الکترونیکی پاکتها یا پیشنهادها، انعقاد قرارداد و داد و ستد وجوه و تضمینات و نیز هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد را از طریق این سامانه و به طور **الکترونیکی** انجام دهند...

ماده ۱۰۴– در اجرای بند (۲۵) سیاست‌های کلی برنامه پنجساله هفتم و به منظور تحقق اهداف کمّی زیر مطابق با احکام این فصل اقدام می‌شود: جدول شماره (۲۲)- اهداف کمّی سنجه های عملکردی اصلاح نظام اداری... **انجام کلیه معاملات دولت به صورت الکترونیکی**

ماده ۳ـ دستگاه‌های مشمول این آیین‌نامه برای انجام معاملات بالای (۱۰) درصد سقف تعیین شده برای معاملات کوچک، ملزم به انجام معامله از طریق ستاد می‌باشند.

تبصره ۵ ماده ۱۶۹– وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است حداکثر تا مدت شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون سامانه انجام معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاههای اجرائی را برای مدیریت انجام کلیه مراحل مناقصات و مزایده‌ها راه‌اندازی کند و امکان دسترسی بر خط (آنلاین) سازمان امور مالیاتی را فراهم آورد... .

نظریه معاونت حقوقی ریاست جمهوری: «... عبارت مندرج در بند (۷) ماده (۱۴) ضوابط اجرایی بودجه ۱۴۰۳ کل کشور که عیناً در بند (۶) ماده (۱۴) ضوابط اجرایی بودجه سال ۱۴۰۴ تکرار شده است دلالت بر مستثنی شدن معاملات کوچک از دریافت شناسه معاملاتی ستاد (شمس) دارد، نه از ثبت آنها در سامانه ستاد؛ لذا ثبت معاملات کوچک در سامانه ستاد الزامی است. مع الوصف وفق ماده (۳) آیین‌نامه فعالیت سامانه تدارکات الکترونیکی دولت به شماره ۱۶۵۳۸۹/ت۴۶۸۴۹ ک مورخ ۱۳۹۰/۰۸/۲۱، دستگاه‌های مشمول برای انجام معاملات تا (۱۰) درصد سقف تعیین شده برای معاملات کوچک، ملزم به انجام معامله از طریق سامانه ستاد نمی‌باشند».

ب) حقوق فعالان اقتصادی در فرآیند مناقصات بخش عمومی

بند یازدهم– حق بر تصریح منابع مالی در اسناد مناقصه

مناقصه‌گزار موظف است منابع مالی مورد نیاز برای اجرای پروژه یا خرید کالا و خدمات را به طور دقیق و شفاف در اسناد مناقصه مشخص نمایند؛ برگزاری مناقصه بدون تأمین منابع مالی، به منزله تعهد زائد بر اعتبار بوده و با مرتکب مطابق موازین قانونی برخورد خواهد شد.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

• مستند قانونی:

۱) بند (الف) و (ب) ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۹۲) قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱)

ماده ۱۰ ـ تأمین منابع مالی

الف ـ انجام معامله به هر طریق مشروط بر آن است که دستگاههای موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون به نحو مقتضی نسبت به پیش بینی منابع مالی معامله در مدت قرارداد اطمینان حاصل و مراتب در اسناد مرتبط قید شده باشد.

ب ـ موضوع پیش‌بینی **منابع مالی** و نحوه ضمان تأخیر تعهدات برای انجام معامله باید به صراحت در شرایط و اسناد مناقصه از سوی دستگاه مناقصه‌گزار قید و تعهد شود.

ماده ۹۲ - در مواردی که بر اثر تعهد زائد بر اعتبار یا عدم رعایت مقررات این قانون خدمتی انجام شود یا مالی به تصرف دولت درآید، دستگاه اجرایی ذیربط مکلف به رد معامله مربوط می‌باشد و در صورتی که رد عین آن میسر نبوده و یا فروشنده از قبول امتناع داشته باشد و همچنین در مورد خدمات انجام شده مکلف به قبول وجه مورد معامله در حدود اعتبارات موجود یا اعتبارات سال بعد دستگاه اجرایی مربوط قابل پرداخت است و اقدامات فوق مانع تعقیب قانونی متخلف نخواهد بود.

بند دوازدهم- حق بر تصریح ضمان تأخیر تعهدات مناقصه‌گزار (کارفرما) در اسناد مناقصه

مناقصه‌گزار موظف است نحوه جبران خسارت ناشی از تأخیر در اجرای تعهدات قراردادی خویش را به صراحت در شرایط و اسناد مناقصه قید و تعهد نماید.

• مستند قانونی:

۱) بند (ب) ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۱۱) آیین‌نامهٔ تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۰۸/۲۴)

بند ب ماده ۱۰ـ موضوع پیش بینی منابع مالی و نحوه ضمان تأخیر تعهدات* برای انجام معامله باید به صراحت در شرایط و اسناد مناقصه از سوی دستگاه مناقصه‌گزار قید و تعهد شود.

*منظور قانونگذار از کلمات «ضمان تأخیر تعهدات» در بند (ب) ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵، ارائه تضمین کافی توسط دستگاه مناقصه‌گزار به مناقصه‌گر است.

ماده ۱۱- ضمانت تأخیر تعهدات مالی مناقصه‌گزار (کارفرما) که طبق بند (ب) ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات – مصوب ۱۳۸۳ - باید در اسناد مناقصه و به تبع آن در قرارداد منعقده قید و تعهد گردد، بر اساس شاخص تورم اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعدیل و پرداخت می‌گردد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، نحوه محاسبه تمدید مدت پیمان (مجازشمردن تأخیر تحویل مورد معامله) با لحاظ پرداخت ضمان تأخیر تعهدات مالی کارفرما را تهیه و ابلاغ نماید.

بند سیزدهم- حق شرکت در فرآیند انعقاد قراردادهای عاری از فساد یا تعارض منافع

اشخاصی که سابقه رشوه دادن داشته باشند از انعقاد قرارداد با کلیه دستگاه‌های اجرایی محروم هستند؛ همچنین جهت جلوگیری از ایجاد وضعیت تعارض منافع، کارمندان دولت نیز اصولاً نمی‌توانند طرف معاملات با دولت قرار گیرند.

• مستند قانونی:

۱) بند (ط) ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

۲) تبصره (۴) ماده (۹۱) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸)

۳) ماده اول لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری (مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲)

۴) ماده (۱۳) قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (مصوب ۱۳۸۷/۰۲/۲۹)

۵) قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۸/۰۳/۱۹)

۶) قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی (مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷)

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند ط ماده ۵ ـ شکایت مناقصه‌گران از تبانی بین مناقصه‌گران با یکدیگر یا بین مناقصه‌گران با مناقصه‌گزار؛

تبصره ـ درصورتی که طی فرآیند رسیدگی به شکایات برای هیأت روشن شود تبانی صورت گرفته است (اعم از اینکه با اطلاع مناقصه‌گزار بوده باشد یا بدون آن) ضمانتنامه شرکت در مناقصه همه تبانی کنندگان به نفع دولت ضبط می شود.

تبصره ۴ ماده ۹۱ـ سازمان موظف است اسامی افراد حقیقی و حقوقی رشوه دهنده به کارمندان دستگاه‌های اجرائی را جهت ممنوعیت عقد قرارداد به کلیه دستگاههای اجرائی اعلام نماید.

ماده اول- از تاریخ تصویب این قانون اشخاص زیر ... نمی‌توانند (اعم از اینکه در مقابل خدمتی که انجام می‌دهند حقوق یا مالی دریافت دارند یا آنکه آن خدمت را بطور افتخاری و رایگان انجام دهند) در معاملات یا داوری در دعاوی با دولت یا مجلسین یا شهرداریها یا دستگاههای وابسته به آن‌ها و یا مؤسسات مذکور در بند ۴ و ۶ این ماده شرکت نمایند... .

ماده ۱۳ـ کلیه مسؤولان دستگاههای مشمول این قانون موظفند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرائم مربوط به ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ بر خلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آنها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق الزحمه یا حق العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضائی و اداری رسیدگی کننده به جرائم و تخلفات گزارش نمایند، در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات اسلامی می‌شوند.

ماده واحده قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی ـ اشخاصی که در معاملات یا مناقصه‌ها و مزایده‌های دولتی یا شرکتها و مؤسسات وابسته بدولت یا مأمور بخدمات عمومی و یا شهرداریها با یکدیگر تبانی کنند و در نتیجه ضرری متوجه دولت و یا شرکتها و مؤسسات مذکور بشود بحبس تأدیبی از یک تا سه سال و جزای نقدی بمیزان آنچه من غیر حق تحصیل کرده‌اند محکوم میشوند... .

ماده واحده قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی-قبول هرگونه پورسانت از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال تحت هر عنوان به طور مستقیم یا غیرمستقیم در رابطه با معاملات خارجی قوای سه گانه، سازمانها، شرکتها و موسسات دولتی، نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی، شهرداریها و کلیه تشکیلات وابسته به آنها ممنوع است. مرتکب علاوه بر رد پورسانت یا معادل آن به دولت به حبس تعزیری از ۲ تا ۵ سال و جزای نقدی برابر پورسانت محکوم می‌گردد.

تبصره ۱ - مجازات شروع به این جرم حداقل مجازات مقرر در ماده مذکور است و در صورتی که نفس عمل انجام شده نیز جرم باشد مرتکب به‌مجازات آن جرم نیز محکوم خواهد شد.

تبصره ۲ - در متن ماده واحده رد پورسانت یا معادل آن به دولت از مورخ ۱۳۵۸/۰۱/۰۱ مجری خواهد بود.

تبصره ۳ - در صورتی که شخص حقیقی یا حقوقی خارجی طرف معامله، پورسانت می‌پردازد موضوع به اطلاع مسئول دستگاه ذیربط رسانده می‌شود و وجه مزبور دریافت و تماماً به حساب خزانه واریز می‌گردد در این صورت اقدام کننده مشمول ماده فوق نخواهد بود.

بند چهاردهم– حق مکاتبه به نحو قابل تصدیق

هرگونه مکاتبه‌ای که بین مناقصه‌گران و برگزارکنندگان مناقصات انجام می‌شود، باید به صورت اثبات‌پذیر و غیرقابل انکار از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) و به صورت الکترونیکی انجام شود.

● مستند قانونی:

۱) ماده (۲۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)

ماده ۲۲ - شرایط ارسال اسناد و مکاتبات ...

ماده ۵۰- ... دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و دیگر معامله‌کنندگان بخش عمومی، از جمله دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است و کلیه مؤسسات دولتی یا عمومی غیردولتی، باید برنامه زمانبندی مورد تأیید هیأت‌وزیران در این سامانه ثبت نام کنند و با امضای الکترونیکی معتبر و رعایت مقررات مربوط، تمام مراحل معاملات خود مانند درخواست استعلام، فراخوان، توزیع و دریافت اسناد، گشایش الکترونیکی پاکتها یا پیشنهادها، انعقاد قرارداد و داد و ستد وجوه و تضمینات و نیز هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد را از طریق این سامانه و به طور الکترونیکی انجام دهند.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند پانزدهم– حق داشتن فرصت مناسب جهت ارائه پیشنهادها

به شرکت‌کنندگان در مناقصه باید زمان کافی و متناسب با پیچیدگی معامله داده شود تا بتوانند پیشنهادهای خود را تهیه کرده و ارائه دهند؛ بنابراین در تنظیم «برنامه زمانی مناقصه»، یکی از مهمترین موارد، عبارت است از دادن فرصت قانونی و نیز کافی به مناقصه‌گران، برای مطالعه و بررسی اسناد مناقصه و ارایه پیشنهاد؛ یعنی پیش‌بینی یک فاصله بهینه بین آخرین «زمان توزیع اسناد مناقصه میان مناقصه‌گران» تا آخرین «زمان تسلیم پیشنهاد به مناقصه‌گزار». این فاصله در ساده‌ترین مناقصه‌های داخلی، حداقل ده روز است و لازم است متوازن با افزایش پیچیدگی مناقصه، این فرصت افزایش یافته و در فراخوان مناقصه اعلان گردد.

* **مستند قانونی:**

۱) ماده (۱۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (هـ) ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

ماده ۱۵ ـ ترتیب تهیه و تسلیم پیشنهادها.

الف ـ شرکت‌کنندگان در مناقصه پس از دریافت یا خرید اسناد باید پیشنهادهای خود را به ترتیب زیر تهیه و به مناقصه‌گزار تسلیم کنند:

۱ ـ تهیه و تکمیل اسناد و پیشنهادها.

۲ـ تسلیم پیشنهادها در مهلت مقرر در فراخوان مناقصه.

۳ ـ دریافت رسید تحویل پیشنهادها.

ب ـ مهلت قبول پیشنهادها در مورد مناقصات داخلی و بین‌المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد مناقصه به ترتیب نباید کمتر از ده روز و یک ماه باشد.

بند هـ ماده ۵ - هیأت صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط ازجمله موارد زیر را دارد: ... **بند هـ** – عدم رعایت حداقل مهلت‌های ده روز و یک ماه در قبول پیشنهادها به ترتیب در مورد مناقصه داخلی و بین المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد مناقصه؛

بند شانزدهم– حق اصلاح پیشنهاد تا قبل از انقضای مدت

شرکت‌کنندگان حق دارند پیشنهادهای خود را پیش از پایان مهلت تعیین شده در اسناد مناقصه، اصلاح و تغییرات لازم را اعمال نمایند.

* **مستند قانونی:**

۱) جزء (۳) بند (ب) ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (د) ماده (۱۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۳) بند (ب) و (پ) ماده (۱۷) آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع‌رسانی مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۰۹/۰۱)

جزء ۳ بند ب ماده ۱۴ ـ اسناد مناقصه الف ـ تمامی اسناد مناقصه باید به طور یکسان به همه داوطلبان تحویل شود. ب ـ اسناد مناقصه شامل موارد زیر است: ۱- نام و نشانی مناقصه گزار. ۲- نوع و مبلغ تضمین مناقصه **۳- محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل پیشنهادها و گشایش آنها...** .

بند د ماده ۱۶ـ هرگونه تسلیم، تحویل، اصلاح، جایگزینی و یا پس گرفتن پیشنهاد باید به صورت قابل گواهی و در مهلت و مکان مقرر در اسناد مناقصه انجام شود.

ماده ۱۷ ـ مستندسازی مواعد و تغییر اسناد ...

ب- مواعد زمانی مربوط به شروع و اتمام مهلت دریافت و تحویل اسناد نباید در ایام تعطیلات رسمی تعیین شود و چنانچه ایام تعطیل پیش‌بینی‌نشده‌ای در مواعد مناقصه رخ دهد، مهلت‌های مقرر در برنامه زمانی مناقصه به همان میزان افزوده می‌شود.

پ- تغییر در اسناد مناقصه اعم از تغییر مقادیر موضوع مناقصه یا نشانی‌ها و مواعد مندرج در برنامه زمانی، حداکثر تا هفتاد و دو ساعت قبل از افتتاح پاکت‌های مناقصه مجاز است و چنانچه تغییری رخ دهد، باید مستندسازی و با روشی قابل تصدیق برای همه مناقصه‌گران ارسال شود.

تبصره ـ هرگونه تغییر در اسناد یا مواعد مناقصه‌که مستلزم اصلاح پیشنهادهای مناقصه‌گران باشد، باید با تمدید مواعد و ارائه مهلت لازم برای اصلاح اسناد واصل‌شده جبران شود.»

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند هفدهم– حق پرسش و رفع ابهام و آگاهی همه شرکت‌کنندگان از پاسخ

شرکت‌کنندگان در مناقصه می‌توانند در صورت وجود ابهام یا ایراد درباره اسناد مناقصه، از مناقصه‌گزار توضیح بخواهند؛ پاسخ‌های دریافتی باید به طور شفاف و برابر در اختیار همه شرکت‌کنندگان قرار گیرد. این توضیحات جزء اسناد مناقصه محسوب می‌گردد. بنابراین به منظور رعایت چهار حق اخیر یعنی: «حق پرسش و رفع ابهام»، «حق پیشنهاد یا طرح ایراد»، «حق اطلاع از تازه‌ترین پاسخ‌های طرف عمومی برای هر یک از شرکت‌کنندگان» و «حقِ الحاق این اطلاعات به اسناد مناقصه و قرارداد»؛ باید زمان استیفای هر یک از این حقوق در برنامه زمانی مناقصه درج و در اسناد مناقصه اعلان گردد.

• مستند قانونی:

۱) جزء (۱۱) بند (ب) ماده (۱۴) و ماده (۱۷) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (۳/۲) بخشنامه معاونت حقوقی رییس جمهور با موضوع «کاهش دعاوی قراردادی و خسارات ناشیه (از طریق بهسازی فرایند مناقصات و قراردادهای عمومی)» (شماره ۱۲۴۳۹۸ مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۶)

جزء ۱۱ بند ب ماده ۱۴- اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:...

۱۱- صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده (۱۷).

ماده ۱۷ـ توضیح و تشریح اسناد

الف ـ چنانچه شرکت کننده در اسناد مناقصه، ابهام یا ایرادی مشاهده کند، می‌تواند از مناقصه‌گزار توضیح بخواهد.

ب ـ توضیحات و پاسخ به پرسش های مناقصه‌گران و همچنین در صورت تشکیل «جلسه توضیح اسناد»، رونوشت صورتجلسه آن مطابق ماده (۲۲) این قانون به طور یکسان برای همه شرکت کنندگان مناقصه‌گر ارسال خواهد شد.

۳/۲ـ فرصت پرسش مناقصه‌گران از مناقصه‌گزار: به منظور رفع هرگونه «ابهام یا ایراد» احتمالی باقیمانده در «اسناد مناقصه» (بویژه «قرارداد» و پیوستهای آن)، یک تاریخ معقول و متوازن با پیچیدگی اسناد مناقصه، به عنوان «آخرین فرصت مناقصه‌گران برای درخواست توضیح از مناقصه‌گزار» باید پیش‌بینی شود.

بند هجدهم– حق حضور در جلسه گشایش تمام پاکت‌ها و تکلیف مناقصه‌گزار به دعوت

مناقصه‌گزار موظف است از مناقصه‌گران جهت شرکت در جلسه گشایش پاکت‌ها دعوت به عمل آورد و مناقصه‌گران که پیشنهادهای خود را ارائه کرده‌اند، حق دارند در جلسه گشایش همه پاکت‌ها (اعم از پاکت الف، ب و ج) حضور داشته باشند تا به صورت علنی و شفاف نتایج را مشاهده کنند.

• مستند قانونی:

۱) بند (د) ماده (۱۸) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (ح) ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

۳) بخشنامه سازمان برنامه و بودجه کشور در خصوص «لزوم دعوت از مناقصه‌گران در تمام جلسات گشایش پاکت‌ها» (شماره ۳۷۲۶۲۱ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۰۹)

بند د ماده ۱۸ - دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است از مناقصه گران یا نمایندگان آنها جهت حضور در جلسه گشایش پیشنهادهای مالی دعوت نماید.

بند ح ماده ۵- هرگونه قصور در دعوت که منجر به عدم امکان حضورمناقصه‌گران در هریک از جلسات گشایش پاکتها شود؛ بخشنامه سازمان برنامه و بودجه کشور- در راستای بند "ح" ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲۶ کلیه دستگاه‌های مشمول، موظف‌اند ترتیبی اتخاذ نمایند که حق مناقصه‌گران مبنی بر شرکت در هریک از جلسات گشایش پاکت‌ها (اعم از پاکت الف، ب و ج) به نحو مقتضی رعایت و از آنها جهت حضور در جلسات مزبور به موقع دعوت به عمل آورده شود. عدم رعایت تکلیف اخیر از مصادیق حق طرح شکایت در هیأت رسیدگی موصوف می‌باشد.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند نوزدهم- حق ارجحیت مناقصه‌گران داخلی بر خارجی

در شرایطی که مناقصه‌گران داخلی و خارجی پیشنهادهای مشابه یا قابل مقایسه ارائه دهند، مناقصه‌گر داخلی از حق ارجحیت برخوردار است؛ نحوه ارجحیت باید به صورت شفاف و قابل اندازه‌گیری در اسناد مناقصه ذکر شود.

• مستند قانونی:

۱) بند (ب) ماده (۵) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵)

۲) بند (د) ماده (۲۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۳) ماده (۴۳) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۰۱)

۴) ماده (۱۵) آیین‌نامه اجرایی بند «ج» ماده (۱۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۷/۱۶)

بند ب ماده ۵- دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون مکلفند کالاها و خدمات مورد نیاز طرح (پروژه) را از فهرست توانمندی‌های داخلی مندرج در سامانه موضوع ماده (۴) این قانون تأمین کنند. خرید کالاها و خدمات خارجی (اعم از آنکه از بازار داخلی یا خارجی خریداری شوند) که محصولات با مشخصات مندرج در سامانه توانمندی‌های داخلی مشابه آنها وجود دارد، ممنوع است.

بند د ماده ۲۰ـ در مناقصات بین‌المللی، مناقصه‌گران داخلی نسبت به مناقصه‌گران خارجی ترجیح دارند. نحوه ترجیح مناقصه‌گران داخلی، در اسناد مناقصه قید خواهد شد. مناقصاتی که در آنها رعایت این قاعده به مصلحت نباشد، باید از سوی شورای اقتصاد تأیید شود.

ماده ۴۳- دولت موظف است به منظور افزایش تولید محصولات دانش بنیان و کسب و گسترش سهم بین المللی ایران در صادرات این محصولات و افزایش تقاضای داخلی از این محصولات، حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، برنامه توسعه تولید محصولات دانش بنیان را تدوین کند و فهرست انواع حمایت ها از شرکتهای تولیدکننده این محصولات را به خصوص در حوزه فناوری های نوین از قبیل: هوافضا، ریزفناوری (نانو)، زیست فناوری (بایو) و زیست مهندسی را منتشر کند.

کلیه دستگاههای موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ و اصلاحات بعدی آن و دارند گان ردیف در قوانین بودجه سنواتی مکلفند با رعایت قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در امر صادرات و اصلاح ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۱/۵/۱، در برگزاری مناقصه ها از تولیدکنندگان داخلی موضوع مناقصه با اولویت محصولات مذکور دعوت و در شرایط مساوی به لحاظ قیمت و کیفیت بین تولیدکنندگان داخلی و خارجی موظف به خرید و عقد قرارداد با تولید کننده داخلی هستند.

ماده ۱۵ـ ترجیح مناقصه‌گران داخلی

الف ـ امتیاز ارزیابی کیفی مناقصه‌گران خارجی با رعایت قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات ـ مصوب ۱۳۷۵ـ [اکنون «قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی»(مشتمل بر ۲۴ ماده و ۳۰ تبصره که در جلسه علنی روز ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۸ مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۲ خرداد ۱۳۹۸ به تأیید شورای نگهبان رسید) جایگزین قانون سال ۱۳۷۵ شده‌است.] به ترتیب زیر تنزیل می‌شود:

۱ـ امتیاز ارزیابی پیمانکاران خارجی همکار پیمانکار داخلی به نسبت سهم آنها در عدد ۰/۹ ضرب می‌شود.

۲ـ امتیاز ارزیابی تأمین‌کنندگان خارجی همکار تأمین‌کننده داخلی به نسبت سهم آنها در عدد ۰/۸۵ ضرب می‌شود.

ب ـ ترجیح مناقصه‌گران داخلی که بخشی از سهام یا سهم‌الشرکه آنها متعلق به اشخاص خارجی باشد، مشروط بر آن است که میزان سهم یا مشارکت سهامداران یا شرکای داخلی در سود و زیان مشخص و بیش از پنجاه درصد باشد.[این «مشارکت» یعنی «همکاری و شراکت تأمین‌کنندگان خدمت یا کالا»]

پ ـ در مناقصات مربوط به پیمانکاری ساخت و نصب، طرح و ساخت یا پیمانکاری عمومی که تأمین کالا بر عهده پیمانکار باشد و در پروژه‌هایی که موضوع آنها احداث کارخانه‌های صنعتی، نیروگاهها و پروژه‌های صنعتی مشابه باشد، ترجیح مناقصه‌گران داخلی به ترتیب مذکور در جزء (۲) بند « الف» این ماده اعمال می‌شود.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند بیستم– حق اولویت اشخاص تعاونی و خصوصی بر اشخاص دولتی و عمومی در انعقاد قرارداد با دستگاه‌های اجرایی

در صورتی که یک شرکت دولتی و یک شرکت خصوصی یا تعاونی هر دو شرایط لازم برای انعقاد قرارداد با یک دستگاه اجرایی را داشته باشند و از نظر ضوابط عمومی (مانند قیمت، کیفیت، توانایی اجرایی و سایر معیارهای تعیین شده) در شرایط یکسانی قرار بگیرند، دستگاه اجرایی موظف است قرارداد را با بخش خصوصی یا تعاونی منعقد کند.

* **مستند قانونی:**

ماده (۲۲) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

ماده ۲۲ ـ کلیه دستگاههای اجرائی مکلفند در انتخاب طرف قرارداد در معاملات خود از جمله پیمانکاریها و امثال آنها، چنانچه اشخاص حقوقی بخش عمومی اعم از دولتی و غیردولتی و اشخاص حقیقی و حقوقی بخشهای تعاونی و خصوصی از لحاظ ضوابط عمومی انتخاب طرف قرارداد در شرایط برابر باشند، **اشخاص حقیقی و حقوقی بخشهای تعاونی و خصوصی را در اولویت قرار دهند.**

بند بیست‌ویکم– حق آزادسازی بهنگام تضامین

تضمین‌های ارائه شده توسط شرکت‌کنندگان پس از اعلام نتایج مناقصه، به جز تضمین‌های برنده اول و دوم، باید آزاد شده و به شرکت‌کنندگان بازگردانده شود. بعد از انعقاد قرارداد، تضمین پیشنهاد دهنده دوم نیز باید مسترد گردد همچنین تضمین پیش پرداخت به تناسب استهلاک آن، بنا به درخواست سپارنده، آزاد می‌شود.

* **مستند قانونی:**

۱) بند (الف) و (ج) ماده (۲۰)، بند (الف) ماده (۲۱) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (ت) ماده (۲) و بند (الف) ماده (۱۰) آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۰۸/۲۴)

ماده ۲۰-

بند الف ـ هنگام ارزیابی مالی، مناقصه گری که مناسب ترین قیمت را حائز شده باشد، به عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.

بند ج ـ پس از گشودن پیشنهادهای قیمت، تضمین برنده اول و دوم، نزد مناقصه‌گزار نگهداری و تضمین سایر مناقصه گران بازگردانده می شود.

بند الف ماده ۲۱ـ قرارداد با برنده مناقصه، باید پیش از پایان مدت اعتبار پیشنهادها منعقد شود. این مدت حداکثر برای یک بار و برابر مدت پیش بینی شده در اسناد مناقصه قابل تمدید است. بعد از عقد قرارداد، **تضمین پیشنهاد دهنده دوم مسترد می گردد.**

بند ت ماده ۲ـ آزادسازی تضمین: انجام کلیه اقدامات در اختیار مضمون‌له (دستگاه مناقصه‌گزار یا کارفرما) به‌منظور آنکه تضمین یا ضمانت‌نامه از دسترس وی خارج گردد و مضمون‌عنه (مناقصه‌گر یا طرف قرارداد متعهد به تعهدات قراردادی) قادر باشد تضمین را به خود برگرداند. این اقدامات شامل اقدامات خارج از اختیار مضمون‌له نمی‌باشد.

ماده ۱۰- نحوه آزادسازی و ضبط تضمین‌ها به شرح زیر می‌باشد:

الف- پس از تعیین برندگان اول و دوم، تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار سایر شرکت کنندگان باید حداکثر ظرف هفت روز کاری آزاد شود ...

بند بیست‌ودوم– حق برنده شدن در صورت ارائه مناسب‌ترین قیمت

در صورتی که شرکت‌کننده در مناقصه، پیشنهاد قیمتی مناسب و مطابق با شرایط مناقصه ارائه دهد، باید به عنوان برنده مناقصه انتخاب شود. بنابراین ذکر جملاتی مانند «دستگاه مناقصه‌گزار در رد هر یک از پیشنهادها یا تمام آنها مختار است» در اسناد مناقصه خلاف قانون آمره بوده و قابل استناد نیست. همچنین صرف کم بودن تعداد پیشنهادها اصولاً مانع برنده شدن مناقصه‌گر نیست مگر در اسناد مناقصه حد نصابی تعیین شده باشد به ویژه اینکه موارد تجدید یا لغو مناقصه به صورت حصری در قانون بیان شده است.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

• مستند قانونی:

۱) بند (الف) ماده (۲)، بند (الف) ماده (۲۰) و بند (الف) ماده (۲۱) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۲۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

بند الف ماده ۲ـ مناقصه: فرایندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که **کمترین قیمت متناسب** را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود.

بند الف ماده ۲۰- هنگام ارزیابی مالی، مناقصه‌گری که مناسب‌ترین قیمت را حائز شده باشد، به عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می‌شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.

بند الف ماده ۲۱ ـ قرارداد با برنده مناقصه، باید پیش از پایان مدت اعتبار پیشنهادها منعقد شود. این مدت حداکثر برای یک بار و برابر مدت پیش‌بینی شده در اسناد مناقصه قابل تمدید است. بعد از عقد قرارداد تضمین پیشنهاد دهنده دوم مسترد می‌گردد.

ماده ۲۴- تجدید و لغو مناقصه

الف – مناقصه در شرایط زیر تجدید میگردد:

۱- کم بودن تعداد مناقصه‌گران از حد نصاب تعیین شده در اسناد مناقصه...

بند بیست‌وسوم– حق تراضی عادلانه با دستگاه‌های اجرایی در انعقاد قرارداد

ایجاد توافق منصفانه و متعادل بین دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های بخش خصوصی و تعاونی در انعقاد قراردادها از حقوق فعالان اقتصادی می‌باشد.

• مستند قانونی:

۱) بند (چ) ماده‌ی (۱۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

۲) ماده (۲۳) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

۳) جزء (۲) بند (ط) ماده (۴۵) قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۰۸)

۴) بند (۸) ماده (۲) مصوبه شورای عالی اداری در خصوص حقوق شهروندی در نظام اداری (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۰۹)

۵) ماده (۱۰) مصوبه شورای عالی اداری در خصوص حقوق شهروندی در نظام اداری (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۰۹)

بند چ ماده ۱۱- ارائه پیشنهاد در مورد قراردادهای دستگاه‌های اجرایی با فعالان اقتصادی بخش‌های خصوصی و تعاونی به‌منظور ایجاد تراضی و منع تحمیل شرایط ناعادلانه به طرف مقابل در این قراردادها

ماده ۲۳ ـ کلیه دستگاههای اجرائی مکلفند به منظور ایجاد تراضی و عادلانه نمودن قراردادها و قراردادهای الحاقی در انعقاد قرارداد با شرکتهای بخش خصوصی و تعاونی برای خرید کالا یا خدمت، از فرمهای یکنواخت استفاده نمایند و یک نسخه از این فرمها را برای هر کدام از اتاقها ارسال دارند.

ماده ۴۵ – اعمال ذیل که منجر به اخلال در رقابت می شود، ممنوع است: .... ط – سوء استفاده از وضعیت اقتصادی مسلط

سوء استفاده از وضعیت اقتصادی مسلط به یکی از روش‌های زیر:

۱ - تعیین، حفظ و یا تغییر قیمت یک کالا یا خدمت به صورتی غیرمتعارف،

۲ - تحمیل شرایط قراردادی غیرمنصفانه،

۳ - تحدید مقدار عرضه و یا تقاضا به منظور افزایش و یا کاهش قیمت بازار،

۴ - ایجاد مانع به منظور مشکل کردن ورود رقبای جدید یا حذف بنگاهها یا شرکتهای رقیب در یک فعالیت خاص،

۵ - مشروط کردن قراردادها به پذیرش شرایطی که از نظر ماهیتی یا عرف تجاری، ارتباطی با موضوع چنین قراردادهایی نداشته باشد،

۶ - تملک سرمایه و سهام شرکتها به صورتی که منجر به اخلال در رقابت شود.

بند ۸ ماده ۲ – مصادیق حقوق شهروندی در نظام اداری عبارتند از: ... ۸ – حق مصون بودن از شروط اجحاف‌آمیز در توافقها، معاملات و قراردادهای اداری

ماده ۱۰ـ حق مصون بودن از شروط اجحاف‌آمیز در توافق‌ها، معاملات و قراردادهای اداری

۱ـ دستگاه‌های اجرایی باید از تحمیل قراردادهای اجحاف آمیز به مردم خودداری کنند. منظور از قرارداد اجحاف آمیز قراردادی است که به موجب آن دستگاه اجرایی با استفاده از موقعیت برتر خود یا ضعف طرف مقابل، شرایط غیرعادلانه‌ای را به ایشان تحمیل کند.

۲ـ قراردادهایی که شروط زیر در آنها گنجانده شوند، اجحاف آمیز تلقی می‌گردند: ...

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند بیست‌وچهارم– حق واگذاری مطالبات قراردادی

تأمین‌کنندگان کالا و خدمات مجازند با استناد به ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات و در چهارچوب تأمین مالی واگذاری مطالبات از طریق کارگزاری (فاکتورینگ)، تمام یا بخشی از مطالبات قراردادی محقق شده و محقق نشده خود را به اشخاص حقیقی و حقوقی ثالث (پذیرندگان) اعم از بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری واگذار کنند.

* **مستند قانونی:**

ماده (۸) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵)

ماده ۸- تأمین‌کنندگان کالا و خدمات مجازند با استناد به ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات و در چهارچوب تأمین مالی واگذاری مطالبات از طریق کارگزاری (فاکتورینگ)، تمام یا بخشی از مطالبات قراردادی محقق شده و محقق نشده خود را به اشخاص حقیقی و حقوقی ثالث (پذیرندگان) اعم از بانکها یا مؤسسات اعتباری واگذار کنند. در صورتی که تأمین کننده، مطالبات را به ثالث واگذار کند، کلیه کارفرمایان اعم از دولتی، عمومی، خصوصی و یا تعاونی مکلف به رعایت واگذاری مطالبات از طریق کارگزاری (فاکتورینگ) هستند. آیین‌نامه اجرائی این ماده حداکثر ظرف مدت چهار ماه پس از ابلاغ این قانون توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۱-دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون و سایر کارفرمایان مجاز نیستند در قرارداد خرید کالا یا خدمات، حق واگذاری مطالبات آن قرارداد را از فروشنده کالا یا خدمت سلب کنند و در هر صورت سلب این حق نافذ نخواهد بود...

ج) حقوق فعالان اقتصادی در رسیدگی به شکایات آنان از مناقصات بخش عمومی

بند بیست‌وپنجم– حق شکایت از فرایند برگزاری معاملات بخش عمومی

هر یک از شرکت‌کنندگان در مناقصه (مناقصه‌گران) در صورت مشاهده تخلف یا عدم رعایت قانون و مقررات برگزاری مناقصات، می‌توانند به مراجع ذی‌صلاح (بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار و نیز حسب مورد استانداری مربوطه یا سازمان برنامه و بودجه کشور به عنوان دبیرخانه هیأت مرکزی رسیدگی به شکایات) اعتراض خود را در مهلت قانونی اعلام نمایند.

* **مستند قانونی:**

۱) ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) ماده (۱) و تبصره ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

ماده ۲۵ ـ نحوه رسیدگی به شکایات

الف ـ چنانچه هر یک از مناقصه‌گران نسبت به اجرا نشدن موادی از قانون برگزاری مناقصات اعتراض داشته باشد می‌تواند به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار شکایت کند.

ب ـ دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی‌های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج ـ در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی صلاح ارجاع می شود و فرایند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد.

ماده ۱- به منظور رسیدگی به دعاوی بین مناقصه‌گر و مناقصه‌گزار، مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات - مصوب ۱۳۸۳- هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، موضوع ماده (۷) قانون یادشده که در این قانون به اختصار «هیأت» نامیده می شود، در مرکز کشور و هر یک از استان‌ها تشکیل می‌شود.

تبصره ماده ۵- مراجعه به هیأت منوط به این است که مناقصه‌گر ابتدا در قالب ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات اعتراض مکتوب خود را به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار تسلیم کرده باشد و پس از رسیدگی و دریافت جوابیه کماکان به اعتراض خود باقی باشد یا اینکه به رغم انقضای مهلت پانزده روز کاری برای پاسخ‌گویی دستگاه، پاسخی دریافت نکرده باشد. معترض ده روز کاری از زمان دریافت جوابیه یا از زمان انقضای مهلت پانزده روزه و عدم دریافت جوابیه، برای مراجعه به هیأت مهلت دارد.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

بند بیست‌وششم– حق حضور در جلسه رسیدگی

شاکی حق حضور در جلسه رسیدگی به شکایت را داشته و هیأت رسیدگی به شکایات موظف است از وی به نحو مقتضی جهت ادای توضیحات لازم دعوت بعمل آورد.

* **مستند قانونی:**

ماده (۴) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

ماده ۴- هیأت موظف است شاکی را برای شرکت در جلسه رسیدگی به منظور اداء توضیحات لازم (بدون حق رأی) دعوت کند. همچنین هیأت می‌تواند از سایر دستگاه‌های اجرائی یا اشخاص حقوقدان یا صاحب نظر و خبره به منظور مشورت (بدون حق رأی) برای شرکت در جلسه دعوت کند و در هر حال عدم حضور هریک از افراد مذکور مانع رسیدگی و صدور رأی از طرف هیأت نخواهد شد.

بند بیست‌وهفتم– حق حضور نماینده تشکل صنفی در هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات

علاوه بر اینکه مناقصه‌گر می‌تواند در هیأت رسیدگی به شکایات رأساً حضور پیدا کرده یا حسب مورد نماینده یا وکیل معرفی نماید؛ حسب مورد رئیس تشکل صنفی مربوط یا نماینده تشکل مذکور با توجه به نوع مناقصه، عضو هیأت رسیدگی به شکایات برگزاری مناقصات بوده و حق حضور و رأی دارد.

* **مستند قانونی:**

جزء (۵) بند (الف) و جزء (۴) بند (ب) ماده (۲) و ماده (۳) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

ماده ۲- ترکیب هیأتها به شرح زیر است:

الف – اعضاء هیأت مرکزی برای رسیدگی به مناقصاتی که توسط دستگاه ملی برگزار می شود، عبارتند از:

۱ - معاون ذی ربط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۲ - نماینده وزیر یا رئیس سازمان ذی ربط در سطح معاون.

۳ - معاون هزینه وزارت امور اقتصادی و دارایی و خزانه‌داری کل.

۴ - معاون حقوقی رئیس جمهور.

۵ - نماینده تشکل صنفی مربوط با توجه به نوع مناقصه.

۶ - یک نفر قاضی مجرب با معرفی رئیس قوه قضائیه.

تبصره - دبیرخانه هیأت مرکزی در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تشکیل می‌شود.

ب – اعضاء هیأت در هریک از استانها برای رسیدگی به مناقصاتی که در دستگاههای اجرائی استانی برگزار می شود، عبارتند از:

۱ - استاندار یا یکی از معاونان ذی ربط.

۲ - رئیس دستگاه مناقصه گزار.

۳ - رئیس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان.

۴ - رئیس تشکل صنفی مربوط با توجه به نوع مناقصه.

۵ - یک نفر قاضی به انتخاب رئیس قوه قضائیه.

تبصره ۱ - دبیرخانه هیأت استان در استانداری تشکیل می‌شود.

تبصره ۲ - رسیدگی به شکایات مربوط به دستگاه‌های ملی مستقر در استان و مناقصاتی که توسط دستگاههای استانی انجام می‌شود در هیأتهای استانی انجام می‌گیرد.

ماده ۳ - جلسات هیأت با شرکت حداقل چهار نفر از اعضاء رسمیت می یابد و مصوبات هیأت با **رأی** اکثر اعضاء حاضر معتبر خواهد بود.

بند بیست‌وهشتم– حق بر رسیدگی سریع

هیأت رسیدگی به شکایات باید به سرعت و بدون تأخیر غیرضروری به شکایات و اعتراضات مربوط به مناقصات رسیدگی کند. این حق به منظور جلوگیری از طولانی شدن فرآیند بررسی شکایات و اعتراضات و همچنین تضمین عدالت و شفافیت در این فرآیند تضمین شده است.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

• مستند قانونی:

۱) بند (ب) و بند (ج) ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

۲) بند (ج)، بند (د) و بند (هـ) ماده (۷) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

۳) ماده (۸) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

ماده ۲۵ ـ نحوه رسیدگی به شکایات ...

ب ـ دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی‌های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج ـ در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی صلاح ارجاع می شود و فرایند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد.

ماده ۷- تمهیدات رسیدگی ...

ج) هیأت مکلف است در صورتی که ظرف سه روز کاری ازدریافت شکایت، خود را صالح برای رسیدگی تشخیص ندهد مراتب را ظرف حداکثر دو روز کاری از طریق دبیرخانه به اطلاع شاکی برساند.

د) دبیرخانه هیأت مکلف است ظرف پنج روز کاری از زمان قبول شکایت، زمان تشکیل جلسه رسیدگی را که بین پنج تا ده روز کاری آینده خواهد بود به تمام اصحاب دعوی اعلام و از آنان برای شرکت در جلسه دعوت کند.دراین اعلام کلیه مدارک و مستندات مورد نیاز هیأت نیز باید به دعوت‌شدگان اعلام شود.

هـ) طرفین مکلفند کلیه مستندات مورد نیاز را تا بیست و چهارساعت کاری قبل از تشکیل جلسه رسیدگی، به هیأت ارائه و رسید دریافت کنند.

ماده ۸ـ هیأت موظف است ظرف مدت مقرر در ماده (۷)، نخستین جلسه رسیدگی به شکایت را تشکیل دهد و رأی خود را تا پانزده روز کاری از زمان دریافت شکایت صادر و ابلاغ کند.

تبصره ـ در صورت نیاز به توقف جریان ارجاع کار به منظور بررسی بیشتر موضوعات، هیأت می‌تواند با رأی اکثریت اعضا به مدت پنج تا حداکثر ده روز کاری فرآیند ارجاع کار را متوقف کند.

بند بیست‌ونهم– حق دریافت خسارت

اگر هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات به این نتیجه برسد که تقصیر دستگاه مناقصه‌گزار (مانند عدم رعایت مقررات قانون برگزاری مناقصات) باعث شده که مناقصه نیاز به تجدید یا لغو داشته باشد، شرکت‌کنندگان در مناقصه حق دارند خسارت ناشی از این تصمیم را اخذ نمایند.

• مستند قانونی:

تبصره (۲) ماده (۱۰) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

تبصره ۲ ماده ۱۰ - هرگاه هیأت به دلیل تقصیر مناقصه‌گزار در اجرای موارد مقرر در قانون برگزاری مناقصات رأی به تجدید یا لغو مناقصه صادر کند، باید میزان خسارتی را که از تجدید یا لغو مناقصه متوجه شرکت‌کنندگان در مناقصه می‌شود از طریق کارشناسان رسمی تعیین کند و دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است معادل آن خسارت را به شرکت کنندگان بپردازد.

بند سی‌ام– حق آگاهی از شکایات و آرای صادره

کلیه اشخاص حق دارند به اطلاعات مربوط به شکایات، مستندات و آرای صادره دسترسی داشته باشند.

• مستند قانونی:

۱) ماده (۱۲) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

۲) ماده (۱۰۹) قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۰۱)

ماده ۱۲- دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است متن شکایت ارجاع شده به هیأت، عناوین مستندات درخواستی هیأت و متن رأی نهایی صادره را در پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات منتشر نماید.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

تبصره - دبیرخانه موظف به تطابق یا عدم تطابق مندرجات پایگاه است؛ اما در هر صورت مسؤولیت صحت مطالب با دستگاه مناقصه‌گزار است.

ماده ۱۰۹- مراجع غیرقضایی که نتیجه تصمیمات، آرا و دستوراتشان مطابق قوانین یا مقررات باید به ذی‌نفع ابلاغ شود، از قبیل شعب سازمان تعزیرات حکومتی، هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی، هیأت‌های تشخیص مطالبات سازمان تأمین اجتماعی، هیأت‌های تشخیص و حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون‌های موضوع مواد (۹۹) و (۱۰۰) قانون شهرداری و کمیسیون ماده (۱۲) قانون زمین شهری مکلفند از ابتدای سال دوم برنامه، ابلاغ های خود را در صورتی که شخص ذی‌نفع در سامانه ابلاغ الکترونیک قضایی (ثنا) دارای حساب کاربری باشد، از طریق سامانه مذکور و در صورتی که دارای حساب کاربری نباشد، به طرق سابق به ذی‌نفع ارسال نمایند. مراجع مزبور مکلف به رعایت احکام این ماده و ابلاغ از طرق مذکور، می‌باشند. همچنین قوه قضائیه مکلف است امکان ابلاغ موضوع این ماده را از طریق سامانه ابلاغ الکترونیک قضائی (ثنا) برای مراجع مذکور نسبت به افرادی که دارای حساب کاربری (ثنا) هستند، فراهم نماید. وزارت دادگستری مکلف است گزارش عملکرد این ماده را هر شش ماه یک بار به مجلس ارائه نماید.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (به عنوان دبیرخانه کمیته حمایت از کسب و کار و شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی) با همکاری سایر اتاق‌ها و تشکل‌های اقتصادی ذی‌ربط موظف است گزارش نقض موردی حقوق مندرج در این راهنما را به نحو مستمر و نیز پایش تحقق آن را سالانه به سازمان برنامه و بودجه کشور و معاونت حقوقی ریاست جمهوری ارسال نماید.

پیش‌نویس این راهنما در تاریخ ۱۴۰۴/۰۷/۲۳ در پایگاه اطلاع‌رسانی (به نشانی: dotic.ir) بارگذاری و در (۳۰) بند جهت آگاهی فعالان اقتصادی و رعایت دقیق آن توسط دستگاه‌های اجرایی ابلاغ و در پایگاه کسب و کار (به نشانی: qavanin.ir) منتشر می‌گردد.

مجید انصاری

رونوشت:

- اداره کل حوزه معاونت – ۱۴۰۵/۷/۱۷

اداره چاپ و انتشار معاونت امور مجلس و تنظیم و انتشار قوانین و مقررات

Scanned with CamScanner

پیش‌نویس پیشنهادی اتاق ایران در خصوص

«حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی»

در راستای تفاهم‌نامه منعقده فی‌مابین اتاق ایران و معاونت حقوقی ریاست جمهوری

خرداد ماه ۱۴۰۵

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:

پیش‌نویس پیشنهادی اتاق ایران در خصوص

«حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی»

در راستای تفاهم‌نامه منعقده فی‌مابین اتاق ایران و معاونت حقوقی ریاست جمهوری

مرکز بهبود کسب و کار اتاق ایران

تهیه‌کنندگان: شهرام حلاج، فرزانه صمدیان

با همکاری: شوراهای گفت‌وگوی استانی و کمیسیون خدمات فنی مهندسی و احداث اتاق ایران

ارائه نظر کنندگان: سید امیر محمد امام‌جمعه‌زاده، جواد عزیزان، سعید فراهانی، سید مرتضی کریمی، حمیدرضا سلمانی، مهدی حیدرنژاد، امیر حکمت نور امین، سید محمدحسین نائب موسوی، حسین محمدی، فرهاد یاوری، زهره یزدانی، سید سعید عارف

ناظران علمی: کیوان کاشفی، محمد زائری

تاریخ انتشار: خرداد ماه ۱۴۰۵

طبقه‌بندی موضوعی: معاملات عمومی، حقوق فعالان اقتصادی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست

۱. مقدمه ۳
۲. ضرورت تدوین راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی ٤
۳. اصول حاکم بر تنظیم راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی ۸
حق نخست: حق فعالان اقتصادی در تراضی عادلانه با دستگاه‌های اجرایی در تدوین شروط قراردادی ۹
حق دوم: حق اساسی بهره‌مندی از «قانون برگزاری مناقصات» (مصوب ۱۳۸۳) در دوره تشکیل معاملات بخش عمومی ۱۰
حق سوم: حق اطلاع از برگزاری مناقصه ۱۳
حق چهارم: حق دسترسی به تمام اجزای اسناد مناقصه ۱۵
حق پنجم: حق اطلاع کامل از انتظارات و شروط مورد نیاز طرف عمومی ۱۷
حق ششم: حق تأمین‌کننده بر ادامه‌ی فرایند و حضور در آن و نیز گشایش قیمت پیشنهادی ایشان ۱۹
حق هفتم: حق بر تصریح منابع و محل تعهدات طرف عمومی یا مناقصه‌گزار و میزان اعتبار موجود (در اسناد مناقصه) ۲۱
حق هشتم: حق طرف خصوصی بر اخذ ضمان تأخیر تعهدات طرف عمومی (مناقصه‌گزار) وحق طرف خصوصی اطلاع قبلی از نحوه‌ی این ضمان (درج و تعهد ضمان در اسناد مناقصه) ۲۳
حق نهم: حق شرکت در مناقصه (برای همه‌ی توانمندان) ۲٤
حق دهم: حق رفع ابهام و ایراد اسناد مناقصه و اطلاع یکسان و بهنگام تمام مناقصه‌گران ۲۵
حق یازدهم: حق مکاتبه یا مبادله‌ی اطلاعات به نحو قابل‌تصدیق (قابل‌اثبات) ۲٦
حق دوازدهم: حق داشتن فرصت کافی (متوازن با پیچیدگی معامله) جهت تهیه و تسلیم پیشنهادها به مناقصه‌گزار ۲۷
حق سیزدهم: حق اصلاح پیشنهاد تا قبل از انقضای مدت ۲۸
حق چهاردهم: حق دسترسی به کلیه اطلاعات راجع به فرایند برگزاری مناقصه(از فراخوان تا انعقاد قرارداد و الحاقیه‌های آن) ۲۹
حق پانزدهم: حق حضور در جلسه گشایش تمام پاکتها و تکلیف به دعوت موثر از مناقصه‌گران ۳۰
حق شانزدهم: حق «برنده شدن» یا «کسب فرصت قراردادی»، در صورت ارایه قیمت مناسب ۳۱
حق هفدهم: حق شرکت در فرآیند انعقاد قراردادهای عاری از فساد و تعارض منافع ۳۳
حق هجدهم: حق ارجحیت مناقصه‌گران داخلی بر رقبای خارجی ۳۵
حق نوزدهم: حق اولویت اشخاص تعاونی و خصوصی بر اشخاص دولتی و عمومی در انعقاد قرارداد با دستگاه‌های اجرایی ۳۷
حق بیستم: حق برابری و رفتار یکسان ۳۸
حق بیست‌ویکم: حق انتخاب نوع تضمین ۳۹
حق بیست‌ودوم: حق آزاد شدن به موقع تضمین ٤۰
حق بیست‌وسوم: حق آگاهی از تجدید یا لغو مناقصه ٤۱
حق بیست‌وچهارم: حق اعتراض و شکایت نسبت به فرایند مناقصات بخش عمومی ٤۲
حق بیست‌وپنجم: حق حضور در جلسه رسیدگی به شکایت ٤٤
حق بیست‌و ششم: حق رسیدگی سریع به شکایت مناقصه‌گران ٤۵
حق بیست‌وهفتم: حق دریافت خسارت در صورت تقصیر مناقصه‌گزار ٤٦
حق بیست‌وهشتم: حق اطلاع از شکایت و آرای صادره ٤۷
حق بیست‌ونهم: حق آگاهی از کلیه معاملات بخش عمومی در دوره‌ی اجرا یا ایفای تعهدات مربوط به معامله با بخش عمومی (پس از امضای قرارداد) . ٤۸

۱. مقدمه

چنین جمله‌ای را بارها از اشخاص مختلف شنیده‌ایم: «چرا در شرایط پیمان‌های دولتی، مکرر نوشته‌اند که کارفرما می‌تواند، اما پیمانکار باید؟» تأمل در تجاربی مانند «قانون برگزاری مناقصات» نشان می‌دهد، حتی در قانونی که نوشتار آن یک‌طرفه نیست و حقوق مسلم و روشنی برای پیمانکار یا طرف خصوصی نوشته‌اند، باز هم ما نیازمند پایش و کوشش‌های مختلفی برای بهسازی یا اصلاح هستیم. در «قانون برگزاری مناقصات» تکالیف واضح و عادلانه‌ای برای هر دو طرف معاملات عمومی ذکر شده‌است، از جمله تکالیف دقیق و منجّزی برای کارفرما یا طرف عمومی، وضع شده‌است؛ اما به صِرف اینکه «تکالیف طرف عمومی» را – که در واقع همان «حقوق طرف خصوصی» هستند – ۲۲ سال قبل به طور دقیق و روشن در نوشتار قانون نوشته‌اند، آیا امروز «حقوق فعالان اقتصادی در مناقصات بخش عمومی» به وضعیت مطلوب رسیده‌ایم؟

پرسش بنیادی این است: آیا صرف نگارش عبارات روشن و محکم در متن مصوب مجلس، به تغییر رفتارهای رایج و اصلاح ساختارهای حاکم می‌انجامد؟

پاسخ کوتاه و صریح آن، منفی است و در تشریح این پاسخ کوتاه باید گفت؛ نوشتار درست، عادلانه و شفاف، شرط لازم است؛ اما شرط کافی نیست. زیرا «بهسازی نوشتار قانون تخصصی هر موضوع» در میان دیگر قوانین و مقررات در هم بافته جامعه یا کشور (که در کنار یکدیگر، «بافتار قانونی» هر جامعه یا کشور را می‌سازند) اگر «بدون بهسازی نگرش و رفتار عوامل انسانی آن جامعه» و «بدون بهسازی ساختارهای اداری و فنی آن جامعه» باشد، تنها یکی از سه پایه بهسازی و توسعه آن جامعه را بالا می‌برد و با آن دو پایه کوتاه‌مانده، ما به وضعیت مطلوب و پایدار نمی‌رسیم.

برای بهسازی و توسعه هر جامعه، از جمله جامعه فنی و اجرایی کشور، ما باید به بهسازی سه پایه در کنار یکدیگر و به موازات یکدیگر، اقدام کنیم:

۱- بهسازی بافتار قانونی و مقرراتی،

۲- بهسازی ساختار اداری و فنی،

۳- بهسازی رفتار کارگزاران و بازیگران.

بنابراین تدوین و تصویب قانون عادلانه‌ای مانند «قانون برگزاری مناقصات» در صحن مجلس، گرچه لازم بوده‌است اما به تنهایی کافی نیست برای تحقق عدالت و شفافیت در فضای کسب‌وکار کشور؛ بویژه تحقق این ارزشها در حلقه‌ی انتهایی کسب‌وکار، یعنی در مناقصات و فروش محصولات (اعم از کالاها و خدمات) به بزرگترین مشتری کشور (بخش عمومی کشور).

تحقق عدالت، شفافیت و پاسخگویی در فضای کسب‌وکار، نیازمند کنش‌های تکمیلی دیگری بوده‌است که یکی از مهمترین آنها، آموزش مناسب یا ترویج درست اهداف و اصول قانون در میان عوامل انسانی دست‌اندرکار است. در حالی که در طی این دو دهه، آموزش اهداف و اصول «قانون برگزاری مناقصات» – مانند دیگر آموزشهای کشور ما – دچار چالش‌های متعددی بوده‌است. بنابراین در وضعیت کنونی محیط کسب‌وکار کشور، ابتکار تدوین و ابلاغ سندی با عنوان «**راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات**

بخش عمومی» اقدامی است هوشمندانه و ارزشمند برای ترویج نگرش و رفتار درست در مناقصات. بنابراین باید از این اقدام معاونت حقوقی ریاست جمهوری، با نظر و عمل قدردانی کرد.

پیش از این نیز برای معرفی و ترویج درست مفاهیم، اصول و فنون اجرایی «قانون برگزاری مناقصات»، معاونت حقوقی ریاست جمهوری ابتکار عمل دیگری را انجام داده‌بود. ابتکار پیشین معاونت حقوقی، تدوین و صدور بخشنامه‌ی ۱۲۴۳۹۸ در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۶ بود (پیوست یک). تدوین و ابلاغ آن بخشنامه، گامی به جلو بود در راه اصلاح بدفهمی‌های رایج و رفتارهای ناسازگار با اهداف واقعی «قانون برگزاری مناقصات». نویسنده‌ی این سطور، به عنوان پژوهشگری که اکنون در دهه‌ی سومی است که با روش‌های پژوهش و مشاهده‌ی مشارکتی، محیط نظام فنی و اجرایی کشور را در اقصی نقاط این سرزمین پهناور و از هر سه جنبه‌ی «بافتار مقرراتی»، «ساختار اداری» و «رفتار انسانی» بررسی می‌کند، طی بیش از دو سالی که از صدور آن بخشنامه گذشته‌است، به‌عین مشاهده‌کرده‌است که در برابر همان بخشنامه راهگشای معاونت حقوقی و نگرش‌ها و روش‌های گره‌گشای آن، هنوز هم مقاومتهای نگرشی و رفتاری متعددی بروز می‌کند. دقیقا همین مقاومت‌های نگرشی و رفتاری، یکی از موانع جدی در تحقق اهداف مقرر در نوشتار یا بافتار «قانون برگزاری مناقصات» طی دو دهه گذشته بوده‌اند؛ و درست به همین دلیل است که تدوین و انتشار «**راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی**» گام ضروری دیگری در بهسازی محیط کسب‌وکار کشور است و نقشی مهم و تعیین‌کننده‌ای در این راه خواهدداشت. در غیاب آموزش‌های مناسب و درست، برای فهم و نگرش درست به مسایل تخصصی معاملات بخش عمومی، ارزش و اهمیت اسناد ترویجی و بخشنامه‌هایی مانند «بخشنامه ۱۲۴۳۹۸ معاونت حقوقی ریاست جمهوری» و نیز «راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی» با همت معاونت حقوقی، بسیار بیشتر می‌شود.

۲. ضرورت تدوین راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی

برای تحلیل درست وضعیت کنونی مناقصات کشور، جا دارد به دو ماده کلیدی از قانون مادر مالی و محاسباتی کشور، یعنی «قانون محاسبات عمومی کشور» (مصوب ۱۳۶۶ مجلس) توجه کنیم. در صدر ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی، به عنوان نخستین ماده از «بخش معاملات دولتی» این قانون، آمده‌است:

«ماده ۷۹ – معاملات وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (به استثنای مواردیکه مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید برحسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود.»

سپس در ماده‌ی ۸۹ قانون نامبرده به عنوان آخرین سخن «بخش معاملات دولتی» این قانون مقرر شده‌است:

«ماده ۸۹ – نحوه انجام معاملات و تشریفات مناقصه و مزایده و سایر مقررات اجرائی مواد ۷۹ الی ۸۸ این قانون به موجب قانونی خواهدبود که به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهدرسید.»

از جمع این دو ماده، برمی‌آید که:

قانونگذار کشور، در تشکیل تمامی انواع معاملات،اصل را روشهای رقابتی می‌داند و نیز لازم می‌داند که فرایند و تشریفات این رقابتها حتما به تصویب مجلس کشور برسد.

با وجود آن که این حکم و خواست مجلس در سال ۱۳۶۶ تصویب و اعلام شد، اما اگر نگوییم تعارض منافع، می‌توانیم بگوییم مقاومت ذاتی مناصب اجرایی، سبب شد هیچگاه قوه‌ی مجریه برای اجرای این مهم پیش‌قدم نشود. وقتی شاخصهای جهانی نشان می‌دهد که «معاملات بخش عمومی» دارای بیشترین پتانسیل رشوه در میان تمام شاخه‌های مدیریت بخش عمومی کشورها هستند، یعنی: بیشترین اختیار مالی مدیران بخش عمومی در همین معاملات عمومی نهفته است. کدام مدیر یا صاحب منصبی پیش‌قدم می‌شود که در گسترده‌ترین میدان اختیارات خود، دیگران را نیز وارد سازد؟ طبیعتا نه تنها دیگران را وارد نمی‌سازد، بلکه در برابر ورود دیگران اشکالی از مقاومت را نیز بروز می‌دهد.

این مقاومت بخش اجرایی کشور در برابر «تصویب قواعد و تشریفات رقابت در معاملات دولتی» به‌دست مجلس (به‌عنوان شفافترین و دموکراتیک‌ترین سازوکار قاعده‌گذاری نسبت به دیگر سازوکارهای موجود کشورمان)، حتی در پایان دهه‌ی ۷۰ و آغاز دهه‌ی ۸۰ که توجه به حقوق مردم چشمگیرترین تیتر روزنامه‌ها و بارزترین شعارهای سیاسی بود، ادامه یافت. در حالیکه آن سالها سازمان برنامه و بودجه («سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور» آن زمان) تدوین «لایحه‌ی برگزاری مناقصات» را از طریق انعقاد قرارداد و خرید خدمات مشاوره به انجام رسانده‌بود و پیش‌نویس «قانون برگزاری مناقصات» عملا در قوه‌ی مجریه آماده شده‌بود؛ اما بازهم قوه‌ی مجریه این پیش‌نویس را وارد چرخه‌ی قانونگذاری کشور نکرد. تا آنکه تعدادی از نمایندگان مجلس با مراجعه به سازمان برنامه و اخذ آن پیش‌نویس، حاصل مطالعات و خدمات مشاوره را در قالب «طرح برگزاری مناقصات» در مجلس به جریان انداختند و بدین ترتیب این قانون در واپسین روزهای مجلس تصویب شد. البته چنان که انتظار می‌رود، از همان آغاز مطرح شدن این پیش‌نویس عادلانه در مجلس و مرکز پژوهشهای مجلس، صاحب‌منصبان خوکرده به رفتارهای یک‌طرفه، عمودی و غیرپاسخگویانه حتی با این پیش‌نویس تدوین‌شده در قوه‌ی مجریه نیز آغاز کردند به مخالفت. هر چه مباحث و احکام پشتیبان شفافیت و عدالت این «طرح قانونی» در جلسات مرکز پژوهشها و کمیسیونهای مجلس بیشتر باز، تقریر و تحکیم می‌شد، به همان اندازه مخالفتهای صاحبان مناصب اداری و اجرایی نیز بیشتر بروز می‌کرد. طبیعی و مورد انتظار است که کشاکشهای همیشگی بر سر قدرت یا اختیار، طبعا در موضوع اختیارات معاملاتی، با شدت و حدت بیشتری بروز کند. کشاکش همیشگی قاعده‌گذاری که در یک سوی آن اصلاح است و در برابر اصلاح، اگر نگوییم افساد، باید بگوییم انسداد یا انحصار و یا در خوشبینانه‌ترین حالت ارتجاع و میل بازگشت به عادات گذشته. همین کشاکشها (اعم از منفعتی یا عادتی و معرفتی) است که متأسفانه معمولا میدان مقرراتگذاری را از جلسات فکری برای حل مسئله‌های جامعه، تبدیل به میدان کشاکش قدرت و اختیار می‌سازد و موضوعات کارشناسی را به دعواهای گروهی (باندی یا شبکه‌ای) فرومی‌کاهد[1]. در هر صورت با همه‌ی کشاکشهای بیرون و درون جلسات قانونگذاری و در پی فراز و فرود بسیار، سرانجام متن «قانون برگزاری مناقصات» در سال ۱۳۸۳ ابلاغ شد. بدین‌ترتیب ۳۰ ماده‌ی این قانون، حاصل مطالعه، مباحثه و حتی منازعه یا توازن قوا در جامعه‌ی فنی و اجرایی کشور و در واقع نماد یا نمودی است از ظرفیتهای جامعه فنی و اجرایی ما. برخی از تأسیسات حقوقی یا دستاوردهای متن کنونی «قانون برگزاری مناقصات» به شرح زیر است:

۱. تأسیس «کمیته‌ی فنی- بازرگانی»،

۲. «ارزیابی فنی- بازرگانی» (و تفکیک این مفهوم از «ارزیابی کیفی»)،

[1] درست به همین دلیل است که این پژوهشگر پس از سالها تجربه نزدیک جلسات مقرراتگذاری، یکی از ارکان اصلاح را دسترسی عمومی به مذاکرات این جلسات می‌داند که خوشبختانه در ماده ۳ قانون شفافیت قوای سه‌گانه تصویب شده‌است اما متأسفانه پس از ۲۰ ماه هنوز اجرای نمی‌شود که مصداق دیگری است از ضرورت کنشگریهای تکمیلی در کنار بهسازی نوشتار یا بافتار مقرراتی.

۳. «قیمت متناسب» به عنوان مفهومی فرای «قیمت رسا در دوره‌ی عمر قرارداد یا پروژه»(Total Cost of Ownership)

۴. الزام قانونی بخش عمومی به ارایه‌ی «ضمان تأخیر تعهدات» به بخش خصوصی،

۵. الزام قانونی بخش عمومی به «اعلان معیارها و روشهای ارزیابی» و شفافیت در انتخاب شریک،

۶. روشمند ساختن تشخیص «انحصار» (منحصر به فرد) و نیز «تشخیص و مسئولیت» رییس طرف عمومی در «مناقصه‌ی محدود» (محدود ساختن دامنه‌ی دعوت از بخش خصوصی)،

۷. الزام قانونی بخش عمومی به «توضیح و تشریح» هر «ابهام یا ایراد در اسناد مناقصه»،

۸. «حق اعتراض» بخش خصوصی، به شخص «بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار» و الزام قانونی این شخص ظرف مهلت قانونی،

۹. حق مراجعه‌ی بخش خصوصی به «هیأت رسیدگی به شکایات» و

۱۰. «پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات» برای انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات.

البته ذکر این تأسیسات حقوقی «قانون برگزاری مناقصات» در این ۱۰ بند، به‌معنی محدود دانستن دستاوردهای قانون به صرف همین ۱۰ مورد و انکار دیگر نکات مثبت قانون نیست. همچنین ذکر تأسیسات حقوقی یا دستاوردها و نکات مثبت قانون، به معنی انکار وجود برخی نقاط نیازمند بهبود در قانون یا بی‌نیاز دانستن این قانون از اقدامات اصلاحی آینده نیست.

این قانون مانند دیگر دستاوردهای جوامع بشری، آینه‌ای از سطح توانمندی جامعه است و طبیعی است که مطالعات دقیق آن نشان می‌دهد در این ۳۰ ماده‌ی قانونی، چند نقطه‌ی نیازمند بهبود هم وجوددارد در حالی که در همین ۳۰ ماده تعدادی قله‌ی برجسته‌ی عدالت، شفافیت و پاسخگویی صاحبان مناصب در برابر ملت نیز وجود دارد. برای تداوم این مسیر ارتقا و بهسازی فضای کسب‌وکار، برخی نقاط نیازمد بهبود قانون برگزاری مناقصات سال ۱۳۸۳ در موادی از قانون سیزده ماده‌ای سال ۱۳۸۸مجلس بهبود یافت. به همین دلیل این قانون اخیر، یعنی «قانون اساسنامه‌ی هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات» را می‌توان قانون متمم قانون برگزاری مناقصات دانست.

پا به پای این اصلاحات فنی برای پاسداشت و ارتقای دستاوردهای حاصل از راه طی‌شده، در تمام این سالها مخالفتهای پیدا و پنهان صاحب‌منصبان خوکرده به اختیارات بی‌حدوحصر قدیم، در پوششهای گوناگونی ظاهر شده‌است برای برکندن بنیان عدالت، شفافیت و پاسخگویی. البته تمام قراردادها یا معاملات عمومی، دو طرف دارند. پس این گروه از صاحبان مناصب اداری یا سیاسی کشور، طبعا هم‌پیمانانی هم در طرف خصوصی قراردادها نیز دارند. این هم‌پیمانان و ذینفعان نقض عدالت و شفافیت در لابه‌لای فعالان اقتصادی بخش خصوصی، در عمل عیب‌جویی و نق‌های مورد نیاز برای بهانه‌جویی آن گروه از صاحبان مناصب را فراهم می‌سازند. بدین‌ترتیب در این سالها، انواعی از مخالفتهای منفعتی با دستاوردهای قانون برگزاری مناقصات را نیز مشاهده کرده‌ایم. گذشته از این مخالفتهای منفعتی، مخالفتهای معرفتی ناشی از خوش‌باوری و کم‌دقتی برخی اشخاص دیگر فعال در بخش خصوصی را نیز مشاهده‌کرده‌ایم. در نتیجه بسیاری از انتقادهایی که در این سالها نسبت به قانون بیان شده‌اند، نقدهایی عالمانه به منظور پاسداشت و ارتقای محیط کسب‌وکار نبوده‌است. متأسفانه بسیاری از سخنان این سالها در واقع مخالفتها و بهانه‌جویی‌هایی بوده‌است در پوششهای مختلف؛ مخالفتها و نق‌هایی که به سوی اصلاح نرفته‌اند و بلکه فضاسازی کرده‌اند برای قانونگریزی. این فضای پیچیده است که واجب

می‌سازد جامعه‌ی فنی و اجرایی کشور و حتی دیگر وطن‌دوستان علاقمند به توسعه‌ی پایدار و ماندگار کشور امروز با نهایت دانش، دقت و درایت بتوانند نقدهای اصلاحی را از نق‌های تخریبی جدا کنند؛ لازم است جامعه‌ی تخصصی بتواند کنشگریهای اصلاحی در راه توسعه را از کارشکنی‌های ارتجاعی (به سوی اختیارات غیرپاسخگویانه در معاملات بخش عمومی کشور) بازشناسی کند. باید اثربخش و بهره‌وری دستاوردها را افزایش داد، نه این که دستاوردها را لگدکوب کرد.

اما همچنان برخی صاحب‌منصبان خوکرده به روابط یک‌طرفه به شدت با این نوآوریهای عادلانه، پاسخگویانه و شفافیت‌زا به مخالفت با اساس شفافیت و عدالت ادامه می‌دهند. یکی از ترفندهای آنان برای آنکه بتوانند رویکردهای نوین «قانون برگزاری مناقصات» را نقض کنند، آن است که هر نقص و عیب مندرج در کل بافتار قانونی کشور و حتی خطاهای رفتاری افراد یا نقایص ساختار اداری و اجرایی کشور را نیز به همین متن ۳۰ ماده‌ای نسبت دهند تا شاید بتوانند از اساس اصطلاحا زیرآب احکام شفاف و عادلانه‌ی در این ۳۰ ماده‌ی قانونی را بزنند.

این ۳۰ ماده در بسیاری موارد با دقت و وضوح حقوق فعالان اقتصادی را تشریح و رعایت آن را به صاحبان مناصب تکلیف کرده‌است. در لایه بعدی آیین‌نامه‌های اجرایی قانون نیز آمیزه‌ای از نقایص و نقاط قوت بوده‌اند. در هر صورت طبیعی است که این رویه‌های تازه، پرسشهای تازه را پدید می‌آورد و نیاز به پژوهش و بسیار بیشتر و گسترده‌تر نیاز به آموزش را دامن می‌زند. در تمام این سالها نیاز مستمر، روزانه و متنوع دستگاههای اجرایی به انجام معاملات به‌منظور رفع نیازهای روزانه، یک بازار آموزشی برای مناقصات ایجاد کرده‌است. در این بازار بسیاری افراد ادعاهایی بسیار فربه‌تر و فراتر از مطالعات نحیف خویش ابراز کرده‌اند و انواعی از مراجع کاذب را شکل داده‌اند. در این نظام فکری و فرهنگی که نیاز به دریافتن پاسخهای آماده بسیار بیشتر از مشارکت در برساخت مسئولانه‌ی روشها بوده‌اتس، نوعی آموزش سطحی کاملا رایج شده‌است.

در چنین فضای آشفته‌ایی، ذننفعان روابط ناسالم که منافع آنان با اجرای احکام عادلانه و شفاف قانون برگزاری مناقصات به خطر می‌افتد، بهانه‌هایی تازه یافتند. ذینفعانی که در هر دو طرف قراردادها یا معاملات عمومی وجود دارند، چه در طرف عمومی و چه در طرف خصوصی. با کمال تأسف آنچه بیشترین بهانه را برای این سودجویان قانونگریز فراهم می‌سازد، آموزشها و بازرسیهای آلوده به سختگیریهای بیش از اندازه و اقدامات نابجا است. آموزشهای نادرست و سختگیرانه و مراجع کاذبی که به این سختگیریها و اقدامات نابجا دامن می‌زنند، عملا بیشترین بستر قانونگریزی و عدالت‌ستیزی را فراهم می‌سازند. برخی نظرات و رفتارهایی که در فضای کسب‌وکار بروز می‌کند یادآور این است که گاهی دفاع بد از هر حمله‌ای ویرانگرتر است.

با کمال تأسف می‌بینیم که در سالهای اخیر، برخی افراد در مواردی با سطح محدود و ناچیزی از شناخت و تجربه دست به صدور فتواهای نادرست زده‌اند. سطحی‌نگری توأم به پیچیده‌گرایی و توسل به ظواهر و سوءمصرف اصطلاحات حقوقی از رایجترین چالشهای معرفتی اصلاح مناقصات در کشور بوده‌است. چالشی که با غرق شدن در ظاهر و صورتهای حقوقی در عمل فضای فنی و اجرایی کشور را از باطن و غایتهای حقوقی دور کرده‌است.

دستاورد ارزشمند اقداماتی مانند تدوین و صدور بخشنامه ۱۲۴۳۹۸ معاونت حقوقی ریاست جمهوری یا تهیه و **ترویج راهنمای حقوق فعالان اقتصادی**، همین رفع کردن بدفهمی‌ها، سختگیری‌ها، ابهام‌افکنی‌ها و بهانه‌جویی‌هاست. دستاوردی که در کنار تصویب و ابلاغ نوشتار قانون زمینه‌ی بهسازی رفتار افراد و ساختار اداری و اجرایی را فراهم می‌سازد تا هدف بهبود محیط کسب‌وکار در عمل محقق شود. به همین سبب شورای گفت‌وگو از این اقدامات بجا پشتیبانی و در توسعه و تداوم آنها مشارکت می‌کند.

۳. اصول حاکم بر تنظیم راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی

در تنظیم بسته پیشنهادی «حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی»، دو اصل مبنایی مدنظر قرار گرفته است که چارچوب فهم، تفسیر و اجرای مؤثر آن را تعیین می‌کند، این دو اصل عبارتند از:

۱. اصل پیوستگی و یکپارچگی حقوق مربوط به فعالان اقتصادی در معاملات عمومی

مجموعه حقوق نام برده در این بسته، ماهیتی به‌هم‌پیوسته و نظام‌مند دارند. این حقوق را نمی‌توان به‌صورت منفک و جزیره‌ای تحلیل یا اجرا کرد؛ بلکه هر یک، مکمل و مقوّم دیگری است. حذف، تضعیف یا نادیده‌گرفتن هر جزء، کارآمدی کل مجموعه را مخدوش می‌سازد.

این پیوستگی را می‌توان به حلقه‌های یک زنجیر تشبیه کرد که گسست یک حلقه، استحکام کل زنجیر را از میان می‌برد؛ یا به سازوکار یک ماشین که اختلال در یک جزء کوچک، کارکرد نهایی آن را مختل می‌کند. به همین قیاس، حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی تنها در صورت رعایت دقیق، هم‌زمان و مستمر همه اجزا، می‌تواند به تحقق عدالت، شفافیت و پیش‌بینی‌پذیری در عمل بینجامد.

از این‌رو، در تنظیم این بسته، تلاش شده است حقوق مورد نظر نه به‌عنوان گزاره‌هایی پراکنده، بلکه به‌مثابه یک نظام منسجم و هماهنگ دیده شوند که اثربخشی آن وابسته به اجرای کامل و پی‌درپی تمامی مؤلفه‌هاست.

۲. ترجیح تصریح و تکرار بر خطر غفلت در راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات عمومی

در تدوین این بسته، اصل «تصریح مؤکد» بر «ایجازِ غفلت‌آفرین» ترجیح داده شده است. برخی از حقوق به دلیل اهمیت بنیادین یا به سبب آنکه در تجربه اجرایی سال‌های گذشته بیش از سایر موارد مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند، به‌صورت مستقل و حتی با بیانی تکرارشونده درج شده‌اند.

این تکرار، ناشی از فقدان انسجام نگارشی نیست؛ بلکه اقدامی آگاهانه برای برجسته‌سازی حقوقی است که غفلت از آن‌ها، در عمل پیامدهای قابل‌توجهی برای عدالت قراردادی و توازن روابط میان بخش عمومی و خصوصی به همراه داشته است. بر این اساس، هرجا احتمال استمرار یک رویه نادرست یا بدفهمی مزمن وجود داشته، تأکید مجدد و تصریح مستقل، به‌منزله ابزاری اصلاحی در متن گنجانده شده است تا مانع استمرار غفلت‌های پیشین شود.

حق نخست:

حق فعالان اقتصادی در تراضی عادلانه با دستگاه‌های اجرایی در تدوین شروط قراردادی

متناسب با حق ۲۱ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: ایجاد توافق منصفانه و متعادل بین دستگاه‌های اجرایی و اشخاص حقیقی یا حقوقی بخشهای خصوصی و تعاونی در انعقاد قراردادها گذشته از آنکه سبب شکوفایی صنایع گوناگون فضای کسب‌وکار کشور می‌شود در معضل سوق دادن طرفهای قرارداد بخش عمومی به روابط و مسیرهای شخصی و خارج از فضای علنی و رسمی قرارداد (برای دستیابی به حقوق خود) مرتفع ساخته و زمینه را برای تشکیل و پیشرفت قراردادها در فضای شفاف، رسمی و علنی فراهم خواهدساخت.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «چ» ماده‌ی (۱۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)
- ماده (۲۳) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)
- جزء (۲) بند ط ماده (۴۵) قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۰۸)
- بند (۸) از ماده (۲) مصوبه شورای عالی اداری در خصوص حقوق شهروندی در نظام اداری (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۰۹)
- ماده (۱۰) مصوبه شورای عالی اداری در خصوص حقوق شهروندی در نظام اداری (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۰۹)

مشروح مستندات قانونی:

- «چ – ارائه پیشنهاد در مورد قراردادهای دستگاههای اجرایی با فعالان اقتصادی بخشهای خصوصی و تعاونی به‌منظور ایجاد تراضی و منع تحمیل شرایط ناعادلانه به طرف مقابل در این قراردادها،»
- «ماده ۲۳ ـ کلیه دستگاههای اجرائی مکلفند به منظور ایجاد تراضی و عادلانه نمودن قراردادها و قراردادهای الحاقی در انعقاد قرارداد با شرکتهای بخش خصوصی و تعاونی برای خرید کالا یا خدمت، از فرمهای یکنواخت استفاده نمایند و یک نسخه از این فرمها را برای هر کدام از اتاقها ارسال دارند.»
- «ماده ۴۵ – اعمال ذیل که منجر به اخلال در رقابت می شود، ممنوع است: ... ط – سوءاستفاده از وضعیت اقتصادی مسلط سوءاستفاده از وضعیت اقتصادی مسلط به یکی از روش‌های زیر: ۱ – تعیین، حفظ و یا تغییر قیمت یک کالا یا خدمت به صورتی غیرمتعارف، ۲ – تحمیل شرایط قراردادی غیرمنصفانه،
- «ماده ۲ – مصادیق حقوق شهروندی در نظام اداری عبارتند از: ... ۸ – حق مصون بودن از شروط اجحاف‌آمیز در توافقها، معاملات و قراردادهای اداری.»
- «ماده۱۰ـ حق مصون بودن از شروط اجحاف‌آمیز در توافق‌ها، معاملات و قراردادهای اداری ۱ـ دستگاه‌های اجرایی باید از تحمیل قراردادهای اجحاف‌آمیز به مردم خودداری کنند. منظور از قرارداد اجحاف‌آمیز قراردادی است که به موجب آن دستگاه اجرایی با استفاده از موقعیت برتر خود یا ضعف طرف مقابل، شرایط غیرعادلانه‌ای را به ایشان تحمیل کند. ۲ـ قراردادهایی که شروط زیر در آنها گنجانده شوند، اجحاف‌آمیز تلقی می‌گردند: ... »

حق دوم:

حق اساسی بهره‌مندی از «قانون برگزاری مناقصات» (مصوب ۱۳۸۳) در دوره تشکیل معاملات بخش عمومی

متناسب با حق ۲ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این حق بدان سبب اساسی است که در پَرتوی این حق، مجموعه‌ای دیگر از حقوق فعالان اقتصادی تحکیم و توثیق می‌شود. زیرا طی ۳۰ ماده‌ی «قانون برگزاری مناقصات»، مجموعه‌ی اصول اساسی حاکم بر تشکیل قراردادهای بخش عمومی، به صورت «فرایندی» و در قالب «احکام اجرایی منجز و روشن» تدوین و این مجموعه طی یک سند حقوقی یکپارچه و در سطح قانون (مصوب مجلس) به کل نظام اجرایی، اداری و نظارتی کشور ابلاغ شده‌است. برخی احکام قانون برگزاری مناقصات نیز در قانون متمم قانون نامبرده یعنی «قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات» با دقت بیشتری تبیین شده‌است. بدین ترتیب **حق بهره‌مندی از قانون برگزاری مناقصات**، سبب ایجاد مجموعه‌ای از حق‌ها به مثابه حلقه‌های یک زنجیر می‌شود که وقتی به دنبال هم قرارگیرند، هدف قانونگذار محقق می‌شود.

عنوان مستندات قانونی:

- مواد (۷۹) و (۸۹) قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱)
- ماده (۹) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰ – ۱۳۹۶) (مصوب ۱۳۹۵)[۲]
- ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)
- مواد (۳) و (۵) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۷۹ – معاملات وزارتخانه ها و موسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (به استثنای مواردی که مشمول مقررات استخدامی میشود) باید برحسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود» و «ماده ۸۹ – نحوه انجام معاملات و تشریفات مناقصه و مزایده و سایر مقررات اجرایی مواد ۷۹ الی ۸۸ این قانون به‌موجب قانونی خواهدبود که به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.»
- «ماده ۹ – دولت مکلف است تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمامی مراحل انواع معاملات متوسط و بزرگ وزارتخانه‌ها و دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳ و دیگر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی به‌جز معاملات محرمانه، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل‌کند. کلیه دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات و نهادهای عمومی غیردولتی مکلف به رعایت قانون برگزاری مناقصات و انجام معاملات خود از طریق سامانه مذکور هستند.»
- «ماده ۵۰ – دولت مجاز است سامانه‌ی تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمام مراحل انواع معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل‌کند.
- دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و دیگر معامله‌کنندگان بخش عمومی، ازجمله دستگاههایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است و کلیه‌ی مؤسسات دولتی یا عمومی غیردولتی، باید [طبق] برنامه‌ی زمانبندی موردتأیید هیأت وزیران در این سامانه ثبت نام کنند و با امضای الکترونیکی معتبر و رعایت مقررات مربوط، تمامی مراحل معاملات خود مانند درخواست[،] استعلام، فراخوان، توزیع و دریافت اسناد، گشایش الکترونیکی پاکتها یا پیشنهادها، انعقاد قرارداد و داد و ستد وجوه و تضیمنات و نیز هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد را از طریق این سامانه و به‌طور الکترونیکی انجام‌دهند.

[۲] باید توجه داشت که ماده ۹ برنامه ششم ماهیت تجویزی ندارد که با پایان برنامه نیازمند تمدید جواز باشد، بلکه این ماده ماهیت تأسیسی دارد و حذف و کنار گذاشتن روش تأسیس شده نیازمند تصمیم و تصویب جدید است و اصل بر بقای آن است.

تبصره ۱- با ایجاد بستر الکترونیکی معاملات و بانک اطلاعاتی به‌روز و تجمیع‌شده‌ی معاملات بخش عمومی، کلیه‌ی پایگاه‌های اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی معاملات این بخش از جمله پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات، پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی و هرگونه سامانه‌های نظارت بر معاملات باید فقط از طریق همین سامانه تغذیه‌شود و از تعدد و تکرار ورود اطلاعات توسط دستگاه‌های بخش عمومی جلوگیری‌گردد.

تبصره ۲- آن دسته از معاملات این سامانه که ماهیت نظامی یا امنیتی دارد و مواردی که به‌موجب قوانین، افشای اطلاعات آنها ممنوع است، فقط از حیث انتشار اطلاعات مستثنی است. تشخیص مصادیق این استثنا با لحاظ تبصره‌ی ماده‌ی(۵) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸/۵/۳۱ بر عهده‌ی کارگروهی مرکب از معاونان وزرای اطلاعات، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، امور اقتصادی و دارایی، رییس سازمان برنامه و بودجه کشور و رییس دستگاه مربوط است.»

- «ماده ۳ – به منظور رعایت این قانون در برگزاری مناقصات، موارد زیر لازم الاجراء است.
- الف – از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون، خرید انواع کالا و خدمت به هر طریق از جمله برگزاری مناقصه، یا ترک تشریفات و عدم الزام به تشریفات توسط دستگاههای موضوع ماده (۱) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۳ /۱۱ /۱۳۸۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی، بدون رعایت این قانون ممنوع است.
- ب – تمام دستگاههای صدر موضوع ماده (۲) این قانون در ارجاع کار (موضوع ماده (۵) این قانون)، به دستگاه های مشمول قانون برگزاری مناقصات افزوده می شوند.
- ماده ۵ – به منظور حمایت از کالا و خدمات تولیدی کشور، پیمانکاران داخلی و تعمیق ساخت داخل در کشور:
- الف – از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون، ارجاع کار توسط دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون صرفاً به مؤسسات و شرکتهای ایرانی ثبت شده در فهرست توانمندی های مندرج در سامانه ماده (۴) این قانون مجاز است. در غیر این صورت و نیاز به استفاده از مشارکت ایرانی – خارجی (با سهم شرکت ایرانی حداقل پنجاه و یک درصد) (۵۱ ٪) ارجاع کار با پیشنهاد بالاترین مقام دستگاه اجرائی و تصویب هیأت نظارت موضوع ماده (۱۹) این قانون، مجاز خواهد بود. در موارد خاص که ارجاع کار به شرکتهای ایرانی و یا مشارکت ایرانی – خارجی (با سهم شرکت ایرانی حداقل پنجاه و یک درصد) (۵۱ ٪) میسر نباشد، با پیشنهاد بالاترین مقام دستگاه موضوع ماده (۲) این قانون با ارائه مستندات لازم پس از تصویب در شورای اقتصاد، ارجاع کار به مشارکت ایرانی – خارجی (با سهم شرکت ایرانی کمتر از پنجاه و یک درصد) (۵۱ ٪) و یا شرکت خارجی بلامانع خواهد بود. گزارش موارد خاص تصویب شده در شورای اقتصاد موضوع این بند همراه با مستندات باید هر سه ماه یک بار به کمیسیون های ذی ربط مجلس شورای اسلامی ارائه شود.

تبصره – چنانچه دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون پس از استعلام از شورای عالی امنیت ملی و تأیید این شورا، ارجاع کار به شرکتهای ثبت شده در سامانه موضوع ماده (۴) این قانون را مغایر مصالح امنیتی و دفاعی کشور بدانند، ارجاع کار به شرکتهای ثبت نشده در سامانه بلامانع است.

- ب – دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون مکلفند کالاها و خدمات مورد نیاز طرح (پروژه) را از فهرست توانمندی های داخلی مندرج در سامانه موضوع ماده (۴) این قانون تأمین کنند. خرید کالاها و خدمات خارجی (اعم از آنکه از بازار داخلی یا خارجی خریداری شوند) که محصولات با مشخصات مندرج در سامانه توانمندی های داخلی مشابه آنها وجود دارد، ممنوع است.

تبصره ۱ – چنانچه دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون، ضرورتی برای تأمین کالاها یا خدمات خارجی – که مشابه محصول داخلی دارند – داشته باشند، باید مراتب را با امضای بالاترین مقام دستگاه مرکزی و با مستندات لازم به وزارت صنعت، معدن و تجارت و یا حسب مورد وزارت جهاد کشاورزی اعلام کنند. در صورت تأیید بالاترین مقام وزارت صنعت، معدن و تجارت و یا حسب مورد وزارت جهاد کشاورزی و رعایت حدنصاب تبصره (۲) این ماده، دستگاه مجاز خواهد بود نسبت به تأمین کالای خارجی اقدام کند.

تبصره ۲ – نصاب حداقل استفاده از ارزش محصولات داخلی در این قانون پنجاه و یک درصد (۵۱ ٪) تعیین می شود و این نصاب سالانه و برای حوزه های مورد نظر متناسب با ارتقای توان داخلی به پیشنهاد هیأت نظارت و تصویب شورای اقتصاد قابل افزایش است.

تبصره ۳ – در مواردی که سهم ارزش محصولات داخلی طرح (پروژه) کمتر از نصاب تعیین شده در تبصره (۲) این ماده باشد، مراتب باید توسط دستگاه مرکزی با مستندات لازم به شورای اقتصاد و هیأت نظارت اعلام شود. هیأت نظارت موظف است حداکثر ظرف مدت یک ماه سهم محصولات داخلی را پس از تصویب برای تصمیم گیری در شورای اقتصاد ارسال کند در غیر این صورت شورای اقتصاد حداکثر ظرف مدت دو ماه پس از وصول درخواست باید رأساً تصمیم گیری کند.

تبصره ۴ – رعایت مفاد این ماده در خصوص تبصره (۱) ماده (۲) این قانون بر عهده هیأت نظارت موضوع ماده (۱۹) این قانون است.

تبصره ۵ – در صورت وجود شرایط انحصاری در ساخت برخی محصولات داخلی مورد استفاده در طرح (پروژه)، ساز و کار کشف قیمت در قالب آیین نامه ای توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت ظرف مدت سه ماه پس از لازم الاجراء شدن این قانون مشخص می شود و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

تبصره ۶ – محاسبه حد نصاب تعیین شده در تبصره (۲) این ماده، بدون در نظر گرفتن ارزش زمین، ساختمان و تأسیسات عمومی صورت می گیرد.

تبصره ۷ – دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون موظف هستند رعایت ماده (۵) این قانون را صریحاً در قرارداد منعقده با پیمانکار اصلی درج کنند و رعایت آن را در تمامی قراردادهای مستقیم و غیرمستقیم الزامی اعلام نموده و بر رعایت آن نظارت کنند.

تبصره ۸ – پیوست فناوری قرارداد، جزء لاینفک قرارداد محسوب می شود و دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون موظفند این پیوست را در کلیه طرحها (پروژه ها) و ارجاع کار موضوع این قانون مبتنی بر «سند چشم انداز»، «نقشه جامع علمی کشور»، سیاست های «علم و فناوری» و «اقتصاد مقاومتی» تهیه و همراه با سایر مستندات فنی و اقتصادی طرح (پروژه) برای تصویب به شورای اقتصاد ارائه کنند. بالاترین مقام دستگاه اجرائی موظف به نظارت بر حسن اجرای پیوست مزبور برای هر یک از قراردادهای موضوع این قانون می باشد».

حق سوم:

حق اطلاع از برگزاری مناقصه

متناسب با حق ۵ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: گرچه در مناقصات متوسط کافی است که حداقل سه تأمین‌کننده از میان همه‌ی فعالان اقتصادی (به تشخیص یا ترجیح خریدار) در معرض اطلاع از مناقصه قرار بگیرند، اما در مناقصات بزرگ (اعم از عمومی یا محدود) باید همه‌ی فعالان توانمند در معرض اطلاع قرار بگیرند. «فراخوان» (نخستین گام «مناقصه») چه به صورت «آگهی» و چه به صورت «دعوتنامه»، در هر صورت باید تمامی فعالان توانمند را در معرض اطلاع از برگزاری مناقصه قرار دهد. طبق قانون برگزاری مناقصات برای هر خرید کالا یا خدمت در نصاب یا طبقه‌ی معاملات بزرگ، اصل بر برگزاری مناقصه (به معنی آگاهی همه‌ی واجدان شرایط از فرصت معامله) است و عدم برگزاری مناقصه نیازمند نص یا صراحت قانون مبنی بر جواز عدم الزام به تشریفات (به دلیل موضوع معامله، مصرح در ماده ۲۹ قانون برگزاری مناقصات) و در غیر این صورت نیازمند تشکیل هیئت ترک تشریفات (موضوع ماده ۲۸ قانون برگزاری مناقصات) و تأیید یا صحه‌گذاری دست‌کم دو عضو هیئت بر ضرورت خروج از الزام به دلیل موضع مکانی یا زمانی معامله است. پس به جز در این دو شرایط استثنایی («عدم الزام» یا «ترک تشریفات»)، در دیگر شرایط هر فعال توانمند، حق دارد که از برگزاری مناقصه و اطلاعات پایه‌ی مناقصه (حداقل اطلاعات مندرج در بند «الف» ماده ۱۳ قانون برگزاری مناقصات) آگاهی یابد.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ب» ماده (۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بندهای «ب»، «ج» و «د» ماده (۱۳) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۱۵) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)
- ماده (۲۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

مشروح مستندات قانونی:

- بند «ب» از ماده‌ی ۴ «ب – مناقصات از نظر روش دعوت مناقصه‌گران به انواع زیر طبقه بندی می‌شوند:

۱– مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد.

۲– مناقصه محدود: مناقصه‌ای است که در آن به تشخیص و مسئولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار، محدودیت برگزاری مناقصه عمومی با ذکر ادله تاییدشود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوتنامه برای مناقصه‌گران صلاحیتدار (براساس ضوابط موضوع مواد ۱۳ و ۲۷ [[توضیح اینکه: در اینجا «مواد ۱۳ و ۲۶» درست است زیرا ماده‌ی ۲۶ «نحوه‌ی برگزاری مناقصه‌ی محدود» است اما ماده‌ی ۲۷ «ترک تشریفات» است و خروج موضوعی دارد]] این قانون) به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد.»

- بند «ب» از ماده‌ی ۱۳: «فراخوان مناقصه عمومی باید به‌تشخیص مناقصه‌گزار از دو تا سه نوبت حداقل در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار کشوری یا استان مربوط منتشرگردد.»

بند «ج» از ماده‌ی ۱۳: «مناقصه‌گزار می‌تواند علاوه‌بر موارد مذکور در بند ب این ماده از طریق سایر رسانه‌های گروهی و رسانه‌های ارتباط جمعی یا شبکه‌های اطلاع‌رسانی نیز فراخوان را منتشرنماید.»

بند «د» از ماده‌ی ۱۳: «درصورتیکه نیاز به برگزاری مناقصه بین‌المللی باشد، یا استفاده از تسهیلات اعتباری خارجی مطرح باشد، باید با کسب مجوزهای مربوط و با رعایت موازین قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی، تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲ آگهی مربوط در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار و حداقل یک نوبت در یکی از روزنامه‌های انگلیسی زبان داخل و یک مجله یا روزنامه بین‌المللی مرتبط با موضوع مناقصه منتشرمی‌شود.»

- «ماده ۱۵ – دعوتنامه شرکت در مناقصه محدود باید برای کلیه اشخاصی که نام آنها در فهرست واجدین صلاحیت برای معامله مورد نظر مندرج است‌ارسال گردد مگر آنکه در فهرست مزبور حداکثر معاملاتی که در زمان واحد می‌توان به یک شخص واگذار نمود پیش‌بینی شده باشد که در اینصورت از کسانی که معاملات واگذاری به آنها از نصاب مذکور تجاوز کرده‌باشد دعوت به عمل نخواهدآمد.»
- «ماده ۲۶ – نحوه‌ی برگزاری مناقصه محدود

مناقصه محدود با رعایت مواد ۴ و ۱۳ در موارد زیر برگزارمی‌شود:

الف – وجود فهرستهای مناقصه‌گران صلاحیتدار معرفی‌شده توسط مراجع ذیصلاح دولتی.

تهیه این فهرست با رعایت اصل رقابت بین تمامی مناقصه‌گران صلاحیتدار برابر آئین نامه‌ای است که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب – وجود فهرست کوتاه مناقصه‌گران صلاحیتدار که طبق ماده ۱۲ این قانون حداکثر دو سال قبل تهیه شده‌باشد.

در مناقصه محدود نیازی به انتشار آگهی (انجام ترتیبات موضوع بندهای ب، ج و د ماده ۱۳) این قانون نیست.»

حق چهارم:

حق دسترسی به تمام اجزای اسناد مناقصه

متناسب با حق ۶ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: هر فعال اقتصادی توانمند و علاقمند (داوطلب) گذشته از حق اطلاع از برگزاری مناقصه، از حق دسترسی به اسناد مناقصه (به صورت دریافت یا به صورت خرید*، بنا به تشخیص مناقصه‌گزار) شامل تمام اجزای اسناد مناقصه برخوردار است. در واقع این حق دسترسی به اسناد است که حق اطلاع از مناقصه را تکمیل و امکان برخورداری از حق شرکت را فراهم می‌سازد. قانون برگزاری مناقصات در اجزای ۱ تا ۱۱ بند «ب» ماده‌ی ۱۴ حداقل اطلاعاتی که باید در دسترس فعالان اقتصادی داوطلب قرار گیرد را مقرر کرده‌است. همچنین طبق جزء ۱۲ بند «ب» ماده‌ی ۱۴ قانون برگزاری مناقصات سایر اطلاعات مورد نیاز برای اجرای درست معامله یا شرکت در مناقصه (بنا به تشخیص مناقصه‌گزار) نیز باید به اسناد مناقصه افزوده شود. هر مناقصه‌گر حق دسترسی به تمامی این اطلاعات را دارد و هر دستگاه اجرایی که این اطلاعات را در دسترس قرار ندهد، مرتکب تضییع حق شده‌است. نکته‌ی بسیار مهم آن است که با توجه به کارویژه و هدف غایی مناقصه، قلب اسناد مناقصه «قرارداد» و تمام اجزا و پیوستهای آن (موضوع جزء ۱۰ بند «ب» ماده‌ی ۱۴ قانون برگزاری مناقصات) یا موضوع است و شرح حداقل محتویات قرارداد در ماده‌ی ۳۱ قانون آیین‌نامه‌ی معاملات دولتی آمده‌است. آن موارد یا محتویات باید با دقت در قرارداد تشریح و در اسناد مناقصه اعلان شود.

**) با توجه به آن که دسترسی به تمام اجزای اسناد مناقصه حق مناقصه‌گر است، پس با این که در بند «الف» ماده‌ی ۱۵ قَبم فروش اسناد مناقصه هم مجاز اعلام شده‌است اما باید توجه کرد که قیمت‌گذاری این فروش نباید چنان بالا باشد که حق دسترسی به اسناد مناقصه را تهدید کند. این قیمت‌گذاری باید تنها یک نقش کنترلی داشته‌باشد برای حصول اطمینان از جدیت دریافت‌کنندگان اسناد یا به بیان دیگر عدم دریافت واهی اسناد مناقصه.*

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۳۱) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۱۴ – اسناد مناقصه

الف – تمامی اسناد مناقصه باید به‌طور یکسان به همه داوطلبان تحویل‌شود.

ب – اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:

۱– نام و نشانی مناقصه‌گزار.

۲– نوع و مبلغ تضمین مناقصه.

۳– محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل پیشنهادها و گشایش آنها.

۴– مبلغ پیش پرداخت و تضمین حسن انجام کار.

۵– مدت اعتبار پیشنهادها.

۶– شرح کار، مشخصات فنی بازرگانی، استانداردها، نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.

۷– برنامه ریزی انجام کار یا تحویل کالا.

۸– معیارها و روش ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.

۹– روش تهیه و مهلت مقرر برای تسلیم پیشنهادها و تعداد نسخه های آنها.

۱۰– متن قرارداد شامل موافقتنامه، شرایط عمومی و خصوصی و ضمائم آن.

۱۱– صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده ۱۷.

۱۲- سایر اسنادی که به تشخیص مناقصه‌گزار لازم باشد.»

- «ماده ۳۱ – در قرارداد نکات زیر باید قید گردد:

۱- نام متعاملین.

۲- نوع و مقدار مورد معامله با مشخصات کامل آنها.

۳- مدت انجام تعهد و محل و شرایط تحویل مورد معامله.

۴- ترتیب عمل و میزان خسارت در مواردی که برنده مناقصه در انجام تعهدات جزئاً یا کلا تأخیر نماید.

۵- الزام تحویل کالا بر طبق نمونه ممهور در صورتی که تهیه نمونه لازم باشد. در این صورت باید نمونه کالا با مهر طرفین معامله ممهور و نزد مناقصه گزار نگاهداری شود.

۶- اقرار برنده مناقصه به اینکه از مشخصات کالا یا کار مورد معامله و مقتضیات محل تحویل کالا یا انجام کار اطلاع کامل دارد.

۷- اختیار مناقصه گزار نسبت به افزایش یا کاهش مورد معامله در مدت قرارداد تا میزان بیست و پنج درصد مقدار مندرج در قرارداد.

۸- بهای مورد معامله و ترتیب پرداخت آن، در مواردی که انجام کار بر اساس واحد بها باشد بهای مورد معامله برآورد و در قرارداد ذکر می شود ولی بهای کارهای انجام یافته بر اساس واحد بها احتساب و پرداخت خواهد شد.

۹- مبلغ پیش پرداخت و ترتیب واریز آن در صورتیکه در شرایط مناقصه ذکر شده باشد.

۱۰- میزان تضمین حسن انجام معامله و نحوه وصول اقساط آن در مورد امور ساختمانی و باربری و ترتیب استرداد آن بر اساس شرایط مناقصه.

۱۱- مدت فاصله زمانی بین تحویل موقت و تحویل قطعی در قراردادهای مربوط به ساختمان و راه سازی و نظائر آن بر اساس شرایط مناقصه.

۱۲- اقرار به عدم شمول ممنوعیت موضوع قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب دیماه ۱۳۳۷.

۱۳- سایر تعهداتی که در شرایط مناقصه ذکر شده است.

۱۴- سایر شرایط که مورد توافق طرفین معامله قرار گیرد مشروط بر آنکه متضمن امتیازاتی علاوه بر آنچه در شرایط مناقصه ذکر شده برای فروشنده نباشد».

حق پنجم:

حق اطلاع کامل از انتظارات و شروط مورد نیاز طرف عمومی

پیشنهاد الحاق به پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: قلب اسناد مناقصه، «قرارداد» (شامل تمام اجزا و انواع پیوستهای قرارداد آینده) است. ستون اصلی قرارداد نیز فهرست و شرح تمام انتظارات و شروط مورد نظر خریدار است. در صورت رعایت این حق، فعال اقتصادی می‌تواند اولا در دوره‌ی تشکیل قرارداد (برگزاری مناقصه) با ارایه‌ی اطلاعات لازم و سپردن شفاف تعهدات مربوطه، امکان برنده شدن بیابد و ثانیا در دوره‌ی ایفای قرارداد با ایفای تعهدات و شروط مقرر، خود را از مظان بدعهدی، جریمه، از دست دادن بخشی از دریافتی و مخدوش شدن سابقه و اعتبار خود مصون بدارد. این حق تأمین‌کننده (فروشنده‌ی کالا یا خدمت) نیز مانند دیگر حقوق وی گذشته از اینکه در نگاه جامع‌نگر و ملی به نفع کشور است حتی در نگاه معطوف به همان یک معامله، به خریدار نیز هست و از اینکه خریدار در دوره‌ی ایفا، گرفتار نقصان در تحقق انتظارات و شروط مورد نظر خود شود، جلوگیری خواهد کرد. (این حق نیز با حق دسترسی به اسناد مناقصه، رابطه‌ی عام و خاص دارد اما به دو دلیل لازم است به صورت خاص و مستقل بدان توجه شود: نخست اینکه غلبه‌ی نگاه تشریفاتی به اقدامات دوره‌ی تشکیل گاه سبب غفلت از اهداف اصلی، یعنی ایفا و تحویل درست کار یا کالای مورد معامله می‌شود. دوم اینکه عدم توجه به ماهیت پویای اسناد مناقصه در حین برگزاری مناقصه ممکن است تحقق این کامل حق را به مخاطره اندازد.)

این حق از طریق الزام دستگاه مناقصه‌گزار به پذیرش محصولات منطبق با اسناد مناقصه و کنار گذاشتن محصولات فاقد انطباق، تکمیل می‌شود. بنابراین برای تحقق این حق، در مناقصاتی که خریدار نتواند در یک جلسه محصولات پیشنهادی دارای انطباق را از محصولات پیشنهادی فاقد انطباق تفکیک کند، باید پیش‌بینی مناقصه به صورت **دومرحله‌ای** انجام شود و پس از شناسایی محصولات قابل‌قبول گام بعدی (بررسی قیمت محصولات قابل‌قبول) آغاز شود. مشابه همین امکان یا فرصت خریدار در مرحله‌ی احراز مرغوبیت، در مرحله‌ی ثانوی یعنی گام بررسی قیمت نیز در قانون برگزاری مناقصات پیش‌بینی شده‌است و کمیته فنی دو هفته فرصت دارد که بررسی کند قیمت واصله، آیا متناسب، عادله و منطبق با شرایط مقرر هست یا نه؟

عنوان مستندات قانونی:

- بند «الف» ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «هـ» ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «و» ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- جزء ۲ بند «الف» ماده (۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «الف» ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ج» ماده (۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- جواز بخش پایانی بند «الف» ماده (۲۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «الف – مناقصه: فرآیندی است رقابتی برای تامین کیفیت موردنظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد واگذارمی‌شود.»
- «هـ – ارزیابی کیفی مناقصه‌گران: عبارت است از ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران که از سوی مناقصه‌گزار یا به تشخیص وی توسط کمیته فنی بازرگانی انجام‌می‌شود.»

- «و – ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها: فرآیندی است که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگیهای فنی بازرگانی پیشنهادهای مناقصه‌گران بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل‌قبول برگزیده‌می‌شوند.»
- «۲– مناقصه دومرحله‌ای: مناقصه‌ای است که به تشخیص مناقصه‌گزار، بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصه گزارش‌می‌کند و براساس مفاد ماده ۱۹ این قانون برنده مناقصه تعیین می‌شود.»
- « الف — مناقصه: فرآیندی است رقابتی برای تامین کیفیت موردنظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد واگذارمی‌شود.»
- « ماده ۶ – وظایف کمیسیون مناقصه

اهم وظایف کمیسیون مناقصه به شرح زیر است:

الف — تشکیل جلسات کمیسیون مناقصه در موعد مقرر در فراخوان مناقصه.

ب–بررسی پیشنهادهای مناقصه‌گران ازنظر کامل‌بودن مدارک و امضای آنها و نیز خوانابودن و غیرمشروط بودن پیشنهادهای قیمت (ارزیابی‌شکلی).

- ج – ارزیابی پیشنهادها و تعیین پیشنهادهای قابل قبول طبق شرایط و اسناد مناقصه.»
- «ماده ۲۰ – ارزیابی مالی و تعیین برنده مناقصه

الف – هنگام ارزیابی مالی، مناقصه‌گری که مناسبترین قیمت را حائز شده‌باشد، به‌عنوان برنده اول اعلام خواهدشد و برنده دوم درصورتی اعلام می‌شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تاثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.»

حق ششم:

حق تأمین‌کننده بر ادامه‌ی فرایند و حضور در آن و نیز گشایش قیمت پیشنهادی ایشان در صورت تأمین شرایط مورد نیاز طرف عمومی

پیشنهاد الحاقی به پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: طبق قانون برگزاری مناقصات – که برخورداری از آن به عنوان یک حق بنیادی بیان شد – هر فعال اقتصادی که انتظارات و **شروط مورد نیاز خریدار** را (طبق اسناد مناقصه و بویژه محتویات پاکت «ب») تأمین کند، حق دارد که فرصت قراردادی را به دست آورد. بنابراین با ذکر جملات کلی و مبهم مانند « دستگاه مناقصه‌گزار در رد هر یک یا تمام پیشنهادها مختار است»، «شهرداری در رد یا قبول هر یک از پیشنهادها مختار است» یا «شهرداری در رد یک یا تمام پیشنهادها مختار است در این صورت سپرده‌ها مسترد خواهدشد» یا بدترین شکل آن یعنی «شرکت [نفت] در رد یا قبول هر یک یا تمام پیشنهادها بدون آنکه محتاج به ذکر دلیل باشد مختار است» (در آیین‌نامه معاملات نفت) نمی‌توان این حق تأمین‌کننده را نقض کرد و فعال اقتصادی را از فرایند مناقصه کنار گذاشت. همچنین با توسل به عادات و تصورات خلاف قانون – مانند این که تعداد شرکت‌کنندگان کمتر از عدد سه خلاف قانون است – نیز نمی‌توان این را حق تأمین‌کننده را نقض کرد و یک یا دو تأمین‌کننده‌ی شرکت‌کننده در فرایند را بدون بررسی مشخصات پیشنهادی آنان کنار گذاشت؛ مگر و فقط مگر قبلا نصاب بالاتری برای تعداد شرکت‌کنندگان این مقطع، در «اسناد مناقصه» اعلان شده‌باشد. تأکید می‌نماید که «تجدید» به سبب عدم ارایه پیشنهاد از سوی دیگر تأمین‌کنندگان (کم بودن تعداد مناقصه‌گران) تنها و تنها در صورت اعلان قبلی مناقصه‌گزار در «اسناد مناقصه» مجاز است و در غیر اینصورت به تصریح قانون باید هر پیشنهاد واصله را باز و شرایط آن را به نحو مقرر در اسناد مناقصه بررسی کرد.

تصریح مستقل بر این حق، از آن جهت اهمیت دارد که مشاهده می‌شود گاهی در مراحل ارزیابی‌ها و بررسی‌های پایه (برای احراز مرغوبیت یا کیفیت) که معمولا پیچیده‌تر است به بهانه‌های واهی یا با توسل به شروط بلابیان در «اسناد مناقصه»، تأمین‌کننده را کنار می‌گذارند. این حق، با رعایت حقوق مندرج در بندهای آینده تحکیم و توثیق خواهدشد.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۲۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۲) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۲۷)
- ماده (۲۳) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۲۷)
- ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۹) «برنامه‌ی ششم توسعه» (مصوب اسفند ۱۳۹۵)
- ماده (۵۰) قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۲۴ – تجدید و لغو مناقصه

الف – مناقصه در شرایط زیر تجدید میگردد:

۱– کم بودن تعداد مناقصه‌گران از حد نصاب تعیین شده در اسناد مناقصه.

۲– امتناع برندگان اول و دوم مناقصه از انعقاد قرارداد.

۳– پایان مدت اعتبار پیشنهادها.

۴– رای هیأت رسیدگی به شکایات.

۵– بالابودن قیمتها به نحوی که توجیه اقتصادی طرح منتفی گردد.

ب – مناقصه در شرایط زیر لغو می‌شود:

۱– نیاز به کالا یا خدمات موضوع مناقصه مرتفع شده‌باشد.

۲– تغییرات زیادی در اسناد مناقصه لازم باشد و موجب تغییر در ماهیت مناقصه‌گردد.

۳– پیشامدهای غیرمتعارف نظیر جنگ، زلزله، سیل و مانند آنها.

۴– رای هیأت رسیدگی به شکایات.

۵– تشخیص کمیسیون مناقصه مبنی بر تبانی بین مناقصه‌گران.

ج – مناقصه‌گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را مطابق ماده ۲۲ این قانون به آگاهی همه مناقصه‌گران برساند.»

- «ماده ۲۲ – در صورتی که در مدت مقرر پیشنهادی نرسیده باشد دستگاه مناقصه‌گزار می‌تواند مناقصه را تجدید یا موضوع را برای اتخاذ تصمیم لازم به کمیسیون مذکور در ماده ۷۱ قانون محاسبات عمومی احاله‌کند.»
- « ماده ۲۳ – درصورتیکه در مدت مقرر پیشنهاد رسیده باشد کمیسیون تشکیل می‌شود و پیشنهادهای رسیده را اعم از اینکه یک یا بیشتر باشد مفتوح و رسیدگی و به شرح زیر اتخاذ تصمیم خواهد نمود:

درصورتیکه به نظر کمیسیون مناقصه کمترین بهای پیشنهادشده (یا بهای پیشنهادشده درموردیکه فقط یک پیشنهاد رسیده باشد) عادله باشد کمیسیون پیشنهاددهنده را به‌عنوان برنده مناقصه اعلام خواهدنمود و در غیر اینصورت می‌تواند اظهارنظر کند که مناقصه تجدید یا ...»

- «ماده ۲۵ – نحوه رسیدگی به شکایات

الف — چنانچه هر یک از مناقصه‌گران نسبت‌به اجرانشدن موادی از قانون برگزاری مناقصات اعتراض داشته‌باشد می‌تواند به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار شکایت‌کند.

ب–دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگیهای لازم را به عمل‌آورده و درصورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام‌نماید و درصورتیکه شکایت را وارد تشخیص‌ندهند، ظرف مهلت تعیین‌شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام‌کند.

ج – درصورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رای قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهدکرد. درصورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذیصلاح ارجاع‌می‌شود و فرآیند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهدکرد.»

- «ماده ۹ – دولت مکلف است تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمامی مراحل انواع معاملات متوسط و بزرگ وزارتخانه‌ها و دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳ و دیگر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی به‌جز معاملات محرمانه، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل‌کند. کلیه دستگاههای مشمول قانون برگزاری مناقصات و نهادهای عمومی غیردولتی مکلف به رعایت قانون برگزاری مناقصات و انجام معاملات خود از طریق سامانه مذکور هستند.»
- «ماده ۵۰ – دولت مجاز است سامانه‌ی تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمام مراحل انواع معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی، با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل‌کند.

دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و دیگر معامله‌کنندگان بخش عمومی، ازجمله دستگاههایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است و کلیه‌ی مؤسسات دولتی یا عمومی غیردولتی، باید[]برنامه‌ی زمانبندی موردتأیید هیأت وزیران در این سامانه ثبت نام کنند و با امضای الکترونیکی معتبر و رعایت مقررات مربوط، تمامی مراحل معاملات خود مانند درخواست[،] استعلام، فراخوان، توزیع و دریافت اسناد، گشایش الکترونیکی پاکتها یا پیشنهادها، انعقاد قرارداد و داد و ستد وجوه و تضیمنات و نیز هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد را از طریق این سامانه و به‌طور الکترونیکی انجام‌دهند.

تبصره ۱– با ایجاد بستر الکترونیکی معاملات و بانک اطلاعاتی به‌روز و تجمیع‌شده‌ی معاملات بخش عمومی، کلیه‌ی پایگاه‌های اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی معاملات این بخش از جمله پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات، پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی و هرگونه سامانه‌های نظارت بر معاملات باید فقط از طریق همین سامانه تغذیه‌شود و از تعدد و تکرار ورود اطلاعات توسط دستگاه‌های بخش عمومی جلوگیری‌گردد.

تبصره ۲– آن دسته از معاملات این سامانه که ماهیت نظامی یا امنیتی دارد و مواردی که به‌موجب قوانین، افشای اطلاعات آنها ممنوع است، فقط از حیث انتشار اطلاعات مستثنی است. تشخیص مصادیق این استثنا با لحاظ تبصره‌ی ماده‌ی(۵) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸/۵/۳۱ بر عهده‌ی کارگروهی مرکب از معاونان وزرای اطلاعات، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، امور اقتصادی و دارایی، رییس سازمان برنامه و بودجه کشور و رییس دستگاه مربوط است.»

حق هفتم:

حق بر تصریح منابع و محل تعهدات طرف عمومی یا مناقصه‌گزار و میزان اعتبار موجود (در اسناد مناقصه)

متناسب با حق ۹ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: فعال اقتصادی حق دارد نخست از پیش‌بینی منابع مالی و سپس از نحوه‌ی ضمان تأمین بموقع منابع یا تعهدات طرف عمومی (ایفای بموقع تعهدات طرف عمومی) اطمینان یابد. علیرغم تصریح قانونی این موضوعات در قانون برگزاری مناقصات — که برخورداری از آن به عنوان یک حق بنیادی بیان شد — از آنجا که این موارد در نظامات فنی و اجرایی کشور به اندازه کافی مورد توجه قرار نگرفته‌است و از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۴ به مدت یازده سال آیین‌نامه‌ای برای اجرایی شدن این حکم قانونی وجود نداشت و حتی پس از تأکید موضوع در سال ۱۳۹۴ (طی آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی) هنوز هم بدرستی اجرایی نشده‌است و حتی در مواردی برخی مراجع رسمی نظریات تفسیری خلاف قانون را وارد فضای کسب‌وکار کشور کرده‌اند، پس برای رفع چنین غفلت‌هایی از نوآوری‌های قانون برگزاری مناقصات، اینک لازم است حق پیش‌بینی «منابع مالی» و حق ضمان تأخیر «تعهدات بخش عمومی» با دقت تفکیک و تصریح بشوند. بنابراین در این بند حق شفاف شدن نوع و قابلیت اطمینان از اصل ایفای حقوق قراردادی بخش خصوصی (تعهدات مالی بخش عمومی) بیان شده‌است. این حق مقدمه‌ی واجب تأمین حق بند بعدی است. حق کنونی آن است که موضوع پیش‌بینی باید از قبل در اسناد داخلی بخش عمومی تصریح و توثیق شود و مقامات مسئول دستگاه (از جمله کمیسیون مناقصه آن را امضا کنند) تا در هنگام مناقصه نیز اعلان و تعهد شود.

مواد پشتیبان در قانون:

- بند «الف» ماده (۹) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «الف» ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «الف» ماده (۱۳) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵) بویژه جزء ۵ آن و نیز تصریح بر «حداقل» در صدر بند «الف» ماده‌ی ۱۳
- ماده (۹۲) قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۹ – فرآیند برگزاری مناقصات

فرآیند برگزاری مناقصات به ترتیب شامل مراحل زیر است:

الف — تامین منابع مالی.

ب – تعیین نوع مناقصه در معاملات بزرگ (یک‌مرحله‌ای یا دو مرحله ای، عمومی یا محدود)»

- «ماده ۱۰ – تامین منابع مالی

الف – انجام معامله به هر طریق مشروط برآن است که دستگاههای موضوع بند ب ماده ۱ این قانون به نحو مقتضی نسبت به پیش بینی منابع مالی معامله در مدت قرارداد اطمینان حاصل و مراتب در اسناد مرتبط قید شده باشد.»

- «ماده ۱۳ – فراخوان مناقصه

الف – مفاد فراخوان مناقصه حداقل باید شامل موارد زیر باشد:

۱– نام و نشانی مناقصه‌گزار.

۲– نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات،

۳– نوع و مبلغ تضمین شرکت در مناقصه،

۴– محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل و گشایش پیشنهادها،

۵- مبلغ برآوردشده معامله و مبانی آن (در صورتی که تعیین آن میسر یا به مصلحت باشد) در مواردی که فهرست بهای پایه وجوددارد، برآورد مربوط طبق فهرست یادشده تهیه‌می‌شود.»

- «ماده ۹۲ – در مواردی که بر اثر تعهد زائد بر اعتبار یا عدم رعایت مقررات این قانون خدمتی انجام شود یا مالی به تصرف دولت درآید، دستگاه اجرایی ذیربط مکلف به رد معامله مربوطه میباشد. و در صورتیکه رد عین آن میسر نبوده و یا فروشنده از قبول امتناع داشته‌باشد و همچنین در مورد خدمات انجام‌شده مکلف به قبول و وجه مورد معامله در حدود اعتبارات موجود یا اعتبارات سال بعد دستگاه اجرایی مربوط قابل پرداخت است و اقدامات فوق مانع تعقیب قانونی متخلف نخواهد بود.»

حق هشتم:

حق طرف خصوصی بر اخذ ضمان تأخیر تعهدات طرف عمومی (مناقصه‌گزار) و حق طرف خصوصی اطلاع قبلی از نحوه‌ی این ضمان (درج و تعهد ضمان در اسناد مناقصه)

متناسب با حق ۱۰ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: فعال اقتصادی حق دارد تا حد ممکن از تمام ریسکها و آثار آنها بویژه آنچه تابع عمل طرف عمومی است، اطلاع قبلی داشته‌باشد. از آنجا که

- اولا اثر تأخیر تعهدات طرف عمومی در رابطه‌ی قراردادی ناشی از عمل وی محسوب می‌شود،
- ثانیا درج ضمان تأخیر تعهدات طرفین در متن قراردادها، علاوه بر آنکه مطلوب است، ذاتا ممکن و مقدور هست و
- ثالثا طبق قانون برگزاری مناقصات ذکر آن در اسناد مناقصه (پیش از تسلیم پیشنهاد فعالان اقتصادی به خریدار) الزامی است،

پس این ضمان باید با دقت و صراحت در اسناد مناقصه‌ی تمامی مناقصات پیش‌بینی و اعلان شود.

نکته: در سند پیش‌نویس «حقوق فعالان اقتصادی» معاونت محترم حقوقی، عبارت «نحوه جبران خسارت ناشی از تأخیر» آمده‌است که البته برای پرهیز از آن که شخصی این موضوع را به ورود یا عدم ورود خسارت منوط سازد و اصل موضوع را محل تشکیل قراردهد، بهتر است به جای آن از اصطلاح «وجه التزام» استفاده کنیم که محل مناقشه و بهانه‌جویی نباشد.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ب» ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)،
- ماده (۱۱) آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۹/۲۴)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۱۰ – تامین منابع مالی

الف – انجام معامله به هر طریق مشروط برآن است که دستگاههای موضوع بند ب ماده ۱ این قانون به نحو مقتضی نسبت به پیش بینی منابع مالی معامله در مدت قرارداد اطمینان حاصل و مراتب در اسناد مرتبط قید شده باشد.

ب – موضوع پیش‌بینی منابع مالی و نحوه ضمان تاخیر تعهدات برای انجام معامله باید به‌صراحت در شرایط و اسناد مناقصه از سوی دستگاه مناقصه‌گزار قید و تعهد شود.»

- « ماده ۱۱– ضمانت تأخیر تعهدات مالی مناقصه‌گزار (کارفرما) که طبق بند (ب) ماده (۱۰) قانون برگزاری مناقصات – مصوب ۱۳۸۳– باید در اسناد مناقصه و به تبع آن در قرارداد منعقده قید و تعهد گردد، براساس شاخص تورم اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعدید و پرداخت می‌گردد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، نحوه محاسبه تمدید مدت پیمان (مجاز شمردن تأخیر تحویل مورد معامله) با لحاظ پرداخت ضمان تأخیر تعهدات مالی کارفرما را تهیه و ابلاغ نماید.»

حق نهم:

حق شرکت در مناقصه (برای همه‌ی توانمندان)

متناسب با حق ۱ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: بر خلاف مناقصات متوسط که حداقل سه تأمین‌کننده باید در معرض اطلاع و سپس امکان پیشنهاد قرار بگیرند، در مناقصات بزرگ همه‌ی واجدان شرایط باید امکان شرکت در مناقصه را بیابند. تنها دلیل قانونی عدم برخورداری از این حق، عدم برگزاری مناقصه است و عدم برگزاری نیز مستلزم «نص جواز عدم الزام» یا نیازمند «تشکیل هیئت ترک تشریفات و تصویب ضرورت خروج از الزام تشریفات» است. پس جز در این دو وضعیت استثنایی، در دیگر شرایط همه‌ی فعالان توانمند، از حق شرکت در مناقصه نیز برخوردارند. این حق را می‌توان با برخی حقوق قبلی (مانند دسترسی و دریافت اسناد مناقصه) یا با برخی حقوق بعدی (مانند حق حضور در جلسه گشایش تمام پاکتها و تکلیف به دعوت موثر مناقصه‌گران) کنار هم قرارداد. اما از آنجا که در یک مقطع زمانی خاص از فرایند برگزاری مناقصه، «شرکت در مناقصه» و «مناقصه‌گر» قلمداد شدن، پیش از تسلیم پیشنهاد یا تسلیم اسناد نیز متصور است، پس برای دقت و صحت نامگذاری، بهتر است حق شرکت را از دیگر حقوق پیشین و پسین بازشناسی کرد. ورای ظاهر لفظی تعریف «مناقصه‌گر» و طبق عقل: در زمان پیش از تسلیم (طبق برنامه‌ی زمانی مناقصه) بدون تسلیم هم، دریافت‌کنندگان اسناد مناقصه شرکت‌کننده محسوب می‌شوند و از تمام حقوق شرکت‌کننده مانند حق پرسش و رفع ابهام و ... برخوردار است.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۷۹) قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱)
- ماده (۵) قانون آئین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)
- ماده (۲۷) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۹) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- ماده ۷۹- معاملات وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (باستثناء مواردی که مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید حسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود.
- ماده ۵- در مورد معاملات عمده معامله باید با انتشار آگهی مناقصه (مناقصه عمومی) یا ارسال دعوتنامه (مناقصه محدود) به تشخیص وزیر انجام شود.
- ماده ۲۷ ـ ترک تشریفات مناقصه: در مواردی که انجام مناقصه بر اساس گزارش توجیهی دستگاه مناقصه‌گزار به تشخیص یک هیأت سه نفره مرکب از مقامات مذکور در ماده (۲۸) این قانون میسر نباشد، می‌توان معامله را به طریق دیگری انجام داد و در این صورت هیأت ترک تشریفات مناقصه با رعایت صرفه و صلاح دستگاه، ترتیب انجام این گونه معاملات را با رعایت سایر مقررات مربوط در هر مورد برای یک نوع کالا یا خدمت تعیین و اعلام خواهد نمود.
- ماده ۲۹ ـ موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه: در موارد زیر الزام به برگزاری مناقصه نیست و دستگاههای اجرائی مندرج در بند (ب) ماده (۱) این قانون می‌توانند بدون انجام تشریفات مناقصه، معامله مورد نظر را انجام دهند...:
- ماده ۲۱ ـ در مواردی که بر اساس مواد (۲۷) و (۲۸) قانون برگزاری مناقصات، ترک تشریفات مناقصه صورت می‌گیرد، بالاترین مقام دستگاه اجرائی مناقصه‌گزار موظف است مصوبه جلسه و دلایل ترک تشریفات مناقصه را ظرف سه روز کاری پس از برگزاری جلسه و نیز هویت طرف قرارداد در هر مناقصه ترک تشریفات شده را تا سه روز پس از انتخاب طرف قرارداد، به پایگاه اطلاع رسانی معاملات بخش عمومی ارسال کند.

حق دهم:

حق رفع ابهام و ایراد اسناد مناقصه و اطلاع یکسان و بهنگام تمام مناقصه‌گران

متناسب با حق ۱۵ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: در طول فرایند مناقصه چهار حق در هم تنیده، تعیین‌کننده و اما مغفول در لابه‌لای فرایندهای اجرایی وجود دارد. این چهار حق تعیین‌کننده عبارتند از: «حق پرسش و رفع ابهام»، «حق پیشنهاد یا طرح ایراد» و «حق اطلاع از تازه‌ترین پاسخهای طرف عمومی برای هر یک از شرکت‌کنندگان» و سرانجام «حقِ الحاق این اطلاعات به اسناد مناقصه و قرارداد» که باید به صورت یکپارچه یا در هم تنیده مورد توجه و رعایت قرارگیرد. به منظور رعایت تک‌تک آنها باید زمان استیفای هر یک از این حقوق در برنامه‌ی زمانی مناقصه درج و در اسناد مناقصه اعلان گردد.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «الف» و بند «ب» ماده (۱۷) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- جزء ۱۱ بند «ب» ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ی» ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «۳/۲» از بخشنامه معاونت حقوقی رییس جمهور با موضوع «موضوع: کاهش دعاوی قراردادی و خسارات ناشیه (از طریق بهسازی فرایند مناقصات و قراردادهای عمومی)» به شماره ۱۲۴۳۹۸ مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۶

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۱۷ – توضیح و تشریح اسناد
- الف – چنانچه شرکت‌کننده در اسناد مناقصه، ابهام یا ایرادی مشاهده‌کند، می‌تواند از مناقصه‌گزار توضیح‌بخواهد.
- ب – توضیحات و پاسخ به پرسش‌های مناقصه‌گران و همچنین در صورت تشکیل «جلسه توضیح اسناد» رونوشت صورتجلسه آن مطابق ماده ۲۲ این قانون به‌طور یکسان برای همه شرکت‌کنندگان مناقصه‌گر ارسال خواهدشد.»
- «ماده ۱۴ – اسناد مناقصه

  الف – تمامی اسناد مناقصه باید به‌طور یکسان به همه داوطلبان تحویل‌شود.

  ب – اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:

  ۱– نام و نشانی مناقصه‌گزار.

  ۲– نوع و مبلغ تضمین مناقصه. ...

  ۱۰– متن قرارداد شامل موافقتنامه، شرایط عمومی و خصوصی و ضمائم آن.

  ۱۱– صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده ۱۷.»
- «ی – برنامه زمانی مناقصه: سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص‌می‌شود.»
- «۳/۲. فرصت پرسش مناقصه‌گران از مناقصه‌گزار: به منظور رفع هرگونه «ابهام یا ایراد» احتمالی باقیمانده در «اسناد مناقصه»(بویژه «قرارداد» و پیوستهای آن)، یک تاریخ معقول و متوازن با پیچیدگی اسناد مناقصه، به عنوان «آخرین فرصت مناقصه‌گران برای درخواست توضیح از مناقصه‌گزار» باید پیش‌بینی شود.»

حق یازدهم:

حق مکاتبه یا مبادله‌ی اطلاعات به نحو قابل‌تصدیق (قابل‌اثبات)

متناسب با حق۱۲ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: با توجه به خصیصه‌ی متنوع و گاه پیچیده‌ی مناقصات و بنا به ماهیت مرتبط حق‌های مناقصه‌گران، ضرورت دارد که هرگونه تصمیم یا خبر تازه در طول فرایند مناقصه و تا هنگام انعقاد قرارداد (پایان دوره‌ی تشکیل قرارداد)، حتما بموقع و در زمان مناسب (اولا قانونی و ثانیا اثربخش) از طریقی قابل‌اطمینان به هر مناقصه‌گر اطلاع‌رسانی شود. به بیان دیگر علاوه بر این که در زمان دارای اثربخشی و در مهلت قانونی به اطلاع می‌رسد روش اطلاع نیز باید به صورت قابل‌تصدیق باشد.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۲۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۲۲ – شرایط ارسال اسناد و مکاتبات

ارسال مکاتبات یا اسناد مرتبط با مناقصه موضوع ماده ۲۰ این قانون در صورتی معتبر است که فرستادن آن جز در موارد تغییرنشانی یا محل قابل تصدیق باشد، مانند پست سفارشی، تلگرام، تلکس و نظایر آن.»

حق دوازدهم:

حق داشتن فرصت کافی (متوازن با پیچیدگی معامله) جهت تهیه و تسلیم پیشنهادها به مناقصه‌گزار

متناسب با حق ۱۳ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: با در نظر گرفتن مجموعه‌ی حقوق پیشگفته، پس از ارایه‌ی توضیحات نهایی مناقصه‌گزار به مناقصه‌گران (رفع ابهامها یا ایرادهای احتمالی اسناد مناقصه به نحو قابل تصدیق)، باید برای تهیه‌ی پیشنهادهای مناقصه‌گران و اجزای آن (از جمله تضمین شرکت در مناقصه) یک فرصت معقول(یعنی متوازن با پیچیدگی خواسته‌ی مناقصه‌گزار و پیشنهادهای مناقصه‌گران) پیش‌بینی، در برنامه‌ی زمانی مناقصه اعلان، در اصلاحیه‌های برنامه‌ی زمانی اعمال و در عمل اجرا بشود.

باید توجه داشت که چون چهار فرصت کلیدی (شامل: فرصت مطالعه‌ی مناقصه‌گران روی اسناد مناقصه، فرصت پرسش مناقصه‌گران از مناقصه‌گزار، فرصت پاسخ مناقصه‌گزار به مناقصه‌گران و سرانجام فرصت تهیه‌ی پیشنهاد مناقصه‌گران و تسلیم آن به مناقصه‌گزار) به منظور رفع ابهامها یا ایرادهای احتمالی اسناد مناقصه و حصول هدفِ اصلی برگزاری مناقصه (دریافت پیشنهادهای تأمین‌کننده‌ی کیفیت یا مرغوبیت موردنظر خریدار) است – و فرصتهای ده روزه و یک ماهه‌ی مندرج در قانون، فقط برای ساده‌ترین مناقصات است – پس باید از طریق افزایش این حداقل مهلت‌های مندرج در قانون، این «حق داشتن فرصت کافی برای قبول پیشنهادها» بدرستی تأمین و رعایت شود.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ب» ماده (۱۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «هـ» ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- بند ۳ از بخشنامه معاونت حقوقی رییس جمهور با موضوع «موضوع: کاهش دعاوی قراردادی و خسارات ناشیه (از طریق بهسازی فرایند مناقصات و قراردادهای عمومی)» به شماره ۱۲۴۳۹۸ مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۶

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۱۵ – ترتیب تهیه و تسلیم پیشنهادها
ب – مهلت قبول پیشنهادها در مورد مناقصات داخلی و بین‌المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد مناقصه به‌ترتیب نباید کمتر از ده روز و یک ماه باشد.»
- «ماده۵ ـ هیأت صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجرانشدن هر یک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله موارد زیر را دارد:
ه) عدم رعایت حداقل مهلت‌های ده روز و یک ماه در قبول پیشنهادها به‌ترتیب درمورد مناقصه داخلی و بین‌المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد ناقصه؛»
- «۳– تنظیم برنامه‌ی زمانی هر مناقصه: در تنظیم «برنامه‌ی زمانی مناقصه»، یکی از مهمترین موارد، عبارت است از دادن فرصت قانونی و نیز کافی به مناقصه‌گران، برای مطالعه و بررسی اسناد مناقصه و ارایه پیشنهاد. یعنی: پیش‌بینی یک فاصله‌ی بهینه بین آخرین «زمان توزیع اسناد مناقصه میان مناقصه‌گران» تا آخرین «زمان تسلیم پیشنهاد به مناقصه‌گزار». این فاصله در ساده‌ترین معاملات، طبق قانون ده روز است. متوازن با افزایش پیچیدگی مناقصه و اسناد مناقصه، این فرصت نیز باید افزایش یافته و در فراخوان مناقصه اعلان گردد.»

حق سیزدهم:

حق اصلاح پیشنهاد تا قبل از انقضای مدت

متناسب با حق ۱۴ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: یکی از حق‌های کمابیش مغفول مناقصه‌گران (فعالان اقتصادی) که متأسفانه با رواج برخی تفاسیر سختگیرانه تضییع شده‌است «حق قانونی اصلاح پیشنهاد» است. تفاسیر سختگیرانه نه تنها ابزارهای طرف عمومی را از بین می‌برد بلکه ظرفیتهای قانون را نیز انکار می‌کند. جا دارد که مناقصه‌گزار حسب پیچیدگی فرایند هر مناقصه و تغییر اطلاعات در طول فرایند آن، جایگزینی یا اصلاح جزیی یا کلی پیشنهاد مناقصه‌گران (مانند اصلاح یا جایگزینی پیشنهاد مالی) را در موارد لزوم در اسناد مناقصه – اعم از اجزای اولیه‌ی اسناد مناقصه (موضوع جزءهای ۱ تا ۱۰ بند «ب» ماده‌ی ۱۴ قانون برگزاری مناقصات) یا اجزای تکمیلی اسناد مناقصه (موضوع جزء ۱۱ بند «ب» ماده‌ی ۱۴ این قانون) – درج کند.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «د» ماده (۱۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ب» و «پ» ماده (۱۷) آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع‌رسانی مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۰۹/۰۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «د – هرگونه تسلیم، تحویل، اصلاح، جایگزینی و یا پس گرفتن پیشنهاد باید به‌صورت قابل‌گواهی و در مهلت و مکان مقرر در اسناد مناقصه انجام‌شود.»
- «ب ـ مواعد زمانی مربوط به شروع و اتمام مهلت دریافت و تحویل اسناد نباید در ایام تعطیلات رسمی تعیین شود و چنانچه ایام تعطیل پیش‌بینی‌نشده‌ای در مواعد مناقصه رخ دهد، مهلت‌های مقرر در برنامه زمانی مناقصه به همان میزان افزوده می‌شود.
پ ـ تغییر در اسناد مناقصه اعم از تغییر مقادیر موضوع مناقصه یا نشانی‌ها و مواعد مندرج در برنامه زمانی، حداکثر تا هفتاد و دو ساعت قبل از افتتاح پاکت‌های مناقصه مجاز است و چنانچه تغییری رخ دهد، باید مستندسازی و با روشی قابل تصدیق برای همه مناقصه‌گران ارسال شود.
تبصره ـ هرگونه تغییر در اسناد یا مواعد مناقصه‌که مستلزم اصلاح پیشنهادهای مناقصه‌گران باشد، باید با تمدید مواعد و ارائه مهلت لازم برای اصلاح اسناد واصل‌شده جبران شود.»

حق چهاردهم:

حق دسترسی به کلیه اطلاعات راجع به فرایند برگزاری مناقصه (از فراخوان تا انعقاد قرارداد و الحاقیه‌های آن)

متناسب با حق ۴ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این حلقه از زنجیره‌ی حقوق قانونی مناقصه‌گران یا فعالان اقتصادی، از سویی مکمل حقوق پیشگفته و از سوی دیگر مقدمه‌ی ضروری حقوق بعدی مناقصه‌گران است. باید دقت داشت که مجموعه‌ی این حقوق باید در جنب و تکمیل یکدیگر رعایت شوند تا فرایند مناقصه‌ی اثربخش، بهره‌ور و قانونی شکل بگیرد. بنابراین اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های خصوصی و تعاونی باید بتوانند به اطلاعات کامل و شفاف در مورد مراحل مختلف مناقصه، از جمله فراخوان، زمان و نحوه و نتایج ارزیابی پیشنهادها، انتخاب طرف قرارداد، انعقاد قرارداد و هرگونه تغییرات یا الحاقیه‌های بعدی، دسترسی داشته باشند.

عنوان مستندات قانونی:

- جزء ۱۱ بند «ب» ماده (۱۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بندهای «ب»، «ج» و «د» ماده (۲۳) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «ب – اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:
- ۱۱– صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده ۱۷.»
- «ماده ۲۲ – شرایط ارسال اسناد و مکاتبات
- ارسال مکاتبات یا اسناد مرتبط با مناقصه موضوع ماده ۲۰ این قانون در صورتی معتبر است که فرستادن آن جز در موارد تغییرنشانی یا محل قابل تصدیق باشد، مانند پست سفارشی، تلگرام، تلکس و نظایر آن.»
- «ب – مناقصه‌گزار موظف است اطلاعات موضوع بند الف این ماده و نیز همه اسناد مناقصه را به نحوی مطمئن بایگانی و نگهداری و نسخه‌ای از آن را برای بانک اطلاعات مناقصات ارسال‌کند.

ج – اطلاعات کلیه معاملات اعم از مناقصه و ترک مناقصه – جز آن دسته از معاملاتی که به تشخیص هیأت وزیران باید مستور بماند – باید از طریق شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات در اختیار عموم قرارگیرد.

د – حداکثر شش ماه پس از تصویب این قانون، آئین نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع‌رسانی مناقصات از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهدرسید.»

حق پانزدهم:

حق حضور در جلسه گشایش تمام پاکتها و تکلیف به دعوت موثر از مناقصه‌گران

متناسب با حق ۱۶ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: حق حضور مناقصه‌گران در جلسه گشایش تمامی پاکتها، از دیدگاه مفهومی شامل حضور در جلسات گشایش مجازی نیز هست و از دیدگاه مصداقی شامل پاکت کل یا پاکت مادر (شامل پاکت الف و ب و ج) نیز می‌شود. بنابراین در عمل یعنی: پیش از گشودن پاکت تضمین باید امکان حضور مناقصه‌گران در جلسه تأمین شود. این حق افزون بر آن که حق اطلاع مناقصه‌گران از فرایند و شفافیت فرایند را تأمین و تضمین می‌کند، در برخی موارد – گرچه محدود و استثنایی – نیاز کمیسیون مناقصه به شنیدن توضیح یا خبری از مناقصه‌گران به منظور رفع شک و تردید کمیسیون و تسریع در وصول هدف نهایی مناقصه (تأمین کیفیت مورد نظر) می‌تواند کمک کند و از کنار گذاشتن شتابزده مناقصه‌گر جلوگیری کند (به بیان دیگر از سایر حقوق مناقصه‌گر، از جمله حق برنده شدن پشتیبانی کند). از آنجا که این حق در بسیاری موارد رعایت نمی‌شد پیشتر در بخشنامه سازمان برنامه بر آن تصریح و تأکید شده بود ما متأسفانه شواهد نشان می‌دهد که این حق هنوز هم در برخی دستگاههای اجرایی و حتی نظارتی کاملا مغفول است،

عنوان مستندات قانونی:

- بند «د» ماده (۱۸)قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ح» ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- بخشنامه سازمان برنامه و بودجه کشور در خصوص «لزوم دعوت از مناقصه‌گران در تمام جلسات گشایش پاکت‌ها» به شماره ۳۷۲۶۲۱ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۰۹

مشروح مستندات قانونی:

- «بند د– دستگاه مناقصه گزار مکلف است از مناقصه گران یا نمایندگان آنها جهت حضور در جلسه گشایش پیشنهادهای مالی دعوت نماید».
- «بند «ح» ماده ۵– هرگونه قصور در دعوت که منجر به عدم امکان حضورمناقصه گران در هریک از جلسات گشایش پاکت‌ها شود»
- «بخشنامه سازمان برنامه و بودجه کشور— در راستای بند "ح" ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲۶ کلیه دستگاه‌های مشمول، موظف‌اند ترتیبی اتخاذ نمایند که حق مناقصه‌گران مبنی بر شرکت در هریک از جلسات گشایش پاکت‌ها (اعم از پاکت الف، ب و ج) به نحو مقتضی رعایت و از آنها جهت حضور در جلسات مزبور به موقع دعوت به عمل آورده شود. عدم رعایت تکلیف اخیر از مصادیق حق طرح شکایت در هیأت رسیدگی موصوف می‌باشد.»

حق شانزدهم:

حق «برنده شدن» یا «کسب فرصت قراردادی»، در صورت ارایه قیمت مناسب

متناسب با حق ۲۰ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: هر فعال اقتصادی که اوصاف یا شروط مندرج در اسناد مناقصه را تأمین کرده‌است و در عین حال با اتکا به بهره‌وری (دانش، تجربه و امکانات خود) از تحمیل هزینه‌ی اضافی به خریدار جلوگیری می‌کند و با اصطلاح قانونی «کمترین قیمت متناسب» (متناسب با مرغوبیت مورد نظر) را پیشنهاد می‌کند، حق دارد که «برنده» شود و «فرصت قراردادی» را به دست آورد. زیرا چنانکه گفته شد، با تصویب قانون برگزاری مناقصات، حکم‌های کهنه و خطرناک مانند «دستگاه مناقصه‌گزار در رد و قبول مختار است» (که در قوانین مختلف از جمله قانون آیین‌نامه‌ی معاملات شهرداری پایتخت، آیین‌نامه‌ی مالی شهرداریها و آیین‌نامه‌ی معاملات نفت[۳] آمده‌بود) و بدترین شکل آن همان حکم مندرج در آیین‌نامه معاملات نفت بود که «شرکت در رد یا قبول هر یک یا تمام پیشنهادها بدون آنکه محتاج به ذکر دلیل باشد مختار است»، همگی منسوخ شده‌اند و هیچکدام قابلیت استناد ندارند.

همچنین توسل به تجدید یا لغو فراقانونی مناقصه، به منظور محروم کردن تأمین‌کننده‌ی واجد مرغوبیت لازم و قیمت مناسب، صورت دیگری از نقض این حق است که گاهی مشاهده شده‌است. در حالی که این حق در واقع تصریح همان هدف نخست فعالان اقتصادی در مناقصات است، یعنی: حق دسترسی به فرصت قراردادی و فروش کالا یا خدمت خود.

به طور خلاصه طبق قانون برگزاری مناقصات:

- اولا آن حکم کهنه و خطرناک مانند «مناقصه‌گزار در رد و قبول پیشنهادها مختار است» نسخ (نقض) شده‌است؛
- ثانیا موارد مجاز «تجدید» یا «لغو» مناقصه نیز با دقت شمارش و محصور شده‌است؛
- ثالثا تجدید به سبب عدم ارایه پیشنهاد از سوی دیگر تأمین‌کنندگان (کم بودن تعداد مناقصه‌گران) تنها و تنها در صورت اعلان قبلی مناقصه‌گزار در «اسناد مناقصه» مجاز است و در غیر اینصورت به تصریح قانون باید پیشنهاد واصله را باز و شرایط آن را به نحو مقرر در اسناد مناقصه بررسی کرد.
- رابعا لغو مناقصه به علل دیگر از جمله «مرتفع شدن نیاز» نیز مستلزم شرایط و اقدامات خاصی است و نباید بهانه‌ای برای کنار گذاشتن تأمین‌کننده‌ی واجد شرایط بشود.

نکته با توجه به درج جزء ۲ بند الف ماده ٤ در بخش مستندات از حق شماره ۲۰ در نسخه معاونت حقوقی: بهتر است جز ۲ بند الف ماده ٤ در مستندات پشتیبان نباشد، زیرا مفهوم مخالف ایجاد می‌کند که: شاید در جز یک بند الف یا حتی در کل بند ب ماده ٤ چنین چیزی نیست.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «الف» ماده (۲۰)قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ب» ماده (۲۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

[۳] شرکت در رد یا قبول هر یک یا تمام پیشنهادها بدون آنکه محتاج به ذکر دلیل باشد مختار است. [۱۹/۸ از آیین‌نامه معاملات نفت]

مشروح مستندات قانونی:

- «بند الف از ماده‌ی ۲۰- هنگام ارزیابی مالی، مناقصه گری که مناسب ترین قیمت را حائز شده باشد، به عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود».
- «بند ب از ماده‌ی ۲۰- پس از گشودن پاکت های قیمت، چنانچه بررسی قیمت ها و تجزیه و کنترل مبانی آن لازم باشد، کمیسیون مناقصه می تواند بررسی آن را به کمیته فنی بازرگانی ارجاع نماید و کمیته فنی بازرگانی حداکثر ظرف دو هفته نتیجه ارزیابی را به کمیسیون مناقصه اعلام می کند».
- «ماده ۲۴- تجدید و لغو مناقصه
- الف ـ مناقصه در شرایط زیر تجدید می گردد:
  ۱. کم بودن تعداد مناقصه گران از حد نصاب تعیین شده در اسناد مناقصه.
  ۲. امتناع برندگان اول و دوم مناقصه از انعقاد قرارداد.
  ۳. پایان مدت اعتبار پیشنهادها.
  ۴. رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
  ۵. بالا بودن قیمتها به نحوی که توجیه اقتصادی طرح منتفی گردد.
- ب ـ مناقصه در شرایط زیر لغو می شود.
  ۱. نیاز به کالا یا خدمات موضوع مناقصه مرتفع شده‌باشد.
  ۲. تغییرات زیادی در اسناد مناقصه لازم باشد و موجب تغییر در ماهیت مناقصه گردد.
  ۳. پیشامدهای غیرمتعارف نظیر جنگ، زلزله، سیل و مانند آنها.
  ۴. رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
  ۵. تشخیص کمیسیون مناقصه مبنی بر تبانی بین مناقصه گران.
- ج ـ مناقصه گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را مطابق ماده (۲۲) این قانون به آگاهی همه مناقصه گران برساند».
- «ماده ۲۵- نحوه رسیدگی به شکایات

الف ـ چنانچه هر یک از مناقصه گران نسبت به اجرا نشدن موادی از قانون برگزاری مناقصات اعتراض داشته باشد می تواند به بالاترین مقام دستگاه مناقصه گزار شکایت کند.

ب ـ دستگاه مناقصه گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج ـ در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی صلاح ارجاع می شود و فرایند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد».

حق هفدهم:

حق شرکت در فرآیند انعقاد قراردادهای عاری از فساد و تعارض منافع

متناسب با حق ۱۱ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: سه اصل نخست قانون برگزاری مناقصه (یعنی اصل مرغوبیت، اصل قیمت و اصل توازن)، همگی سبب دستیابی بخش عمومی به اهداف فنی (تأمین بهره‌ور نیازهای بخش عمومی) در مناقصه‌های کنونی هستند. اما آنچه در بلندمدت و طی مناقصات آینده اهداف اقتصادی دستگاه مناقصه‌گزار و حتی به صورت کلان، اهداف بخش عمومی کشور را تضمین می‌کند، ایجاد اعتماد به رفتارهای طرف عمومی و ایجاد سرمایه‌ی اجتماعی بخش عمومی است. این موضوع در گروی پیشگیری از تعارض منافع و بروز فساد در فرایندها است. حق فعالان اقتصادی مبنی بر شرکت در فرایندهای عاری از فساد و تعارض منافع (که در کوتاه مدت و نگاه محدود ناظر به منافع طرف خصوصی است) در بلندمدت و با نگاه کلان بواقع حافظ مصالح بخش عمومی کشور نیز هست و عملا خیر آن به همه‌ی کشور رسیده و رعایت «خیر عمومی» محسوب می‌شود. به این منظور پرهیز از هرگونه پنهان‌کاری، نقص در شفافیت یا نقض تقارن اطلاعاتی و رفتار پیش‌بینی‌ناپذیر کاملا ضروری است.

عنوان مستندات قانونی:

- تبصره ۴ ماده (۹۱) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸)
- ماده اول لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری (مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲)
- قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی (مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷)
- قانون قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۸/۳/۱۹)

مشروح مستندات قانونی:

- «تبصره ۴ – سازمان موظف است اسامی افراد حقیقی و حقوقی رشوه دهنده به کارمندان دستگاههای اجرائی را جهت ممنوعیت عقد قرارداد به کلیه دستگاههای اجرائی اعلام نماید.»
- «ماده اول– از تاریخ تصویب این قانون اشخاص زیر ... نمی‌توانند (اعم از اینکه در مقابل خدمتی که انجام می‌دهند حقوق یا مالی دریافت دارند یا آنکه آن خدمت را بطور افتخاری و رایگان انجام دهند) در معاملات یا داوری در دعاوی با دولت یا مجلسین یا شهرداریها یا دستگاههای وابسته به آن‌ها و یا مؤسسات مذکور در بند ۴ و ۶ این ماده شرکت نمایند ...»
- «ماده واحده قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی – قبول هرگونه پورسانت از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال تحت هر عنوان به طور مستقیم یا غیرمستقیم در رابطه با معاملات خارجی قوای سه گانه، سازمانها، شرکتها و موسسات دولتی، نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی، شهرداریها و کلیه تشکیلات وابسته به آنها ممنوع است. مرتکب علاوه بر رد پورسانت یا معادل آن به دولت به حبس تعزیری از ۲ تا ۵ سال و جزای نقدی برابر پورسانت محکوم می‌گردد.

تبصره ۱ – مجازات شروع به این جرم حداقل مجازات مقرر در ماده مذکور است و در صورتی که نفس عمل انجام شده نیز جرم باشد مرتکب به‌مجازات آن جرم نیز محکوم خواهد شد.

تبصره ۲ – در متن ماده واحده رد پورسانت یا معادل آن به دولت از مورخ ۱/۱/۵۸ مجری خواهد بود.

تبصره ۳ – در صورتی که شخص حقیقی یا حقوقی خارجی طرف معامله، پورسانت می پردازد موضوع به اطلاع مسئول دستگاه ذیربط رسانده می‌شود و وجه مزبور دریافت و تماماً به حساب خزانه واریز می‌گردد در این صورت اقدام کننده مشمول ماده فوق نخواهد بود».
- «ماده واحده قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی – اشخاصی که در معاملات یا مناقصه‌ها و مزایده‌های دولتی یا شرکتها و موسسات وابسته به دولت یا مامور به خدمات عمومی و یاشهرداریها با یکدیگر تبانی کنند و در نتیجه ضرری متوجه دولت و یا شرکتها و موسسات مذکور بشود به حبس

تادیبی از یک تا سه سال و جزای نقدی‌به میزان آن چه من غیر حق تحصیل کرده‌اند محکوم می‌شوند. هر گاه مستخدمین دولت یا شرکتها و یا موسسات مزبور یا شهرداریها و همچنین کسانی که به نحوی از انحاء از طرف دولت یا شرکتها و یا موسسات‌فوق در انجام معامله یا مناقصه یا مزایده دخالت داشته باشند و با علم و یا اطلاع از تبانی معامله را انجام دهند یا به نحوی در تبانی شرکت یا معاونت‌کنند به حداکثر مجازات حبس و انفصال ابد از خدمات دولتی و شرکتها و موسسات وابسته به دولت و شهرداریها محکوم خواهند شد. در کلیه مواردمذکور در صورتی که عمل مطابق قانون مستوجب کیفر شدیدتری باشد مرتکب به مجازات اشد محکوم خواهد شد.

حق هجدهم:

حق ارجحیت مناقصه‌گران داخلی بر رقبای خارجی

متناسب با حق ۱۷ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این حق گرچه در برخی گامهای اجرایی یا نظارتی شاید دچار برخی نقصانها — در شناخت واقعی ساخت داخل – است اما اصل این ارجحیت به عنوان یک سیاست کلان یا بالادستی کشور، در قوانین معروف به «حداکثر استفاده از توان داخل» بارها (در سالهای ۷۵، ۹۱ و ۹۸) مورد تأکید و تصویب مجلس بوده‌است. بنابراین قانون برگزاری مناقصات به عنوان بخشی از نظم حقوقی کشور، آن را تأیید کرده‌است. باید توجه کرد که در قوانین بالادستی نامبرده، تأکید بر ترجیح مناقصه‌گران داخلی در مناقصات خرید کالا یا خدمت است بنابراین جای تأمل جدی وجود دارد که در مناقصات دریافت خدمات پیمانکاری کل یا مناقصات قراردادهای مشارکت و سرمایه‌گذاری آیا این ترجیح اساسا خروج موضوعی ندارد؟

در هر صورت دستگاه مناقصه‌گزار در چارچوب قوانین و مقررات خاص خود باید نحوه و اندازه‌ی این ارجحیت را در اسناد مناقصه پیش‌بینی و اعلان کند چون ذکر عبارتی مانند «در شرایط مساوی داخلی ترجیح دارد» خیلی کلی و مبهم است زیرا در دنیای واقعی مساوی مطلق غیرقابل تصور است و در واقع این مساوی بودن نسبی و تنها از برخی جهات است. همین جهات و حد رواداری در انها باید روشن بشود در اسناد مناقصه. به منظور افزایش شفافیت و انطباق با قانون و نکات فنی، مناقصه‌گران نیز به استناد حق پرسش (طرح ابهام یا ایراد) حق دارند که در این باره با مناقصه‌گزار مکاتبه و درخواست رفع ابهم و الحاق آن به عنوان اجزای تکمیل‌کننده‌ی اسناد مناقصه را داشته‌باشند.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ب» ماده (۵) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵)
- بند «د» ماده (۲۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۱۵) آیین‌نامه اجرایی بند«ج» ماده(۱۲) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۵/۷/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «بند ب ماده (۵)– دستگاههای موضوع ماده (۲) این قانون مکلفند کالاها و خدمات مورد نیاز طرح (پروژه) را از فهرست توانمندی‌های داخلی مندرج در سامانه موضوع ماده (۴) این قانون تأمین کنند. خرید کالاها و خدمات خارجی (اعم از آنکه از بازار داخلی یا خارجی خریداری شوند) که محصولات با مشخصات مندرج در سامانه توانمندی‌های داخلی مشابه آنها وجود دارد، ممنوع است.»
- «د – در مناقصات بین‌المللی، مناقصه‌گران داخلی نسبت به مناقصه‌گران خارجی ترجیح دارند. نحوه ترجیح مناقصه‌گران داخلی، در اسناد مناقصه قید خواهدشد. مناقصاتی که در آنها رعایت این قاعده به مصلحت نباشد، باید از سوی شورای اقتصاد تایید شود.»
- «ماده ۱۵ـ ترجیح مناقصه‌گران داخلی

الف ـ امتیاز ارزیابی کیفی مناقصه‌گران خارجی با رعایت قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات ـ مصوب ۱۳۷۵ـ [اکنون «قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی»(مشتمل بر ۲۴ ماده و ۳۰ تبصره که در جلسه علنی روز ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۸ مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۲ خرداد ۱۳۹۸ به تأیید شورای نگهبان رسید) جایگزین قانون سال ۱۳۷۵ شده‌است.] به ترتیب زیر تنزیل می‌شود:

۱ـ امتیاز ارزیابی پیمانکاران خارجی همکار پیمانکار داخلی به نسبت سهم آنها در عدد ۰/۹ ضرب می‌شود.

۲ـ امتیاز ارزیابی تأمین‌کنندگان خارجی همکار تأمین‌کننده داخلی به نسبت سهم آنها در عدد ۰/۸۵ ضرب می‌شود.

ب ـ ترجیح مناقصه‌گران داخلی که بخشی از سهام یا سهم‌الشرکه آنها متعلق به اشخاص خارجی باشد، مشروط بر آن است که میزان سهم یا مشارکت سهامداران یا شرکای داخلی در سود و زیان مشخص و بیش از پنجاه درصد باشد.[این «مشارکت» یعنی «همکاری و شراکت تأمین‌کنندگان خدمت یا کالا»]

پ ـ در مناقصات مربوط به پیمانکاری ساخت و نصب، طرح و ساخت یا پیمانکاری عمومی که تأمین کالا بر عهده پیمانکار باشد و در پروژه‌هایی که موضوع آنها احداث کارخانه‌های صنعتی، نیروگاهها و پروژه‌های صنعتی مشابه باشد، ترجیح مناقصه‌گران داخلی به ترتیب مذکور در جزء (۲) بند « الف» این ماده اعمال می‌شود.»

حق نوزدهم:

حق اولویت اشخاص تعاونی و خصوصی بر اشخاص دولتی و عمومی در انعقاد قرارداد با دستگاه‌های اجرایی

متناسب با حق ۱۸ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: در این مورد نیز بسیار مهم و ضروری است که توجه و تبیین کنیم عبارت «در شرایط مساوی» یعنی چه؟ معنی این «در شرایط مساوی» نیازمند تبیین و تصریح است. چون در هنگام انتخاب برنده، هرگونه فراتر از قیمت رفتن نیازمند تصریح در اسناد مناقصه است. پس برای رعایت قانون و مقررات ترجیحی ضرورت دارد که در اسناد مناقصه این روشهای ترجیحی با دقت بیان شود. گرچه شاید در نگاه اول وقوع تساوی مطلق که حتی قیمتها هم یک ریال اختلاف نداشته باشند و توسل به این حق لازم بشود، امری نادر به نظر می‌رسد اما تصریح و تأکید به این حق یادآوری نوعی جهتگیری مهم و صریح در قوانین را نشان می‌دهد.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۲۲) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- ماده ۲۲ ـ کلیه دستگاههای اجرائی مکلفند در انتخاب طرف قرارداد در معاملات خود از جمله پیمانکاریها و امثال آنها، چنانچه اشخاص حقوقی بخش عمومی اعم از دولتی و غیردولتی و اشخاص حقیقی و حقوقی بخشهای تعاونی و خصوصی از لحاظ ضوابط عمومی انتخاب طرف قرارداد در شرایط برابر باشند، اشخاص حقیقی و حقوقی بخشهای تعاونی و خصوصی را در اولویت قرار دهند.

حق بیستم:

حق برابری و رفتار یکسان

متناسب با حق ۳ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: همه‌ی فعالان اقتصادی باید بتوانند از مجموعه‌ی حقوق مندرج در قانون برگزاری مناقصات بهره‌مند شوند و هیچگونه تبعیض ناروا یا فراقانونی مجاز نیست. مثلا اگر طبق مقررات یا اعلان در اسناد مناقصه «گواهی صلاحیتی لازم باشد» و مناقصه‌گزار از ورود اشخاص فاقد گواهی صلاحیت ممانعت کند، این تبعیض ناروا نیست؛ بلکه منطق فنی و اقتصادی این رفتار را روا می‌داند، مادامی که قیدها و رد کردنها از حد نگذرد. اما به طور مشخص تبعیض به علت رابطه با کارگزاران و صاحبان مناصب، تبعیض ناروا است. شناخت قبلی کارگزاران (کارکنان مناقصه‌گزار) نیز دلیل موجهی برای اعمال تبعیض نیست و برای همین، طبق مقررات کارگزاران به جای ذکر «نام تجاری» باید «کارکرد مورد نیاز مناقصه‌گزار» را در اسناد مناقصه ذکر کنند؛ مگر این که اثبات شده‌باشد رقبای آن «نام تجاری»، ناتوان هستند، که این اثبات نیز باید به شکل قبلی و قانونی طی «ارزیابی کیفی مناقصه‌گران» انجام شده‌باشد؛ در این صورت تجربه‌ی مثبت کارگزار از هر «نام تجاری» در حد معیار «حسن سابقه» در ارزیابی مناقصه‌گر جایگاه خواهدداشت. در غیر این موارد، در تمامی گامها رفتار برابر و یکسان با همه‌ی مناقصه‌گران الزامی است.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «د» ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- بند «ک» ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- ماده (۲۶) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۱۵) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)
- مواد بسیار دیگر در قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵) از جمله بند «الف» ماده (۱۳) و بند «ب» ماده (۱۷)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۵- هیات صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله موارد زیر را دارد: ... د- اعمال تبعیض در تحویل یا تشریح اسناد یا کسری آنها در مقایسه با سایر مناقصه‌گران».
- «ماده ۵- هیات صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله موارد زیر را دارد: ... ک- مال تبعیض بین مناقصه گران در ارجاع کار وانجام معامله به وسیله مناقصه گزار».
- «ماده ۲۶ ـ نحوه برگزاری مناقصه محدود: مناقصه محدود با رعایت مواد (۴)و(۱۳) در موارد زیر برگزار می‌شود: الف ـ وجود فهرست های مناقصه گران صلاحیتدار معرفی شده توسط مراجع ذی صلاح دولتی. تهیه این فهرست با رعایت اصل رقابت بین تمامی مناقصه گران صلاحیتدار، برابر آیین نامه ای است که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران می رسد.
ب ـ وجود فهرست کوتاه مناقصه گران صلاحیتدار که طبق ماده (۱۲) این قانون حداکثر دو سال قبل تهیه شده باشد. در مناقصه محدود نیازی به انتشار آگهی (انجام ترتیبات موضوع بندهای «ب»، «ج» و « د» ماده ۱۳) این قانون نیست».
- «ماده ۱۵ -دعوتنامه شرکت در مناقصه محدود باید برای کلیه اشخاصی که نام آنها در فهرست واجدین صلاحیت برای معامله مورد نظر مندرج است ارسال گردد مگر آنکه در فهرست مزبور حداکثر معاملاتی که در زمان واحد می توان بیک شخص واگذار نمود پیش بینی شده باشد که در این صورت از کسانی که معاملات واگذاری به آنها از نصاب مذکور تجاوز کرده باشد دعوت به عمل نخواهد آمد».
«ب ـ توضیحات و پاسخ به پرسش های مناقصه گران و همچنین در صورت تشکیل «جلسه توضیح اسناد»، رونوشت صورتجلسه آن مطابق ماده (۲۲) این قانون به طور یکسان برای همه شرکت کنندگان مناقصه گر ارسال خواهد شد».

حق بیست‌ویکم:

حق انتخاب نوع تضمین

حق الحاقی به پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این حق برای بخش خصوصی بسیار گره‌گشا است و متأسفانه کمتر مورد توجه است و در بسیاری موارد نقض می‌شود این است که شخص مضمون عنه (سپارنده‌ی تضمین) حق دارد که نوع تضمین را از میان انواع مجاز در مقررات (آیین‌نامه‌ی تضمین) انتخاب کند و به اندازه و با مشخصات مقرر در اسناد و مقررات همان تضمین منتخب را بسپارد. به همین دلیل اختیار مناقصه‌گزار در تعیین نوع تضمین (موضع جزء ۳ بند الف ماده‌ی ۱۳ قانون برگزاری مناقصات) اختیار استثنایی است و باید در حداقل ممکن از آن استفاده شود و به بیان دیگر در موارد خاص دستگاه مناقصه‌گزار مجاز است استثنائا موردی از از موارد مندرج در مقررات را حذف کند.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۶) قانون قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۲۶)
- ماده (۴) آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۰۹/۲۴)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۶ – به دولت اجازه داده‌می‌شود براساس پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، برای انجام معاملات دولتی، سایر ضمانتهای معتبر مانند اوراق بهادار (سفته، بیمه‌نامه و...) و مطالبات پیمانکاران و مشاوران از محل صورت کارکرد و تعدیل قطعی آنان را علاوه بر ضمانت‌نامه‌های موجود یا سپرده‌ی نقدی (به‌استثنای چک) به‌عنوان ضمانت‌نامه تعیین‌نماید.»
- ماده۴ – ضمانت‌نامه‌های مقرر در آیین‌نامه به شرح زیر می‌باشد:

الف– ضمانت‌نامه بانکی و یا ضمانت‌نامه‌های صادره از سوی مؤسسات اعتباری غیربانکی که دارای مجوز فعالیت از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هستند.

ب– اصل فیش واریز وجه نقد به حساب سپرده بانکی مجاز.

پ– ضمانت‌نامه صادره توسط مؤسسات بیمه‌گر دارای مجوز لازم برای فعالیت و صدور ضمانت‌نامه از سوی بیمه مرکزی ایران.

ت– سفته با امضای صاحبان امضای مجاز همراه با مهر برای اشخاص حقوقی معادل هشتاد درصد ارزش اسمی آن.

ث– گواهی خالص مطالبات قطعی تأییدشده قراردادهای کلیه‌ی اشخاص حقیقی و حقوقی از سوی دستگاه‌های اجرایی و ذیحسابان مربوط برای همه‌ی دستگاههای اجرایی مطابق کاربرگهای پیوست که تأیید شده به مهر دفتر هیئت دولت است.

تبصره: ضوابط مربوط به این بند جهت تضمین حقوق دولت توسط سازمان برنامه و بودجه کشور ابلاغ خواهدشد.

ج– اوراق مالی اسلامی دولت.

چ– وثیقه ملکی معادل هشتاد و پنج درصد ارزش کارشناسی رسمی آن.

ح– ضمانت‌نامه‌های صادره توسط صندوق‌های ضمانت دولتی که به موجب قانون تأسیس شده یا می‌شوند و طبق اساسنامه فعالیت می‌نمایند.

خ– ضمانت‌نامه‌های صادره توسط صندوق نوآوری و شکوفایی و صندوق‌های پژوهش و فناوری غیردولتی موضوع ماده (۱۰۰) قانون برنامه سوم توسعه و ماده (۴۵) قانون برنامه چهارم توسعه و ماده (۴۴) قانون رفع موانع رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور – مصوب ۱۳۹۴– و در چارچوب اساسنامه‌های نمونه موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۲۵۱۸۶/ت۵۷۴۲۱هـ مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۱ برای تضامین موضوع مواد (۵)، (۶) و (۷) این آیین‌نامه در چارچوب دستورالعملی که با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور به تأیید رییس سازمان برنامه و بودجه کشور، رییس‌کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و معاون علمی و فناوری رییس‌جمهور می‌رسد.

د – تضمین‌نامه‌ی بالاترین مقام قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء(ص)، در قراردادهایی که این قرارگاه مطابق قوانین و مقررات بدون برگزاری مناقصه به‌عنوان طرف قرارداد تعیین می‌گردد و یا در قراردادهایی که قرارگاه مزبور به‌عنوان برنده‌ی مناقصه تعیین گردیده‌است و به تشخیص بالاترین مقام دستگاه اصلی موضوع جدول شماره‌ی ۹ ماده‌ی واحده و جداول کلان قانون بودجه در طول اجرای قرارداد جهت تسریع در انجام تعهدات ضرورت داشته‌باشد، به عنوان تضامین پیش‌پرداخت، انجام تعهدات و حسن اجرای کار.»

حق بیست‌ودوم:

حق آزاد شدن به موقع تضمین

متناسب با حق ۱۹ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این حق یعنی کلیه اقدامات در اختیار مضمون‌له (طرف عمومی یا دستگاه مناقصه‌گزار) به موقع انجام شود تا تضمین از دسترس وی خارج گردد و مضمون‌عنه (طرف خصوصی) قادر باشد تضمین را به خود برگرداند.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ج» ماده (۲۰) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «الف» ماده (۲۱) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ت» ماده (۲) آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۰۹/۲۴)
- بند «الف» ماده (۱۰) آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی (مصوب ۱۳۹۴/۰۹/۲۴)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۲۰ ـ ارزیابی مالی و تعیین برنده مناقصه:

الف ـ هنگام ارزیابی مالی، مناقصه گری که مناسب ترین قیمت را حائز شده باشد، به عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.

ب ـ پس از گشودن پاکت های قیمت، چنانچه بررسی قیمت ها و تجزیه و کنترل مبانی آن لازم باشد، کمیسیون مناقصه می تواند بررسی آن را به کمیته فنی بازرگانی ارجاع نماید و کمیته فنی بازرگانی حداکثر ظرف دو هفته نتیجه ارزیابی را به کمیسیون مناقصه اعلام می کند.

ج ـ پس از گشودن پیشنهادهای قیمت، تضمین برنده اول و دوم، نزد مناقصه گزار نگهداری و تضمین سایر مناقصه گران بازگردانده می شود.

د ـ در مناقصات بین المللی، مناقصه گران داخلی نسبت به مناقصه گران خارجی ترجیح دارند. نحوه ترجیح مناقصه گران داخلی، در اسناد مناقصه قید خواهد شد. مناقصاتی که در آنها رعایت این قاعده به مصلحت نباشد، باید از سوی شورای اقتصاد تأیید شود».

- «بند الف از ماده ۲۱– قرارداد با برنده مناقصه، باید پیش از پایان مدت اعتبار پیشنهادها منعقد شود. این مدت حداکثر برای یک بار و برابر مدت پیش بینی شده در اسناد مناقصه قابل تمدید است. بعد از عقد قرارداد تضمین پیشنهاد دهنده دوم مسترد می گردد».
- «بند ت از ماده ۲– آزادسازی تضمین: انجام کلیه اقدامات در اختیار مضمون له (دستگاه مناقصه گزار یا کارفرما) به‌منظور آنکه تضمین یا ضمانت نامه از دسترس وی خارج گردد و مضمون عنه (مناقصه گر یا طرف قرارداد متعهد به تعهدات قراردادی) قادر باشد تضمین را به خود برگرداند. این اقدامات شامل اقدامات خارج از اختیار مضمون له نمی‌باشد».
- « ماده ۱۰– نحوه آزادسازی و ضبط تضمین‌ها به شرح زیر می‌باشد: الف– پس از تعیین برندگان اول و دوم، تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار سایر شرکت‌کنندگان باید حداکثر ظرف هفت روز کاری آزاد شود.»

حق بیست‌وسوم:

حق آگاهی از تجدید یا لغو مناقصه

متناسب با حق ۷ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: پس از تأمین منابع مالی و تهیه اسناد مناقصه (دو اقدام داخلی دستگاه مناقصه‌گزار)، نخستین اقدام بیرونی (علنی) در فرایند مناقصه، «فراخوان» مناقصه‌گران است. مناقصه‌گران در پی اقدام و فراخوان مناقصه‌گزار وارد فرایند و لذا متناسب با نوع مناقصه، متحمل انواع هزینه (اعم از پولی، زمانی، ارتباطی) می‌شوند. پس تجدید یا لغو مناقصه به مثابه نادیده گرفتن هزینه‌های برنده‌ی احتمالی فرایند مناقصه است. بنابراین تمام کسانی که اقدام به دریافت اسناد مناقصه و شرکت در آن کرده‌اند حق دارند از تجدید یا لغو مناقصه خبردار شوند. در اطلاع‌رسانی با محتوای تجدید یا لغو مناقصه باید دیگر حقوق مانند «حق اطلاع‌رسانی به نحو قابل‌تصدیق» رعایت شود.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ج» ماده (۲۴) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۲۴ ـ تجدید و لغو مناقصه
- الف ـ مناقصه در شرایط زیر تجدید می گردد:
- کم بودن تعداد مناقصه گران از حد نصاب تعیین شده در اسناد مناقصه.
- امتناع برندگان اول و دوم مناقصه از انعقاد قرارداد.
- پایان مدت اعتبار پیشنهادها.
- رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
- بالا بودن قیمتها به نحوی که توجیه اقتصادی طرح منتفی گردد.
- ب ـ مناقصه در شرایط زیر لغو می شود.
- نیاز به کالا یا خدمات موضوع مناقصه مرتفع شده باشد.
- تغییرات زیادی در اسناد مناقصه لازم باشد و موجب تغییر در ماهیت مناقصه گردد.
- پیشامدهای غیرمتعارف نظیر جنگ، زلزله، سیل و مانند آنها.
- رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
- تشخیص کمیسیون مناقصه مبنی بر تبانی بین مناقصه گران.
- ج ـ مناقصه گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را مطابق ماده (۲۲) این قانون به آگاهی همه مناقصه گران برساند.

حق بیست‌وچهارم:

حق اعتراض و شکایت نسبت به فرایند مناقصات بخش عمومی

متناسب با حق ۲۲ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: با توجه به مجموعه‌ی حقوقی که قانون برگزاری مناقصات برای تأمین‌کننده یا فعال اقتصادی در نظر گرفته‌است، «حق کلیدی اعتراض به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار» و نیز «حق شکایت نزد هیئت رسیدگی به شکایات» (حسب مورد در استانداری مربوطه یا سازمان برنامه و بودجه کشور) به عنوان ضمانت اجرایی دیگر حقوق فعالان اقتصادی در قانون برگزاری مناقصات تأسیس و در قانون متمم آن (قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات) تحکیم شده‌است. هیئتها موظف هستند که طی ترتیبات قانونی به شکایات مناقصه‌گران از مناقصه‌گزار رسیدگی کنند.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۷) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- ماده (۱) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- ماده (۵) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- ماده (۱۰) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۲۵ ـ نحوه رسیدگی به شکایات:

الف ـ چنانچه هر یک از مناقصه گران نسبت به اجرا نشدن موادی از قانون برگزاری مناقصات اعتراض داشته باشد می تواند به بالاترین مقام دستگاه مناقصه گزار شکایت کند.

ب ـ دستگاه مناقصه گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج ـ در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی صلاح ارجاع می شود و فرایند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد».

- «ماده ۷ ـ هیأت رسیدگی به شکایات: به منظور رسیدگی به دعاوی بین مناقصه گر و مناقصه گزار هیأت رسیدگی تشکیل می گردد. اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید».
- «ماده ۱ – به منظور رسیدگی به دعاوی بین مناقصه گر و مناقصه گزار، مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات – مصوب ۱۳۸۳– هیات رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، موضوع ماده (۷) قانون یادشده که در این قانون به اختصار «هیات» نامیده می‌شود، در مرکز کشور و هر یک از استان ها تشکیل می‌شود».
- «ماده ۵– هیات صلاحیت و اختیار رسیدگی به شکایات مربوط به اجراء نشدن هریک از مواد قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله موارد زیر را دارد:

الف. شرکت افراد دیگر در ترکیب کمیسیون مناقصه به جای اعضاء مندرج در قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳؛

ب. عدم رعایت مقررات یا ضوابط مربوط از طرف کارگروه فنی بازرگانی در ارزیابی کیفی مناقصه گران یا ارزیابی فنی پیشنهادها؛

ج. عدم رعایت هریک از موارد مذکور در ماده(۶)قانون برگزاری مناقصات توسط کمیسیون مناقصه؛

د. اعمال تبعیض در تحویل یا تشریح اسناد یا کسری آنها در مقایسه با سایر مناقصه‌گران؛

ه. عدم رعایت حداقل مهلتهای ده روز و یک ماه در قبول پیشنهادها به ترتیب در مورد مناقصه داخلی و بین المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد مناقصه؛

و. گشایش پیشنهاد مناقصه گران در خارج از زمان و مکان مقرر؛

ز. عدم رعایت ترتیبات بازکردن پاکتهای مناقصه؛

ح. هرگونه قصور در دعوت که منجر به عدم امکان حضورمناقصه گران در هریک از جلسات گشایش پاکتها شود؛

ط. شکایت مناقصه گران از تبانی بین مناقصه گران با یکدیگر یا بین مناقصه گران با مناقصه گزار؛

تبصره- درصورتی که طی فرآیند رسیدگی به شکایات برای هیات روشن شود تبانی صورت گرفته است (اعم از اینکه با اطلاع مناقصه گزار بوده باشد یا بدون آن) ضمانتنامه شرکت در مناقصه همه تبانی کنندگان به نفع دولت ضبط می‌شود.

ی. تفکیک موضوع معامله در حالی که به طور متعارف یک مجموعه تلقی می‌شود توسط مناقصه گزاربرای تغییر حد نصاب معاملات؛

ک. اعمال تبعیض بین مناقصه گران در ارجاع کار وانجام معامله به وسیله مناقصه گزار؛

ل. انعقاد قرارداد با مناقصه گران فاقد صلاحیت؛

م. وجود هر نوع ابهام یا ایرادی که بر صحت مناقصه لطمه وارد کند؛

تبصره- مراجعه به هیات منوط به این است که مناقصه گر ابتدا در قالب ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات اعتراض مکتوب خود را به بالاترین مقام دستگاه مناقصه گزار تسلیم کرده باشد و پس از رسیدگی و دریافت جوابیه کماکان به اعتراض خود باقی باشد یا اینکه به رغم انقضای مهلت پانزده روز کاری برای پاسخ گویی دستگاه، پاسخی دریافت نکرده باشد.معترض ده روز کاری از زمان دریافت جوابیه یا از زمان انقضای مهلت پانزده روزه و عدم دریافت جوابیه، برای مراجعه به هیات مهلت دارد».

- «ماده ۱۰ – هیات می‌تواند رای خود را مبنی بر لغو مناقصه برگزار شده یا تجدید آن صادر یا این که نظر خود مبنی بر رد شکایت را اعلام کند. هر نوع اقدام بعدی دستگاه مناقصه گزار براساس رای هیات و طبق مفاد قانون برگزاری مناقصات خواهد بود.

تبصره۱ – در صورتی که قرارداد مربوط به معامله مورداعتراض، منعقد شده باشد و هیات شکایات را وارد تشخیص دهد، موظف است در رای صادره به صراحت نسبت به تعلیق، فسخ یا جواز ادامه قرارداد اعلام نظر کند.

تبصره ۲ – هرگاه هیات به دلیل تقصیر مناقصه گزار در اجرای موارد مقرر در قانون برگزاری مناقصات رای به تجدید یا لغو مناقصه صادر کند، باید میزان خسارتی را که از تجدید یا لغو مناقصه متوجه شرکت کنندگان در مناقصه می‌شود از طریق کارشناسان رسمی تعیین کند و دستگاه مناقصه گزار مکلف است معادل آن خسارت را به شرکت کنندگان بپردازد.

تبصره ۳ – رای هیات در خصوص چگونگی فرآیند برگزاری مناقصه قطعی و لازم‌الاجراء است.

حق بیست‌وپنجم:

حق حضور در جلسه رسیدگی به شکایت

متناسب با حق ۲۳ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: با توجه به آن که رییس دستگاه مناقصه‌گزار یا معاون وی (در مناقصات وزارتخانه و سازمان) در هیئت رسیدگی به شکایات عضویت دارد، برای نزدیک شدن به عدالت حتما باید حق حضور شاکی در جلسه و شنیدن توضیحات وی به عنوان یک حق مصرح در قانون رعایت شود. در این چارچوب هیئت موظف است شاکی را برای شرکت در جلسه رسیدگی به شکایات دعوت کند.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۴) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده ۴ – هیأت موظف است شاکی را برای شرکت در جلسه رسیدگی به منظور اداء توضیحات لازم (بدون حق رأی) دعوت کند. همچنین هیأت می‌تواند از سایر دستگاه‌های اجرائی یا اشخاص حقوقدان یا صاحب نظر و خبره به منظور مشورت (بدون حق رأی) برای شرکت در جلسه دعوت کند و در هر حال عدم حضور هریک از افراد مذکور مانع رسیدگی و صدور رأی از طرف هیأت نخواهد شد.»

حق بیست‌و ششم:

حق رسیدگی سریع به شکایت مناقصه‌گران

متناسب با حق ۲۴ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: می‌دانیم تعیین مواعد برنامه‌ی زمانی مناقصه (مانند تعیین واپسین مهلت توزیع اسناد مناقصه، تعیین واپسین مهلت طرح ابهام یا ایراد و تعیین واپسین مهلت تسلیم پیشنهادها به مناقصه‌گزار) حق دستگاه مناقصه‌گزار است و فعالان اقتصادی وظیفه دارند اقدامات خود را در چارچوب این برنامه‌ی زمانی انجام دهند تا هدف دستیابی به محصول دارای اوصاف یا ابعاد مختلف مرغوبیت (از جمله زمان لازم) محقق شود. به طریق مشابه فعال اقتصادی یا مناقصه‌گر نیز حق دارد پاسخِ درستِ اعتراض خود به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار یا شکایت خود به هیئت ذیصلاح برای رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات را در مهلت مقرر قانونی دریافت کند. رعایت این حق مناقصه‌گر، مستلزم رعایت قیود زمانی تمامی گامهای رسیدگی به اعتراض یا شکایت مندرج در قوانین مربوطه است.

عنوان مستندات قانونی:

- بند «ب» ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ج» ماده (۲۵) قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵)
- بند «ج» ماده (۷) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- بند «د» ماده (۷) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- بند «هـ» ماده (۷) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)
- ماده (۸) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب (۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «بند ب از ماده‌ی ۲۵- دستگاه مناقصه گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند».
- «بند ج از ماده‌ی ۲۵- در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی صلاح ارجاع می شود و فرایند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد».
- «بند ج از ماده‌ی ۷- هیات مکلف است در صورتی که ظرف سه روز کاری ازدریافت شکایت، خود را صالح برای رسیدگی تشخیص ندهد مراتب را ظرف حداکثر دو روز کاری از طریق دبیرخانه به اطلاع شاکی برساند».
- «بند د از ماده‌ی ۷- دبیرخانه هیات مکلف است ظرف پنج روز کاری از زمان قبول شکایت، زمان تشکیل جلسه رسیدگی را که بین پنج تا ده روز کاری آینده خواهد بود به تمام اصحاب دعوی اعلام و از آنان برای شرکت در جلسه دعوت کند.دراین اعلام کلیه مدارک و مستندات مورد نیاز هیات نیز باید به دعوت‌شدگان اعلام شود».
- «بند ه از ماده‌ی ۷- طرفین مکلفند کلیه مستندات مورد نیاز را تا بیست و چهارساعت کاری قبل از تشکیل جلسه رسیدگی، به هیات ارائه و رسید دریافت کنند».
- «ماده ۸ – هیات موظف است ظرف مدت مقرر در ماده (۷)، نخستین جلسه رسیدگی به شکایت را تشکیل دهد و رای خود را تا پانزده روز کاری از زمان دریافت شکایت صادر و ابلاغ کند».

حق بیست‌وهفتم:

حق دریافت خسارت در صورت تقصیر مناقصه‌گزار

متناسب با حق ۲۶ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: این واقعیتی پذیرفته است که فرایند مناقصات بخش عمومی موضوعی میان‌رشته‌ای و مناقصات ذاتا پیچیده هستند؛ اما مقامات و کارکنان مناقصه‌گزار باید تمام تلاش معقولی که از افراد حرفه‌ای انتظار می‌رود را انجام دهند تا از این پیچیدگی بکاهند و ابعاد کار را تا حد ممکن شفاف و پیش‌بینی‌پذیر بسازند. اگر احراز شود که مقامات یا کارکنان دستگاه در تلاش یادشده مرتکب تقصیری شده‌اند که سبب تجدید یا لغو مناقصه گشته و از این رهگذر خسارتی به مناقصه‌گر وارد شده‌است آنگاه مناقصه‌گزار ضامن جبران خسارت — طبق نظر کارشناسی – است. سازو کار آن چنین است که اگر هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات در حین رسیدگی به این نتیجه برسد که مناقصه باید تجدید یا لغو شود و این تجدید یا لغو را ناشی از تقصیر مناقصه‌گزار در اجرای موارد مقرر در قانون برگزاری مناقصات بداند، میزان خسارت وارده به شرکت‌کنندگان را از طریق کارشناس رسمی تعیین کند تا مناقصه‌گران به خسارت خوردگان بپردازد. (طبیعی است که بعدا دستگاه به نحو متداول و متعارف در نظام اداری کشور، آن را از کارکنان مرتکب تقصیر دریافت خواهدکرد.)

عنوان مستندات قانونی:

- تبصره ۲ ماده (۱۰) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «تبصره۲ از ماده‌ی ۱۰ـ هرگاه هیأت به دلیل تقصیر مناقصه‌گزار در اجرای موارد مقرر در قانون برگزاری مناقصات رأی به تجدید یا لغو مناقصه صادر کند، باید میزان خسارتی را که از تـجدید یا لغو مناقصه متوجه شرکت‌کنندگان در مناقصه می‌شود از طریق کارشناسان رسمی تعیین کند و دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است معادل آن خسارت را به شرکت‌کنندگان بپردازد.»

حق بیست‌وهشتم:

حق اطلاع از شکایت و آرای صادره

متناسب با حق ۲۵ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: رعایت این حق قانونی نیز الزامی و دارای دستاوردهای متعدد و متنوعی است.
دستاورد فنی و اقتصادی انتشار آرا، آن است که سبب ترویج روشهای درست به جای روشهای نادرست می‌شود.
دستاورد حقوقی و اجتماعی رعایت این حق، آن است که امکان اصلاح بموقع فرایند و احقاق حقوق ذینفعان در مناقصه‌ی مورد شکایت را فراهم می‌سازد و نیز سبب جلب اعتماد عمومی و افزایش سرمایه‌ی اجتماعی بخش عمومی و نهاد مناقصات در کشور خواهدشد.

عنوان مستندات قانونی:

- ماده (۱۲) قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۶)

مشروح مستندات قانونی:

- «ماده۱۲ـ دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است متن شکایت ارجاع‌شده به هیأت، عناوین مستندات درخواستی هیأت و متن رأی نهایی صادره را در پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات منتشر نماید.
- تبصره ـ دبیرخانه موظف به تطابق یا عدم تطابق مندرجات پایگاه اسـت؛ اما درهر صورت مسؤولیت صحت مطالب با دستگاه مناقصه‌گزار است.»

حق بیست‌ونهم:

حق آگاهی از کلیه معاملات بخش عمومی در دوره‌ی اجرا یا ایفای تعهدات مربوط به معامله با بخش عمومی (پس از امضای قرارداد)

متناسب با حق ۵ احصاء شده در پیش‌نویس معاونت حقوقی ریاست جمهوری

شرح حق: تمام حقوق برشمرده در طی فرایند ارجاع کار به سبب اجرای درست و منصفانه و عادلانه قرارداد در دوره‌ی ایفای تعهدات قراردادی است. انتشار و دسترسی عمومی به اطلاعات دوره‌ی ایفای قرارداد در واقع ضمانت اجرایی انجام درست و منصفانه و عادلانه دوره‌ی اجرا و حتی پیش از آن دوره تدوین و تنظیم قرارداد است. این که مفروضات و اعلانات قبلی با حداکثر تلاش و به نحو مناسب و درست انجام شده‌است یا نه با رعایت این حق اخیر تأمین می‌گردد.

عنوان مستندات قانونی:

- بند«ب» ماده (۳) «قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» (مصوب آبان۱۳۹۰)
- ماده (۱۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶)
- بند«۱۴» ماده (۳۱) قانون آیین‌نامه معاملات دولتی (مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

مشروح مستندات قانونی:

- « بند ب از ماده‌ی۳ – متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاههای مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون منعقدمی‌گردد و همچنین اسناد و ضمائم آنها و هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد پیش از موعد و تغییر آن و نیز کلیه پرداختها، باید به پایگاه اطلاعات قراردادها واردگردد.
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون آیین‌نامه‌ی اجرایی آن شامل ضوابط و موارد استثناء، نحوه و میزان دسترسی عموم مردم به اطلاعات قراردادها را تهیه‌کند و به تصویب هیأت وزیران برساند و ظرف یک سال پایگاه اطلاعات قراردادها را ایجادنماید.»
- «ماده۱۹– به‌منظور ایجاد شفافیت و امکان رقابت همه‌ی ذینفعان در انجام معامله با دستگاههای اجرایی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور موظف است با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود خود، پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات موضوع ماده(۲۳) قانون برگزاری مناقصات را به پایگاه اطلاع رسانی جامع معاملات بـخـش عـمـومی توسعه و ارتقادهد. این پایگاه اطلاع‌رسانی باید اطلاعات کلیه معاملات متوسط و بزرگ بخش عمومی شامل خرید، فروش، اجاره و غیره را اعم از این که از طریق برگزاری مزایده یا مناقصه یا موارد عدم الزام به تشریفات یا ترک تشریفات یا دیگر روشها تشکیل و منعقد شده‌باشد به‌تفکیک دستگاه و موضوع و نیز به تفکیک شهرستان، استان و ملی در زمانی که برای همه‌ی واجدان شرایط، فرصت برابر فراهم‌کند، به اطلاع عموم برساند. همچنین پس از انعقاد قرارداد، نام طرف قرارداد و مشخصات، کیفیت و کمیت مورد معامله و مدت و مبلغ قرارداد و حسب مورد تغییرات بعدی حجم و مبلغ اصل قرارداد یا الحاقیه‌های آن را اعلان‌نماید. کلیه‌ی دستگاههای اجرایی موظف به همکاری با این پایگاه اطلاع‌رسانی و ارائه‌ی اطلاعات یادشده در زمانهای تعیین‌شده توسط این پایگاه می‌باشند.»
- «بند ۱۴ از ماده‌ی ۳۱– سایر شرایط که مورد توافق طرفین معامله قرار گیرد مشروط بر آنکه متضمن امتیازاتی علاوه بر آنچه در شرایط مناقصه ذکر شده برای فروشنده نباشد.»

مرکز بهبود کسب و کار